

ARSLAN PENÇESİ/HAMASET KAHRAMANI

Sa'd b. Ebî Vakkas

(Radiyahallahu Anhu)

Muhammed Emin Yıldırım

Siyer Yayınları: 23

Sahabe İklimi:5

Eser Adı

Arslan Pençesi/Hamaset Kahramanı

SA'D B. EBİ VAKKAS (ra)

Yazar

MUHAMMED EMİN YILDIRIM

m.emin@siyerarastirmalari.org

Editör

Muhammed Ali Alioğlu

editor@siyeryayinlari.com

Son Okuma

Hüseyin Yıldırım

Ömer Kaymaz

Kapak&Mizanpaj

Siyer Yayınları

Baskı&Cilt

GÜL MAT. MATBAACILIK YAYINCILIK

Maltepe Mah. Fazıl Paşa Cad. No:8/4

Topkapı-Zeytinburnu/İSTANBUL

Tel: 0212 577 79 77

Sertifika No: 34712

1.Baskı: Temmuz 2013

6. Baskı: Kasım 2018

ISBN:978-605-4620-14-2

Bağlar Mh. Çeşme Sk. No: 10/A Güneşli-Bağcılar/İST.

Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46 Gsm: (0554) 930 07 04

www.siyerkitap.com; info@siyeryayinlari.com

Sahabe İklîmi

ARSLAN PENÇESİ/HAMASET KAHRAMANI

SA'D B. EBÎ VAKKAS

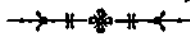
(R adiyallahu Anhu)

MUHAMMED EMİN
YILDIRIM

عَنْ عَلِيٍّ ، قَالَ: مَا سَمِعْتُ
النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُفْدِي
أَحَدًا غَيْرَ سَعْدٍ، سَمِعْتُهُ يَوْمَ أُحُدٍ يَقُولُ:
إِزِمِ فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي

*H.z. Ali (ra) diyor ki:
Peygamber'in (sas) Sa'd dışında
başka bir kimse için (o güne kadar)
"Anam, babam sana feda olsun"
ifadesini kullandığını duymadım.*

*Uhud günü O'nu (sas) şöyle
söylerken duydum:*

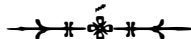
**"At! (Ey Sa'd) Anam, babam
sana feda olsun!"**

[Buhari, Cihad, 3; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 41; Tirmizi, 3755]

عَنْ جَابِرٍ ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ، فَأَقْبَلَ سَعْدُ بْنُ
أَبِي وَقَاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) ، فَقَالَ النَّبِيُّ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
هَذَا خَالِي فَلْيُرِنِي أَمْرُؤُ خَالَهُ

*Hız. Cabir b. Abdullah (ra) diyor ki:
Peygamber (sas) ile birlikte oturuyorduk.
O esnada Sa'd b. Ebî Vakkas geldi.
Efendimiz (sas) onu görünce dedi ki:
'İşte bu benim dayımdır.
Kimin (böyle bir) dayısı varsa
göstersin bakalım!'*

[Tirmizi, Kitabü'l-Menâkıb, 3752]

MUHAMMED EMİN YILDIRIM

1973 yılında Erzurum-Horasan'da dünyaya geldi. İlkokulu bitirdikten sonra, orta ve lise eğitimi yıllarında bir yandan da medresede Arapça ve temel İslami ilimler alanlarında dersler almaya başladı. Ardından 1989 'da İstanbul'a gelerek İslami ilimlerdeki eğitimine devam etti. 1999 ile 2004 yılları arasında Mısır'da Arapça ve İslami ilimleri de kapsayan eğitim çalışmalarında bulundu.

1995 yılından itibaren düzenli olarak haftalık dersler vermeye başladı. Bilahare bu dersleri, Hikmet Vakfı'nda ve Hikmet Derneği'nde sürdürdü.

Ekim 2010'da İstanbul'un Eyüp semtinde tarihi Zekai Dede Konağı'nda faaliyetlerine başlayan Siyer Araştırmaları Merkezi'nin kurulmasına öncülük etti. Her hafta Cumartesi günleri düzenli olarak söz konusu merkezde "Siyer ve Sahabe" konulu halka açık dersler vermektedir. Bu derslerin tamamı www.siyertv.com internet sitesinden yayınlanmaktadır.

Siyer alanında araştırma ve eğitim çalışmalarına devam eden Muhammed Emin Yıldırım, evli ve üç çocuk babasıdır.

YAYINLANMIŞ ESERLERİ

- İbadetin Beyni Dua (2002)
- İnsani İlişkilerde İlahi Ölçü (2004)
- Vahyi Hayata Taşımak (2005)
- Alemlere Rahmet Hz. Muhammed (sas) (2006)
- Sahabeyi Nasıl Anlamalıyız? (2007)
- Dâru'l-Erkam, Vahyin Nüzül Sürecinde Şahsiyet Eğitimi (2008)
- Hz. Peygamber'in (sas) Albümü (2010)
- Siyer Atlası (Tahkik ve Notlandırma) (2010)
- Efendimiz'i Sahabe Gibi Sevmek (2011)
- Risalet Davasının Annesi Hz. Hatice (2011)
- Efendimiz'in (sas) Havarisi ve İhlâs Abidesi Zübeyr b. Avvâm (2011)
- İnsanlığın Kurtuluşu Hac, Ömrün Bereketi Umre (2011)
- Yaşayan Şehit/Şehidül-Hayy Talha b. Ubeydullah (2012)
- Ümmetin Emmini Ebû Ubeyde b. Cerrâh (2012)

İÇİNDEKİLER

TAKDİM/9

GİRİŞ/13

1. Bölüm

ÇOCUKLUK VE GENÇLİK YILLARI /17

2. Bölüm

İMAN İLE TANIŞMASI /25

✻ İman Davasının Hamaset Kahramanı.....31

✻ İman Yolunda Zorlu İmtihanlar37

3. Bölüm

SA'D B. EBİ VAKKAS MEDİNE'DE/49

✻ Bedir'de.....58

✻ Uhud'da66

✻ Uhud'un Ardından79

✻ Diğer Gazvelerde.....82

✻ Hastalık ve Ardından Gelen Müjde.....87

4. Bölüm

HULEFA-İ RAŞİDİN DÖNEMİNDE

SA'D B. EBİ VAKKAS/93

➤ Hz. Ebû Bekir Dönemi'nde.....	97
➤ Hz. Ömer Dönemi'nde.....	101
Arslan Pençesi Kadisiye'de.....	108
İran Fatihi.....	118
Kufe Şehrinin Kurulması.....	122
➤ Hz. Osman Dönemi'nde.....	129
➤ Hz. Ali Dönemi'nde ve Sonrasında.....	134
➤ Vefatı.....	139

5. Bölüm

HADİS RİVAYETİNDE SA'D B. EBİ VAKKAS /143

SÖZÜN SONU/151

SA'D B. EBİ VAKKAS'IN KRONOLOJİSİ/157

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR/161

TABLO VE RESİMLER

➤ Sa'd b. Ebi Vakkas'ın Kimlik Tablosu.....	168
➤ Sa'd b. Ebi Vakkas'ın Soy Kütüğü.....	170
➤ Sa'd b. Ebi Vakkas'ın Aile Tablosu.....	171
➤ Sa'd b. Ebi Vakkas'ın Kabrinden Görünümler.....	172

TAKDİM

Allah Resûlü'nün (sas) kurmuş olduğu nübüvvet potasında yetişen ilk ve örnek nesli tanıma/anlama çabası içerisinde Asr-ı Saadet'ten günümüze bir pencere açma adına kaleme aldığımız *Sahâbe İklimi* serisinin beşinci kitabını, siz değerli okuyucularımızla paylaşmayı nasip eden Rabbimize sonsuz hamd-u senalar olsun...

O mucize nesli çok kısa bir zamanda, binbir zorluk ile yetiştiren, hayatın farklı alanlarında onları abideleştiren yegâne önderimiz, rehberimiz, en güzel örneğimiz Efendimize (sas) salât veselam olsun.

Adını bildiğimiz yaklaşık on bin ashâb-ı kiram efendilerimize, adlarını bilmediğimiz yüz bini aşkın o bahtiyarlar topluluğunun içerisinde yer alan her bir sahâbiye selam olsun.

Allah (cc) Nahl Sûresi, 16/15-16 şöyle buyurur: **“(Allah)Yeryüzünde, sarsılmayasınız diye sabit dağlar, nehirler ve belki yolunuzu bulursunuz diye yollar ve işaretler meydana getirmiştir. (İşte yıldızlar da o işaretlerden biridir) Onlarla da yönlerini bulurlar.”**

Bu iki ayeti okuyunca ayetin asıl mesajı ile direkt olarak alakası olmamasına rağmen zihnime hep ashâb-ı kirâm efendilerimiz gelir. Siz isterse-
niz buna: *“Dervişin fikri ne ise, zikri odur.”* deyin; ama ayetlerde dağlar, nehirler ve yıldızlar hep bana sahâbe neslini hatırlatır. Gerçekten o kutlu nesil, bize çok önemli ve farklı hakikatler çağırıştırır.

Onlar, bizlerin; Müslümanlığımızın aynalarıdır. Vahyin oluşturmak istediği ideal insan modelinin, bir hayalden veya ütopyadan ibaret olmadığı-
nın somut, yaşamış/yaşanmış delil ve örnekleridir. Allah Resûlü'nün (sas) mübarek ellerinde yetişmiş yeryüzünün en nasipli insanlarıdır.

Onlar, insan sarrafı olan Peygamberimizin oluşturduğu nübüvvet potasında işlenmiş, madenleri ortaya çıkarılmış, her biri hayatın farklı bir alanında zirveleştirilerek abide bir şahsiyet haline getirilmiş yiğitlerdir.

Onlar, tarihin belli bir zaman diliminde yaşamış, belli bir mekânda varlık göstermiş olmalarına

rağmen, o zaman ve mekâna takılmadan her çağa ve zamana örnek olma noktasında zirve olan, seçilmiş insanlardır.

Onlar, hakiki mümin olarak, Allah'ın kendilerinden razı olduğu ve kendilerinin de Allah'tan razı olduğu, takvayı hayatlarının eksenine yerleştirmiş örnek bir nesildir.

Onlar, aklî olgunluğu yani rüşdü en güzel bir şekilde elde etmiş, birbirlerine karşı merhametli, inkârcılara karşı ise şiddetli, ibadete ve kulluğa ise sevdalı hayırlı bir toplulukturlar.

Hepsinden öte, *onlar; sarsıntı içerisinde olanlara sabit dağlar, yolunu kaybedenlere yol olan nehirler, yönlerini yitirenlere yön gösteren yıldızlardır.*

Dolayısı ile zor zamanlarda yaşamak durumunda olan biz Müslümanlar her zamankinden daha fazla bu yüce ruhları tanıma, onlarla hemhâl olma, onları yolumuzun rehberleri, gecelerimizin hidayet meşaleleri ve gündüzlerimizin refikleri/dostları edinmek zorundayız. Eğer bu ruhaniler ordusunu hakkı ile tanıyıp, aradaki zaman ve mekân farklılığına takılmadan bugünlerden o günlere köprüler kurup, pencereler açabilirsek başta muallimler muallimi ve bu ordunun başkomutanı olan Hz. Muhammed (sas) olmak üzere, sağının adamı olan Hz.

Ebû Bekir'in, solunun adamı olan Hz. Ömer'in, iki nur sahibi olan Hz. Osman'ın, velayet tahtının tartışılmaz sultanı olan Hz. Ali'nin (*hepsinden Allah razı olsun*) ve yüzlerce pak ve pakize simanın kokularını her an buram buram içimize çekerek onlarla bir arada yaşamının saadetine erme imkânı bulacağız.

Sahi; onlarla beraber olan şakî olmazdı değil mi? İşte bizlerde şakî olmamak için onlarla beraber yaşamaya çalışıyor, onları anlamaya ve onlarla hayatı anlamlandırmaya gayret ediyoruz. Rabbim bizleri onlardan ve onların aşkından ayırmasın. (âmin)

Bu dua ve temennilerle sizleri Aşere-i Mübeşşere'nin bir başka yıldızının, saadet asrının bir başka kahramanının, yaşadığı hayat ile bize çok önemli mesajlar veren bir başka rehberinin, Sa'd b. Ebî Vakkas'ın bereketli hayatının içerisine yolcu ediyor, istifade etmemize vesile olmasını Cenab-ı Hak'tan niyaz ediyorum.

Çaba ve gayret bizden, netice ise Rabbimizdendir.

Muhammed Emin YILDIRIM

1 Ramazan 1434/ 9 Temmuz 2013

Eyüp-İstanbul

GİRİŞ

Hayat defterini aralamaya gayret edeceğimiz bir iman abidesi ve mümtaz şahsiyet Sa'd b. Ebî Vakkas da öncekiler gibi, ilklere, sabikûndan, ilk gün Muhammedî sese kulak verenlerden ve ilk gün nasıl başlamışsa, son günü de öylece nihayetlendiren, daha hayatta iken bu dünyada cennetle müjdelenerek Aşere-i Mübeşşere'den olma şerefine nail olan bahtiyarlar topluluğundandır.

Hepinizin yakından tanıdığı, yiğitler yiğidi Sa'd b. Ebî Vakkas, bereketli bir hayatın sahibi olarak bize çok şey söyleyecek ve bize hayatımızın bir çok alanında ideal mümin duruşunun ne olduğunu gösterecektir.

Nasıl bir şahsiyetin karşında duruyoruz?

İsterseniz bu soru ile başlayalım. Malumunuz her insanın kendine özgü bir karakter ve mizacı

vardır. el-Hâlık ve el-Hallâk olan Allah, her insanı orijinal bir varlık olarak yaratmış ve her insana farklı bir yapı/mizac vermiştir. Bugün hayat defterinin önünde oturduğumuz büyük İslâm şahsiyeti Sa'd b. Ebî Vakkas'ın; nasıl bir karaktere sahip olduğunu ve şahsiyetinin temel anahtar kavramlarının neler olduğunu en güzel ve isabetli olarak İbn Hacer ile İbn Sa'd bize haber verirler. Bu iki İslâm âlimi derler ki: "Allah Resûlü'nün (sas) ashâbı içerisinde cesareti, heybeti ve kuvveti ile öne çıkmış dört kişi vardı: Bunlar; Hz. Ömer, Hz. Ali, Zübeyr b. Avvam ve Sa'd b. Ebî Vakkas'tı." [İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 1, s. 713; İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 2, s. 8]

Demek ki biz, Sa'd b. Ebî Vakkas'ın hayatında cesareti göreceğiz, hak namına ortaya konan bir hiddeti göreceğiz ve hakkı yüceltme adına havaya kaldırılan kuvvet pazularına şahit olacağız. Bu hususiyetlerden yola çıkarak Sa'd b. Ebî Vakkas'ın şahsiyetinin anahtarını bir tek kelime ile özetlemek istersek, hamaset diyebiliriz. Evet, bu yüce İslâm insanının şahsiyetinin anahtarı hamasettir.

Hamaset, aslî itibari ile güzel bir hususiyet/özellik olmasına rağmen bazen insana itici gelebilir. *Hamaset*, yaratılıştan gelen bir cesaret, korkusuzluk, yiğitlik ve kahramanlık anlamlarını ifade eder. Bu güzel hususiyeti itici duruma düşüren şey ise, hamasetin sadece sözde kalmasıdır. Eğer *hamaset* sadece

lisanda kalır ve söylenen şeylerin, dile getirilen bazı hususiyetlerin altları eylemlerle doldurulmaz ise, duyanlara pek de tesir etmediği gibi, boş yere heyecanların da zayi olmasına sebep olabilir. Ama Sa'd b. Ebî Vakkas'ın hamaseti sözde değil özde bir hamasettir. O da, o altın nesil gibi, konuştuğunu yapan, yaptığını konuşan bahtiyarlar ordusunun bir neferidir.

Bunun için bugünün insanına Sa'd b. Ebî Vakkas'ın söyleyeceği çok şey vardır. Bu yüce insan hepimize haykırarak adeta şöyle demektedir:

"Ey Muhammed ümmetinin ahir zaman mensupları! Din heyecan ister, din mücadele ister, din yerli yerince kullanılacak hamaset ister. Ama hamasetinizin ucuz sloganlara dönüşmemesini istiyorsanız gelin ve bizlerin hayatlarına bakın. Biz size her alanda örnek olduğumuz gibi, bu alanda da örnek oluruz."

O halde gelin beraberce Sa'd b. Ebî Vakkas'ın bu davetine icabet ederek, onun hayat defterinin talipleri, öğrencileri olalım. O söylesin biz dinleyelim, o göstersiz biz yapalım, o önde yürüsün biz de ona tabi olalım.

1. Bölüm

SA'D B. EBÎ VAKKAS'IN
(*Radiyallahu Anhu*)

ÇOCUKLUK VE GENÇLİK YILLARI

Sa'd b. Ebî Vakkas, Peygamber Efendimiz (sas) 'in mübarek annesi Hz. Amine'nin de mensubu olduğu Zühreoğulları kabilesindendir. Babasının asıl adı; Malik'tir. ^[1] Ama babasının künyesi, Ebû Vakkas yani Vakkas'ın babası olduğu için Sa'd da babasının bu künyesi ile anılarak, Sa'd b. Ebî Vakkas diye meşhur olmuştur. Dolayısı ile asıl adı Sa'd b. Malik'tir. Zaten bazı kitaplarda Sa'd babasının asıl adı ile anılarak Sa'd b. Malik diye isimlendirilir. Sa'd'ın babasının, Ebû Vakkas diye nitelendirilmesinin sebebini bilmiyoruz. Çünkü Vakkas isimli bir çocuğunun olup olmadığına dair herhangi bir bilgiye kaynaklarımızda rastlanıyoruz. İlk dönem kaynaklarda Baba Malik'in Utbe, Amir, Sa'd ve Ümeyr adlarında dört oğlunun, Sekine, Halide ve Ümare isminde de üç kızının olduğundan bahsedilmektedir.

[1] Sa'd'ın babası Malik b. Üheyb, İslâm'ın diriltlen mesajlarına yetişmeden Mekke'de vefat edecekti.

[Zübeyri, *Nesebu Kureyş*, s. 264-266] Bu oğullarının en büyüğü Utbe b. Ebî Vakkas'tı. Utbe, Hz. Peygamber ile aynı dönemde yaşadı ama , azılı bir İslâm düşmanı oldu. Müşriklerin safında *Uhud*'a katıldı ve *Uhud*'da Efendimize (sas) en büyük zarar verenlerden biri oldu. En sonunda da Hatib b. Ebî Belta'nın eli ile *Uhud*'da öldürüldü.^[2] İkinci oğlu Amir, cahiliye döneminde *Mekke*'de birini öldürmüş, bunun üzerine oradan kaçıp *Medine*'ye sığınmıştı.^[3] Yıllar sonra Müslümanlar *Medine*'ye hicret edince o da Müslüman olmuştu ve Efendimiz, Sa'd'ın küçük kardeşi Ümeyr'i Ensâr'dan herhangi bir kimse ile kardeş kılma ihtiyacı duymaz, bu iki kardeşi birbirleri ile kardeş kılar. Belâzurî'nin verdiği bilgiye göre Amir, yıllarca Müslümanların hizmetinde bulunmuş, en sonunda da Hz. Ömer tarafından Şam cephesinde bulunan Sa'd b. Ebî Vakkas'a bir mektup götürme-

[2] Utbe'nin *Uhud*'da öldürülmesi üzerine Sa'd'ın şöyle dediği rivayet edilir: "Vallahi şimdiye kadar Utbe b. Ebî Vakkas'a karşı duyduğum kını, hiçbir kimseyi öldürmek için duymadım. Her ne kadar o, kötü huylu ve kavmi içerisinde seilmeyen bir kimse değilse de, Resûlullah'ın: **'Allah'ın azabı, Resûlü'nün yüzünü kanatan kimsenin üzerinde şiddetlendi'** sözü benim ona karşı kinimin artmasına kâfi geldi." (Vakıdî, *Meğazi*, c. 1, s. 190)

[3] Amir'in daha önce Müslüman olduğu, *Mekke*'de kaldığı ve Habeşistan Hicretine katıldığı yönünde rivayetlerde vardır. Ayrıca kan davası için *Medine*'ye gidenin o değil, Utbe olduğu da söylenmiştir. Bkz: İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 4, s. 123; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 257

si için görevlendirilmiş, mektubu teslim etmesinin ardından oradaki veba salgınına yakalanarak, vefat etmiştir. [Belâzurî, *Fütûhu'l-Büldân*, s. 159]

Hız. Sa'd, Malik'in üçüncü çocuğudur. Dördüncü oğlu ise nübüvetten bir yıl önce dünyaya gelen ve on altı yaşlarında *Bedir*'e iştirak eden Ümeyr'dir. Kızlara gelince üçünün de Müslüman olduğunu görmekteyiz. Sekine ve Umare hakkında çok fazla malumata sahip olmasak da, Halide'nin meşhur sahâbi Semure b. Cündeb ile evlendiğini ve onunla bazı hatıralarının olduğunu kaynaklarımızda okumaktayız. [İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 4, s. 1527]

Sa'd'ın babası Malik, Zühreoğulları'na mensuptu. Soy silsilesi şu şekildedir: Malik b. Üheyb b. Abdümenaf b. b. Zühre b. Kilab... Bu soy ağacına göre Sa'd, beşinci baba Kilab'ta Allah Resûlü ile (sas) soyu birleşir. Yine dördüncü baba Zühre'de, Abdurrahman b. Avf ile birleşir. Üçüncü baba Abdümenaf'ta ise Efendimiz'in annesi Âmine validemiz ile soyu birleşir. Bundan dolayı biraz uzak dahi olsa Sa'd, Allah Resûlü'nün dayızadelerinden gelir. Ne kadar uzak olursa olsun, Efendimiz (sas) hep onu yakın görmüş ve Sa'd'ı gördüğü zaman gururlanarak, yanındakilere;

"Sa'd benim dayımdır. Kimin böyle bir dayısı varsa gösterebilir bakalım!" diye övünmüştür.

[Tirmizi, 3752]

Sa'd'ın baba tarafı böyledir.^[4] ... Anne tarafının silsilesi ise şöyledir: Hamne bint Süfyan b. Ümeyye b. Abdişems b. Kusay'dır.^[5] Anne tarafından da Allah Resûlü'ne (*sas*) akrabadır. Ama annesi Ümeyyeoğulları'na daha yakın, daha doğrusu Ümeyyeoğulları'ndandır ve Ebû Süfyan'ın amcasının kızıdır.

Baba Malik, *Mekke*'nin sayılı tüccarlarından biriydi. Zühreoğulları, genelde siyasi açıdan ziyade ticari ağırlıkları olan bir aileydi.

İşte böyle bir ailenin çocuğu olarak Sa'd, bazı ihtilaflar olsa da ^[6] en fazla itibar edilen tarihe göre; miladi 593'te doğmuştur. [İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe*, c.2, s. 366] Bu tarihi esas alırsak Sa'd, Allah Resûlü'nden 22 yaş, hidayetine vesile olan Hz. Ebû Bekir'den 20 yaş küçüktür.

[4] Sa'd b. Ebi Vakkas'ın babası Malik'in, Nübüvvetin mesajlarına erişmeden öldüğü yönünde rivayetler olduğu gibi, onun Müslüman olduğu ve Miladi 631'de vefat ettiği yönünde de rivayetler vardır. Bkz: Diyarbekri, *Tarihü'l-Hamis*, c. 1, s. 397

[5] Sa'd b. Ebi Vakkas'ın annesi Hamne, yıllar yılı İslâm'ın mesajlarına karşı büyük bir inat ve öfke ile karşı duracak, en sonunda da küfür üzere ölecekti.

[6] Sa'd b. Ebi Vakkas'ın doğum tarihi ile ilgili kaynaklarımızda şöyle bilgiler mevcuttur: Bazı Batılı araştırmacılara göre Fil Vakası'ndan 23 yıl sonra veya hicretten 30 yıl önce dünyaya gelmiş, Zirikli ve Şevkani'ye göre ise Miladi 600 veya 603 yıllarında doğmuştur. İbn Esir'e göre ise Nübüvvetten 6 yıl önce yani Miladi 593'de doğmuştur.

Baba Malik'in üçüncü oğlu olarak dünyaya gözünü açtığında, ona Sa'd ismini verdiler. Sa'd, Arapça'da iyilik getiren vesile, mutlu, sakın ve kuvvet anlamına gelirdi. İyilik ile o iyiliği hâkim kılma için ortaya sergilenen kuvvet ...

İşte ikisinin birleşmesiyle, Sa'd'ın şahsiyetinin anahtarı olan hamasetin ortaya çıkması çok güzel bir tevafuktur. Yani Sa'd ismiyle de müsemma olmuştu. İsim deyip geçmemek lazım, zira evladınıza güzel manaları olan isimler veya bilinen birilerinin ismini koyarsanız, aslında çocuğunuzun o isim sahibine benzemesi için fiili bir dua etmiş olursunuz. Bunun için isim seçiminde oldukça titiz olmalı ve evlatlarımızın iyi yetişmeleri için işe güzel bir isimden başlamalıyız.

İşte baba Malik, doğan bu yeni yavrusuna o gün için bölgede çokça kullanılan Sa'd ismini veriyordu. Küçük Sa'd büyüdüğüce kabiliyeti ve becerileri herkesin dikkatini çekiyordu. Müthiş bir atıcı idi. Çocukken bile arkadaşları ile yaptığı tüm müsabakaları birincilikle bitirir, ne kadar zor olursa olsun attığı hedefi kesinlikle vururdu. Baba Malik oğlunun bu becerisini fark edince, ona daha fazla imkân tanıyarak, atıcılık alanında daha da iyi yetişmesini istiyordu. Babası istiyordu ki, Sa'd atıcılıkta kendini geliştirsin, daha da güzel yetişsin ve bu alanda *Mekke*'de sayılı biri olsun ki, o da bununla hem gururlansın, hem

de bundan istifade etsin. Ama ne baba Malik'in, ne anne Hamne'nin, ne de küçük Sa'd'ın o gün için bilmedikleri bir şey vardı ki, Sa'd büyüyecek ve bu kabiliyetini Hz. Muhammed'in (sas) arkasında onun düşmanlarına karşı oklarını atarak kullanacaktı.

2. Bölüm

SA'D B. EBÎ VAKKAS'IN (*Radiyallahu Anhu*) İMAN İLE TANIŞMASI

Sa'd, çocukluk yıllarından itibaren hem ailesi, hem de *Mekke* halkı tarafından sevilen bir delikanlı olmuştu. Anne Hamne, çocukları içerisinde en fazla ondan razı idi. Sa'd anne ve babasına oldukça saygılı, onların bir dediğini iki etmeyen birisiydi. Günler böyle geçip giderken Sa'd on yedi yaşlarına gelmişti. O gün tarihler miladi 610'u gösteriyor, aylar Ramad'ı yani Ramazan'ı gösteriyordu. Varlık âlemi yıllardır hasretini çektiği büyük buluşmaya şahit oluyor, semanın emini Cibril, arzın emini Muhammed'e (sas) vahyin ilk mesajlarını ulaştırıyordu. Allah Resûlü olayın tesiri ile kendisini Hatice validemizin şefkatli kollarına atıyor, biraz sakinleşince de, bu yeni dine yakınlarını davet ediyordu. Hatice validemiz ilk iman eden olarak bu şerefi kimselere kaptırmıyor, sonra on yaşındaki minik Ali bu halkanın ikinci neferi, sonra Zeyd b. Harise bu kutlu halkanın üçüncü neferi ve Hz. Ebû Bekir de hür erkeklerin ilki olarak halkanın dördüncü Müslümanı oluyordu.

İşte daha o günler, yani nübüvvetin ilk günleri ve iman eden sayısı halen bir elin parmaklarını geçmediği günlerde Sa'd bir rüya görür. Rüyasında zifiri karanlık bir yerde gezmeye çalışıyor. Öyle bir karanlık ki, göz gözü görmüyor. Tam bu karanlığın ortasında bir ay doğuyor. Bakanların gözünü kamaştıran bir ay, bir dolunay... Sa'd koşa koşa o dolunayın ışığına doğru gidiyor. Birde ne görsün önde Ali, arkada Zeyd b. Harise ve en arkada Hz. Ebû Bekir, onlarda ışığa doğru koşuyorlar... Sa'd merak ediyor ve soruyor: “Siz ne zaman gördünüz bu ışığı ve ne zaman buraya geldiniz?” Onlar : “Biz de daha yeni geldik.” diyorlar. . Onların bu sözü ile Sa'd terler içerisinde uyanır. Rüyanın etkisinde o kadar kalmıştır ki, o gün ne dışarı çıkabilmiş, ne birilerine bu rüyayı anlatabilmiştir. Evde oyalanıp durmuş ve kendi kendine çeşitli yorumlar yapmaya çalışmıştı. Ama vakit ikindiye yaklaştığı bir zamanda Sa'd artık dayanamamış ve “Ebû Bekir'i bulmalı bu rüyamı ona anlatmalıyım.” diyerek evinden çıkmıştı. Başlamıştı Mekke sokaklarında Ebû Bekir'i aramaya ... O, Ebû Bekir'i ararken, Ebû Bekir de bu yeni dinden haberdar etmek için özel insanlar arıyordu. Çünkü yoluna baş koyduğu Muhammed (sas) ona adeta şöyle demişti: “*Ey Ebû Bekir! Şimdilik herkesi değil, özel insanları davet et. Gelince yük olacak değil, yük alacak insanları davet et. Gelince dert olacak insanları değil, derman*

olacak insanları davet et." Hz. Ebû Bekir bu direktifler doğrultusunda *Mekke* sokaklarında dolaşüyor ve risalet davasına omuz verecek yiğitler arıyordu. O anda Hz. Ebû bekir bir de baktı ki, Malik'in oğlu Sa'd kendine doğru geliyor. O ara ne düşündü bilemiyoruz ama herhalde her risalet davasının neferi gibi o da hemen Sa'd'ın üzerinde hesaplar yapmaya başlamış *"Bu gençten ne de güzel bir Müslüman çıkar!"* diye düşünmüştür. O ne düşündü bilemiyoruz ama Sa'd sevinçle Ebû Bekir'i bulmanın mutluluğu ile hemen onun yanına gider. Selam verip, hal hatır sorduktan sonra : "Ey Ebû Bekir! Ne oldu *Mekke*'de, bir olay mı oldu, bizim haberimizin olmadığı?" der. Hz. Ebû Bekir, bir anda şaşırır, acaba Sa'd birilerinden bir şeyler mi duymuştu. Ama nasıl duyabilirdi ki, daha hiç kimselerin her hangi bir şeyden haberleri yoktu. Hz. Ebû Bekir, neden böyle bir soru sorduğunu merak edip ona: "Niçin bunu sordun yoksa bir şeyler mi duydun?" diye sorar. Sa'd da: "Yok bir şeyler duymadım, ama şöyle şöyle bir şeyler gördüm." diyerek başlar rüyasını anlatmaya ... O anlattıkça Ebû Bekir heyecanlanıyor, tebessüm ediyor içinden Rabbine dua ediyordu. İşte Allah isterse kulunun yüreğini bir rüya ile de açar, Allah isterse kulunun gönül sandıklarını hiç kimsenin aklına gelmeyecek anahtarlarla da açar. İşte Sa'd'ın gönül sandıklarının kilidi bir rüya ile açılıyordu. Sa'd rüyasını bitirince

Hız. Ebû Bekir şöyle der; "Gel ey Malik'in oğlu! Seni rüyanda gördüğün o dolunay ile, o yolunu aydınlatacak nur ile, o hayat gemine kaptan olacak, rehber olacak, önder olacak insan ile tanıştırayım." [Taberi, *Tarih*, c. 2, s. 216]

Beraberce yürümeye başladılar, Sa'd'ın merakı arttıkça artmıştı; acaba Ebû Bekir kendisini kime götürecekti. Yaşı daha on yedidir. Belki çok gençti ama o tüm Mekkelileri tanırdı. Acaba rüyasında gördüğü o dolunay kimdi? Yürüdüler, önde Ebû Bekir, arkada Sa'd ... *Ecyad* mevkiye geldikleri zaman birini gördü Sa'd. Tanıyordu ama çıkaramamıştı, çünkü karşısında duran zat, sırtı kendilerine dönük halde o gün için hiç görmediği bazı hareketler yapıyordu. Ayakta bir şeyler okuyor, sonra rükûa eğiliyor, sonra secde yapıyordu. Hayran hayran Sa'd bu ibadeti/namazı seyretmişti. Namaz bitince, o namazın sahibi bir anda onlara dönmüştü. Sa'd'ın dili tutulmuştu. Dönen halası Amine'nin oğlu Muhammed'di (*sas*). Aynen rüyadaki gibi yüzü bir ay gibi parlıyordu. Sa'd ne diyeceğini şaşırarak, hayran hayran Efendimiz'e bakakalmıştı. O güne kadar çok görmüş, çok sohbet etmişti ama bugün halasının oğlu Muhammed (*sas*) bambaşka idi. Efendimiz, Sa'd'ı yanına çağırdı, ona bu yeni dinden bazı şeyler anlattı. Tohum zaten daha dün akşam gördüğü rüya ile yüreğine atılmıştı Sa'd'ın ... Son bir şey lazımdı, o da o yüce cümleyi

söyleyerek iman halkasının bir neferi olmağı. Sa'd orada ve o anda kelime-i tevhidi dile getirerek Müslüman oldu ve bu bahtiyarlar ordusunun ilk neferlerinden olma şerefine nail oldu. [Taberî, *Tarih*, c. 2, s. 216]

Böylece on yedi yaşında iman şerbetini içti Sa'd ... Daha tertemiz, saf ve ümmi iken, zihni ve aklı başka şeylerden kirlenmemiş iken ... Tertemiz başlamış ve tertemiz noktalayacağı bir hayat için şimdi Mekke'nin sokaklarını arşınıyordu. Efendimiz di-yordu ki: **"Ey Sa'd! Sakın Müslüman olduğundan aileni, özellikle de anneni haberdar etme!"** Tamam di-yordu Sa'd.. Ama ne kadar iman sinede saklanabilirdi ki? Hem de bunu saklayacak olan büyük bir hamasetin sahibi olan Sa'd ise ... Daha ilk gün o da diğerleri gibi sokaklarda imanını haykırmak istiyor, dünya-âlemi bu yüce mesajdan haberdar etmek istiyordu. Ama gizlemesi gerekiyordu, o da adeta sinesine taş basarak gizleyecekti.

İMAN DAVASININ HAMASET KAHRAMANI

Nübüvvet potasının mümtaz simalarından Sa'd b. Ebî Vakkas'ın nasıl iman ettiğine şahit olduk. Şimdi de iman ettikten sonraki hayatını anlamaya çalışacağız.

Sa'd, o gün Hz. Ebû Bekir'in (ra) vesilesi ile Allah Resûlünün yanına gidip, iman şerbetini içince

bambaşka bir ruh haline erişmişti. Eve geldiğinde her şeyi farklı algılamaya, etrafında olan bitenleri farklı görmeye başlamıştı. Çünkü iman, mensuplarına varlık âlemini, Allah'ın bak dediği yerden bakmayı öğretirdi. Sa'd b. Ebî Vakkas da artık olaylara böyle bakmaya çalışıyordu.

Müslümanlığımızın aynaları olan o ilk nesil, iman eder etmez bu imanı ispat edecek zeminler oluşturmaya çalışırlardı. Sa'd da bu minval üzere harekete geçmişti, ama oldukça gizli ve kimselere bir şeyler hissettirmeden bunu yapmaya çalışıyordu. O ilk günler hem zor, hem de oldukça bereketli idi. Gün geçmiyordu ki, yeni birileri bu risalet davasının güzide neferlerinin elinden iman şerbeti içmiş olsun. Daha bir hafta olmamıştı ki, çoğu Hz. Ebûbekir'in vesilesi ile Müslüman olanların sayısı onu geçmişti.

İşte o nübüvvetin ilk günlerinde, Müslümanlar daha bir avuç iken *Kâbe*'de bir olay oldu ve risalet davası bu hadise ile ilk kurbanını verdi. Başta İbn Hişam ve Belâzurî olmak üzere birkaç kaynağımız bu olayı bize anlatırlar. Efendimiz'in (*sas*) etrafındaki yiğitler ilk günlerin birinde grupça *Kâbe*'ye namaz kılmaya gitmişlerdi. Bu yiğitler namaza durdukları zaman *Mekke*'nin kara yüzlü, taş kalpli insanları, bunlar üzerine saldırmış ve bu arbedede Haris b. Ebî Hâle şehit olmuştu. Haris b. Ebî Hâle,

Hız. Hatice'nin ilk eşı Ebû Hale b. Züıare'den olan çocuğu idi. Yani Haris, Hız. Hatice'nin oğlu, Allah Resülü'nün ise oğulluğuydu. Dolayısı ile risalet davasının ilk kurbanı bilinenin aksine Peygamber'in evinden olmuştur. Biz hep Sümeıye ve Yasir'i İslâm'ın ilk şehitleri olarak bilirdik. Ama derinlemesine araştırmınca Haris b. ibn Ebî Hâle'nin İslâm'ın ilk şehidi, Yasir ve Sümeıye'nin ise ilk şehit ailesi olduğunu görmekteyiz. [İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 1, s. 333, 334]

Bu elim hadise, Efendimiz'i çok üzmüştü. Artık *Kâbe*'de şu an için toplu ibadet etmenin imkânsız olduğunu fark etmiş ve elinin altındaki yiğitleri ya *Kâbe*'nin dışındaki vadilerde, ya da münferiden namaz kılmalarını istemişti. Efendimiz'in bu isteği gereği ilk halkanın bahtiyar mensupları küçük gruplar halinde *Mekke*'nin dışına çıkar, orada toplu bir biçimde ibadet ederlerdi. İşte böyle bir günde, Said b. Zeyd, Habbab b. Eret, Ammar b. Yasir, Abdullah b. Mes'ud ve Sa'd b. Ebî Vakkas *Mekke* dışında *Ebû Dübb* vadisinin bir yerine ibadet etme maksadı ile gitmişlerdi. Bu yiğitler namaz kırlarlarken içlerinde Ebû Süfyan ve Ahnes b. Şerik'in de bulunduğu bir grup *Mekkel*i tarafından görüldüler. Bu *Mekkel*iler namaz kılan müminlerin yanına geldi ve daha yeni karşılaştıkları bu manzara ile dalga geçip alay etmeye başladılar. Müslümanlar sessizce onların sözlerini dinliyor, karşılık vermiyorlardı. Ama *Mekkel*iler işi

daha da çığırından çıkarıp, Müslümanları iyice kıskırtmaya çalıştılar. Orada bulunan sahâbiler hiçbir şey demiyorlar ve dememek için de kendilerini zor tutuyorlardı. İşte ne olduysa bu anda oldu ve hamaset sahibi Sa'd b. Ebî Vakkas dayanamadı; yakınında duran bir deve kemiğini aldığı gibi, orada kendileri ile alay eden müşriklerden biri olan Abdullah b. Hattal'ın kafasına sertçe vurdu ve adamı yaraladı. Adamın başından kanlar akmaya başladı. Bu hal müşrikleri korkuttu, Müslümanları ise cesaretlendirdi ve orada bulunan diğer sahâbiler de bir anda müşriklere saldırmaya başladılar. Derken müşrikler zor bela canlarını kurtararak kaçmaya başladılar. [İbn Hişam, *Sîre*, c. 1, s. 282]

Sa'd b. Ebî Vakkas daha ilk günlerde, İslâm adına ilk kanı döken insan oluyordu. Tabi bu olay gerek *Mekke*'deki müşriklerde, gerekse Müslümanlarda oldukça büyük yankı uyandırdı. Hadise, Allah Resûlü'ne intikal edince, Efendimiz hamaset ve gayretinden dolayı Sa'd'ı kutladı, ama **"Keşke yapmasaydın."** da dedi. Neden? Çünkü daha İslâm bir avuç insanın sırtında ... İş daha yeni başlamış, yu-murtalar yeni çatlamış, daha tohumlar yeni filizlenmiş... Vaktinden önce mindere çıkmanın neticesini Allah Resûlü çok iyi biliyor. Ancak sadece şiddetin dilinden anlayan o kara yüzlü insanlara anladıkları dilden konuşmanın zamanı değil, diyor ve sahâbeye

sabrı yani mukteza-ı hale muvafık bir direnmeyi telkin ediyordu.

İslâm'ı söz meclislerinde yıkamayacaklarını anlayan kara yüzlü adamlar, İslâm'ın mensuplarını şiddet minderine çekmek istiyorlardı. Bu, dün böyleydi, ne yazık ki bugün de böyle. Ama Müslümanlar uyanık olmalı ve feraset ile bu tarz oyunlara gelmemeliydiler.

Bu olay *Mekke*'de yankılanınca en fazla zararı, olayın bizzat faili olan Sa'd b. Ebî Vakkas göğüslemek zorunda kalacaktı. Olayın duyulması ile birlikte ailesi Sad'ın Müslüman olduğunu öğrenecek ve artık baskılar, işkenceler, tehditler ve hapisler başlayacaktı.

O günlerde Allah Resûlü çok endişeliydi. *Mekkeliler*in bu tarz tahriklere devam ederek sahâbîleri yeniden şiddet ortamına çekme planları Efendimiz'i oldukça düşündürüyordu. Allah Resûlü acilen bir mekânın, elinin altındaki yiğitleri yetiştirmek için tahsis edilmesi gerektiğini fark etmişti.

İşte bu duyguların yoğun baskıları altında iken yanına o gün için 16-18 yaşlarında bir delikanlı yanaştı. Bu genç Erkam b. Ebî'l Erkam'dı. Genç Erkam, Allah Resûlü'nün kabilesi olan Abdulmuttalib ailesi ile sürekli çekişme ve çatışma içerisinde bulunan Mahzumoğulları kabilesine mensup, zengin ve asil

bir gençti. Mahzumoğulları kabilesi, Hz. Ömer'in dayıları idi. Mahzumoğulları, *Mekke*'nin önde gelen, sayılı ve en büyük kabilesidir. Bu kabile cahiliye devrinde *Kubbe* vazifelerini yerine getirir. Yani savaş zamanları bu kabile savaşın idaresini üstlenir ve komutanlık yaparlardı. Kabilenin en önemli iki ismi; biri ümmetin Firavun'u Ebû Cehil, diğeri ise Halid b. Velid'in babası Velid b. Muğire'dir. Genç Erkam, bu iki İslâm düşmanının yeğenidir. O günler amcalarından bu yeni dine ait bazı sözler duymuş, oldukça garibine gitmiş ve bu işi bizzat ilk ağızdan duymak için *Kâbe*'nin avlusunda Efendimiz'in (*sas*) yanına gelmiş ve ilk konuşmada o da iman ederek bu kutlu halkaya katılmış ve evini İslâm'ın ilk mektebi olarak Efendimiz'in hizmetine tahsis etmişti. [Daha fazla bilgi için: Muhammed Emin Yıldırım, *Nebevi Eğitim Modeli Darü'l-Erkam*]

Artık risalet davasının yiğitlerinin yetişeceği/yoğrulacağı pota bulunmuş ve Daru'l- Erkam, Hz. Muhammed'in (*sas*) muallimliğinde eğitim ve öğretime başlamıştı. Bu medresenin baş öğrencilerinden biri de Sa'd b. Ebî Vakkas'tı. O da her gün bu medreseye gelir, öğreneceğini öğrenir, muallimler mualliminin mübarek ellerine teslim olarak, kendisine biçilen rolü yerine getirmeye çalışırdı.

İMAN YOLUNDA ZORLU İMTİHANLAR

O günler Sa'd için çok zorlu bir dönemin başlangıcı olmuştu.. Bu gencecik yürek şimdi imanın imtihanını verecekti. Ailesi, Sa'd'ın Müslüman oluşunu duyunca önce gençlik hevesidir, geçer diye düşündüler. Bir müddet ses çıkarmadılar. Ama Sa'd iman yolunda gayret göstermeye başlayınca önce sözlü uyarılar geldi. En fazla ağabey Utbe ile anne Hamne bu işi hazmedemiyor ve Sa'd'ı iman yolundan alıkoymak için gayret gösteriyorlardı. Anne Hamne, çocukları içerisinde kabiliyeti ve güzel ahlakı sebebi ile öne çıkmış Sa'd üzerinde çok hesaplar yapmıştı. Çünkü o güne kadar çocukları içerisinde kendisine karşı en fazla ilgi duyan hep Sa'd olmuştu. Şimdi o Sa'd'ı yavaş yavaş kaybettiğini zannediyor ve bu ortaya yeni çıkan dinin, çocuğunu kendinden koparacağını düşünüyordu. Sa'd ara ara annesine bu yeni dinin mesajlarını anlatıyor, İslâm'ın ana ve baba haklarına olan titizliğinden örnekler veriyor, ama anne Hamne bir türlü bu Atalar Dini'nden vazgeçmiyor, vazgeçmediği gibi büyük bir nefret ile İslâm'a yaklaşıyor ve oğlunu oradan koparma adına elinden geleni yapmaya çalışıyordu. Ama anne ne yaparsa yapsın Sa'd yoluna baş koyduğu bu dinden yüz çevirmiyor, hatta gün geçtikçe daha da bu dine bağlanıyordu. Anne baktı ki olacak gibi değil, oğlu Sa'd'ı çok hassas olduğu bir noktadan vurmaya ça-

lıştı, dedi ki: “Eğer sen bu dinden vazgeçmezsen ben hiçbir şey yemeyeceğim, içmeyeceğim ve burada kapının eşiğine oturup duracağım. Açlıktan ölüp gitsem bile ağzıma bir lokma almayacak ve bu halde öleceğim. Sen de insanların içerisinde anne katili diye anılacak ve bu işin vicdan azabı ile karşı karşıya kalacaksın.” Sa’d b. Ebî Vakkas ne dediyse anneyi ikna edemedi ve anne başladı dediğini yapmaya ... Sa’d yalvardı, yakardı annesini ikna edemedi. Bu sefer annesinin karşısına geçip ona dedi ki: “ Vallahi anneciğim! Seni ne kadar sevdiğimi sen benden daha iyi bilirsin. Ama unutma ki seni ne kadar çok seviyorsam bu sevginin on katı, hatta daha fazlası kadar Allah ve Resûlü’nü seviyorum. Eğer birini diğerine feda edeceksem, iyi bil ki, feda edeceğim sen olursun, Allah ve Resûlü değil. Yeminle söylüyorum ki, yüz canın olsa ve her gün bir tanesi gözümün önünde çıksa ben yine de hak dinimden dönmeyeceğim.” [Tirmizi, 3079; *Tecrid-i Sarîh Tercümesi*, c. 12, s.121]

İmanına hayran olduğumuz Sa’d...

Bu sözleri söylerken daha 17-18 yaşındadır. Peki bu sözleri Sa’d’a söyllettiren nedir? İmandır başka bir şey değil ... Değil miydi *iman insanı insan eder, belki de kâinata sultan eder ve hakiki imanı elde eden kâinata meydan okurdu*. İşte Sa’d hakiki imanı elde etmiş, şimdi de imtihanların en zoru ile karşı karşıya kalmıştı. Üç gün anne Hamne yemedi, içmedi;

açlıktan takati kesildi, rengi soldu, konuşamamaya başladı. Sa'd annesini bu halde görünce, ona bir şey demedi ama çok müteessir oldu, gözlerinden yaşlar boşandı ve acaba ben böyle davranmakla anneme karşı haksızlık mı ediyorum demeye başladı. Bu vicdan muhasebesi ile doğruca Allah Resûlünün yanına geldi ve başından geçenleri anlatmaya başladı. Allah Resûlü karşısında duran bu genç yiğidin imtihanın ağırlığının boyutunu görünce ona dua etti, dayanması için telkinde bulundu. Ama asıl sözü Allah (cc) söyleyecekti. Tefsirlerimizde ve esbabü'n-nüzûl kitaplarımızda içerik olarak birbirlerine yakın iki farklı ayetin bu olay üzerine indiği söylenir. İlki Ankebut Sûresi 8. ayet, diğeri ise Lokman Sûresi 14 ve 15. ayetleridir. Bu iki ayetten hangisinin bu konu hakkında indiğine gelince Müslim ve Tirmizi'de geçen ve bizzat Sa'd b. Ebî Vakkas 'ın rivayeti ile bize ulaşan haberi esas alarak Lokman Sûresi'ndeki ayetlerin bu mesele hakkında indiğini söyleyebiliriz. İnen bu ayetler ile Allah (cc) kıyamete kadar gelecek olan Müslümanlara itaatin özellikle de anne ve babaya itaatin önemini öğretecek, ama bu işin en temel noktasında da *"Günahta itaat yoktur."* diyecektir.

Ankebut Sûresi 8. ayette Rabbimiz şöyle diyecekti: ***"Biz, insana, ana babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Eğer onlar, seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne) bana ortak***

koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme. Dönüşünüz ancak banadır. O zaman size yapmış olduklarınızı haber vereceğim."

Lokman Sûresi'ndeki ayette ise Rabbimiz şöyle buyuruyordu: ***"Biz, insana anne ve babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Çünkü annesi onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içerisinde olur. İşte bunun için önce Bana, sonra da ana-babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak banadır. Eğer onlar seni hakkında bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonunda dönüşünüz ancak banadır. O zaman size yapmış olduklarınızı haber veririm."*** [Lokman, 31/14,15]

Bu ve benzeri ayetlerin mesajı çok nettir. Evet, İslâm toplumu itaatkar bir toplumdur. Anne, babaya itaat; ulu'l-emre yani İslâmî bir sistemde mevcut Müslüman yöneticilere itaat, elbette ki talebelerin hocalarına/muallimlerine karşı itaati, evde hanımların kocaya, çocukların babaya itaat etmesi işin düzeni açısından önemlidir. Ancak unutulmaması gereken en temel ilke, önce Allah'a, sonra Allah'ın sınırlarına riayet eden emir sahiplerine itaat edilmesidir. Dolayısı ile en büyük itaat Allah'adır. Eğer onlara itaat, Allah'a itaatsizlik anlamına geliyorsa, günahta, masiyette itaat yoktur.

İnen Lokman Sûresi bu konuda son sözleri söylüyor, önce anne ve babanın, özellikle de annenin haklarından bahsediyor, annenin nasıl zorluklarla çocuğunu hamile iken taşıdığını, nice meşakketler çekerek doğurduğunu, nasıl uykusundan rahatından vazgeçerek emzirdiğini, nasıl yemeyip, yedirdiğini, içmeyip içirdiğini, giymeyip giydirdiğini söylüyor. Ama sözün sonunda diyor ki: ***“Eğer onlar seni günaha zorlarlarsa, bazı şeyleri bana ortak koşman için sana baskı yaparlarsa onlara itaat yoktur.”***

İşte ölçü budur, İsra Sûresi'nde söylendiği gibi onlara ***“üf/of”*** [İsra, 17/23] bile demek yok, onlar başlarımızın tacıdır. Ana ve babalarımızı sırtlarımızda taşısak bile kesinlikle haklarını ödemiş sayılmayız. Bunun böyle olduğunu sahâbî efendilerimizden öğreniyoruz.

Ebû Musa el-Eş'arî'nin oğlu Ebû Bürde bize rivayet ediyor: Abdullah b. Ömer bir hac veya umre sırasında Yemenli bir adamın sırtında annesini taşıyarak Kâbe'yi tavaf ederken şöyle demekte olduğuna şahit oldu:

“Annemin zelil bir devesiyim ben;

(Başka) binekleri usansa da usanmam ben.”

Sonra o Yemenli İbn Ömer'e dedi ki: “Ey İbn Ömer! Ne dersin annemin hakkını tam olarak öde-

miş oldum mu?” İbn Ömer: “Hayır!” dedi ve ekledi: “Onun doğum sırasında tek bir ‘ah’ demesini bile ödeyemedin.” Sonra İbn Ömer tavafını bitirip Makam-ı İbrahim’e geldi de (orada) iki rekât namaz kıldı. Sonra bana (Ebû Bürde) döndü ve şöyle dedi: “Ey Ebû Musa’nın oğlu! Her tavaf sonunda kılınan iki rekat namaz, kendinden önceki günahları örterler.” [Buhâri, *Edebü'l-Müfred*, 11]

Efendimiz (*sas*) evladın ana ve babasının hakkını hiçbir şekilde tam anlamı ile ödeyemeyeceği gerçeğini başka bir hadisinde şöyle beyan edecektir: **“Çocuk, hiç bir iyilikle babanın hakkını ödeyemez. Ancak onu köle olmuş bir vaziyette bulur da satın alarak hürriyetine kavuşturursa hakkını öder.”** [Buhâri, *el-Edebü'l-Müfred*, 6]

İşte İslâm, ana- babaya itaati bu kadar önemli sayar ve onlara her türlü ikram ve saygının gösterilmesini ister. Bunun için bizim medeniyetimizin bir mahsülü değil dâru'l-aceze/yaşlılık evleri ... Çünkü bizim medeniyetimizde yaşlılarımızın yeri evlerimizin en üst köşeleridir. Onları biz zahmet değil, bir rahmet olarak bilir, onların bize Allah'ın gönderdiği bereket kapıları olarak anlarız. İşte böyle bir dine mensubuz. Bu din bize itaati emrediyor ve bunun da sınırını çiziyor. İtaat ama, Hududullah'a/Allah'ın çizgilerine, sınırlarına ve Hukukullah'a/Allah'ın belirlediği haklara riayet ederek, diyor.

Sa'd b. Ebî Vakkas bu ilahi buyruğu duyunca, Allah'a hamdediyor, doğru tavrı sergilediği için seviyor, her şeye rağmen annesini bu kör inattan kurtarmak için tüm vesileleri zorluyordu.

Anne Hamne öyle bir inad ediyordu ki, üç gün olmuş ve ağzına bir şeyler koymamış, çenesi açlık ve susuzluktan birbirine yapışmıştı. Oğlu Utbe annesini vazgeçirme adına elinden geleni yapıyor ama annesi bir türlü ikna olmuyordu. Utbe baktı ki olacak gibi değil, bir tahta parçası ile annesinin dudaklarının arasını aralayarak, oradan biraz su damlatıyor ve annesine güçlkle birşeyler yedirtmeye çalışıyordu.

[Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. 1, s. 181]

Anne Hamne, bu inattan bir şey elde edemeyeceğini anlayınca bu sefer başka yollar denemeye başladı. Önceleri Sa'd'a dinin ana ve baba hakları konusundaki ayetlerini okuyarak, kendi dinine aykırı davranmakla itham etti. Ama Sa'd itaatin ne-reye kadar olduğunu çok iyi bildiği için pek de bu söylenenleri umursamıyordu. Bu sefer Sad'a farklı tehdit ve telkinlerde bulunuyordu ama her seferinde Sa'd b. Ebî Vakkas'ta aynı kararlılığı görüyordu. Sa'd, *"Hakkın hatırı alidir, hiçbir hatıra feda edilmez."* düsturu ile, hiçbir hatırı Allah'ın hatırının önüne geçirmiyordu.

Anne baktı ki, ne yaparsa yapsın Sa'd bu dinden dönmeyecek, bu sefer onu aç bıraktı, eve hapsetti, Daru'l-Erkam'a gitmesini yasakladı. Ama hiçbir şey

Sa'd b. Ebî Vakkas'ı Allah ve Resûlü'nün yolundan ayırmıyordu, ayıramıyordu. İbn Esir'in bize naklettiğine göre o günlerde anne Hamne, komşularının da yardımı ile Sa'd'ı evinin bir odasına kitlemiş ve ona tehditler savurmuştu. Demişti ki: "Ya girdiğin o yeni dini terkedersen, ya da açlıktan bu oda da ölüp gidersin." Bu tehditlere rağmen, Sa'd b. Ebî Vakkas hep iman yolunda sarsılmadan durmuş, işin neticesinde de kazanan o olmuştu. [İbn Esir, *el-Kamil*, c. 2, s. 282]

Anne Hamne bu yıllarda Sa'd'ı bu yeni dinden koparamadığı gibi, kendi bakış açısına göre de başka bir kurban daha verecekti ve derdi bir iken iki olacaktı. Sa'd, kendinden 10 yaş küçük olan, o gün için daha 8-10 yaşlarında bir çocuk olan küçük Ümeyr'i de imana taşıyacaktı. Ümeyr'in de Müslüman olduğunu duyunca anne Hanne iyice çıldırmış, bu sefer Sa'd'a yaptıklarının aynısını ona da yapmaya başlamıştı. Küçük oğlu Ümeyr'i dininden soğutmak için yakıcı güneşin altında durmaya ve yemeyip içmemeye yemin etti. Sa'd, annesinin kardeşine yaptığı bu yemini duyunca onun yanına gitti ve dedi ki: "Vallahi ana! Cehennem ateşi durağın oluncaya kadar istersen yeme ve içme. Biz asla dinimizden vazgeçmeyeceğiz." [İbn Esir, *el-Kamil*, c. 2, s. 282]

Anne ne yaparsa yapsın Ümeyr'den de aynı karşılığı görüyor, bu bir parça çocuk bile bir dağ gibi

yerinde sabit duruyor, küçücük bedeni ile iman yolunda sebat ediyordu. Aradan yıllar geçecek Ümeyr de abisi Sa'd ile birlikte *Medine*'ye hicret edecek, *Bedir*'e yaşı küçük olmasına rağmen zorla katılacak ve Bedr'in on dört şehidinden biri olma şerefine nail olacaktı. [İbn Hişam, *Sire*, c, 2, s. 364]

Mekke yılları böyle geçip giderken, baskılar hiç azalmıyor, gün geçtikçe şiddetleniyordu. Biraz ailesinin baskıları azalmıştı ki, *Mekke* Müslümanlara karşı bir ambargo kararı alır. Bu karara göre *Şib-i Ebî Talib*'te/Ebû Talib mahallesinde Müslümanlar muhasara altına alınacak ve tüm *Mekke*'den tecrit edilecekler, hiç kimse onlara mal satmayacak ve onlardan mal almayacaktı. Hiç kimse onlara kız vermeyecek ve kız almayacaktı. Tam üç yıl bu insanlık dışı muameleye tabi olacaklardı. Sa'd b. Ebî Vakkas bu üç yıl boyunca bir gün olsun Allah Resûlünün yanından ayrılmayacak ve bu zorlu günlerin her anını Efendimiz (sas) ile birlikte yaşayacaktı. Sa'd o günlere ait yaşadıklarını yıllar yılı kimselerle paylaşmayacaktı. Ama bir gün *Kûfe*'de vali olduğu ve o günlerin üzerinden elli yıldan daha fazla bir zaman geçmiş iken, sonradan Müslüman olan bazı bedeviler, altın halkanın bir neferi olan bu güzide insanı haksız yere bazı iftiralarla dillerine doladıklarında dayanamayacak ve *Şib-i Ebî Talip*'teki bir hatırasını dile getirerek Sa'd şöyle diyecektir: "Günler olmuştu

da ağızımızdan bir lokma geçmemişti ve ben gecenin karanlığında dolaşırken küçük bir deri parçasına rastlamıştım. O toprağın içindeki parçayı alıp yıkamış, sonra ısıtıp çiğnemiş, böylelikle açlığımı birkaç gün dindirmiştım. Biz böyle günlerden geçerek geldik, şimdi ey İslâm'ın rahat zamanlarına erişenler! (mirasyediler) Sizler şimdi bizleri mi beğenmiyorsunuz? [Buhâri, *Ezan*, 95; Müslim, *Salât*, 158; Tirmizi, *Zühd*, 39]

Başka bir gün Sa'd b. Ebî Vakkas o günlerin şiddetini şöyle tasvir edecekti: "Ağaç yaprağından başka yiyeceğimiz olmadan Resûlullah (sas) ile birlikte çok günler geçirdiğimizi hatırlıyorum." [Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliya*, c.1, s. 95]

İşte Sa'd b. Ebî Vakkas üç yıl boyunca Şib-i Ebî Talip muhasarasını/ambargosunu Efendimiz (sas) ile birlikte böyle zorluklar içerisinde geçirmiş ve en sonunda da, Allah Resûlü'nün hayatının en zorlu dönemi olan hüznün yıllarında yani amca Ebû Talib'in ve anneler annesi Hatice validemizin vefatlarında Efendimiz'in yanında olmuştu.

On üç yıl iman yolunda Mekke'de küçük kardeşi Ümeyr ile her şeye göğüs germiş, yüzlerce olaya şahit olmuş ve her defasında sabit kadem durarak Allah ve Resûlü'nü razı ve memnun etmişti.

Bu çileli ve bir o kadar da iman davası adına hamasetin en güzel örneklerini bize gösteren Sa'd'ın

Mekke yıllarına doğru açtığımız pencereyi kapatarak Medine dönemine bir kapı aralamadan önce şu soruyu nefislerimize soralım: “Neden 17-18 yaşlarında iman eden Sa’d b. Ebî Vakkas ve on yaşındaki kardeşi Ümeyr gibi, iman yolunda sabit kadem olamıyor; aynı dine, aynı Peygamber’e, aynı kitaba bağlı olmamıza rağmen aynı meyveleri yeşertemiyor, amel adına onların ortaya koyduklarının az bir kısmını dahi gerçekleştiremiyoruz? Nasıl bir noksanlığımız var? Acaba imanlarımızda – Allah muhafaza- bir eksiklik mi var?” Ne var bilemiyorum, ama bir şeyler olduğu muhakkak. Bir şeyler varsa tedaviye ihtiyaç vardır demektir, bir şeyler varsa yenilemeye, yenilenmeye ihtiyaç vardır. Yani tecdid-i imana/imanlarımızın yenilenmesine ihtiyaç vardır. Ama tecdid-i iman, camilerimizde imamlarımızın yaptığı gibi sadece “haydi aşk ile şevk ile bir daha” deyip şehadet cümlesini tekrarlamak ile olmaz. Bu işin belki de bir boyutu ... Ama asıl tecdid-i iman, bizlerin aynaları olan sahâbe nesline bakıp, onların durdukları yeri öğrenip, onlar gibi olmaya çalışmak ile mümkündür. İşte bizim yapmaya çalıştığımızda budur. Rabbim imanlarımızı yenilemeyi bizlere nasip eylesin. İmanlarımızı Sa’d b. Ebî Vakkas gibi, kardeşi Ümeyr gibi kavi/güçlü eylesin, hakkın hatırını âli bilecek ve hiçbir hatıra onu feda etmeyecek bir imanı bizlere nasip etsin. (âmin)

3. Bölüm

SA'D B. EBÎ VAKKAS

(*Radiyallahu Anhu*)

MEDİNE'DE

Nübüvvetin on üçüncü yılına gelindiğinde Sa'd b. Ebî Vakkas otuz, kardeşi Ümeyr on dört yaşındadır ve bu iki kardeş her şeylerini arkada bırakarak iman yolunun yolcusu olarak Yesrib/*Medine* yollarındadırlar. Zorlu bir yolculuktan sonra vardıkları *Medine*'de, Hz. Peygamber'in yolunu gözlemişler, Efendimiz (*sas*) gelince de, O'nun arkasından bir an olsun ayrılmamışlardır. *Medine* dönemi ile birlikte tüm Müslümanlar için yepyeni bir hayat başlamıştır artık. Allah Resûlü büyük İslâm medeniyetini kurmak için önce Yesrib'i, *Medine*'ye çevirecek, sonra o *Medine*'den cihana medeniyetin mesajlarını yayacaktı. Bu öyle kolay bir şey değildi ve Efendimiz (*sas*) bu işin zorluğunu iliklerine kadar hissediyordu. Önce İslâm toplumunun temeli sayılan *Mescid*'in inşasına başladı, Sa'd bu inşaat sürecinde altı ay boyunca, diğer sahâbîlerle beraber çalıştı. *Mescid*'in inşaatı bitince, Efendimiz muâhât

denilen Ensar-Muhacir kardeşliğini tesis etmek için sahâbeyi bir rivayete göre Enes b. Malik'in annesinin evinin önünde, başka bir rivayete göre ise *Mescid*'in avlusunda topladı. İbn Sa'd'a göre 50 Muhacir o gün 50 Ensar'a kardeş kılındı. [İbn Sa'd, *Tabakât*, c.1, s. 238] Ama Makrîzî bu sayının daha fazla olduğunu belirtir ve 93 Muhacir'in, 93 Ensar'a kardeş kılındığını belirtir. [Makrizi, *Imta' u'l-Esmâ*, c.1, s. 69]

Ensar-Muhacir kardeşliğinde Sa'd'ın nasibinin kim olduğu konusunda birkaç farklı rivayet vardır. Bazı rivayetlere göre kendisinden önce *Medine*'ye gelen kardeşi Amir'e kardeş kılındığı yönündedir. Ancak küçük kardeş Ümeyr'in, Amir'e kardeş kılındığı rivayetleri olduğu gibi Ümeyr'in Recî Vakası'nın şehidi Hubeyb b. Adî'ye kardeş kılındığı da aktarılır. Bu konuda en isabetli görüş ise Sa'd b. Ebî Vakkas'ın *Medine*'nin Sa'd'ı olarak bilinen Abdüleşheloğulları'nın lideri, vefatı ile arşı titreten sahâbî olarak taltif edilen *Sa'd b. Muaz*'a kardeş kılındığıdır. [İbn Habib, *el-Muhabbar*, s. 72] Tüm sahâbe gibi onlarda kardeşlik adına çok güzel adımlar atmış, birbirlerini öz kardeşler gibi sevmişlerdir.

Medine'ye hicretin ilk günlerinde Hz. Aişe kanalı ile bize ulaşan ve başta Buhârî, Müslim ve Tirmizi olmak üzere bir çok sahih hadis kaynaklarının ve tarih kitabının aktardığı şöyle bir rivayete şahit oluyoruz:

Efendimiz, *Yesrib*'e hicret edince burada yerleşik Yahudiler ile Evs ve Hazreç içerisinde bulunan münafıklardan çok büyük sıkıntılar görmüştü. Daha İslâm'ın temelleri sağlam bir şekilde atılmış iken bu Yahudi ve münafık şer cephesi, İslâm'ı yok etme adına bir çok komplo ve plan yapmaya başlamışlardı. O günler Allah Resûlü'nün oldukça endişeli olduğu günlerdi. Böyle bir günün gecesinde Efendimiz, kerime zevcesi Hz. Aişe'nin odasında istirahat etmek için bulunuyorken, çok huzursuzdu. Bir o tarafa, bir bu tarafa dönüyor, bir türlü uyuyamıyordu. Hz. Aişe, Allah Resûlü'nün bu halini görünce meraklandı ve sordu; "Ya Resulallah! Sizi bu kadar huzursuz eden nedir?" Efendimiz (sas) dedi ki: **"Ey Aişe! Duymadın mı falancaların planlarını. Onların bir gece ansızın bize saldırıp zarar vermelerinden korkuyorum."** Sonra Allah Resûlü (sas) dedi ki: **"Keşke ashâbımın içerisinde salih birisi gelse, bu gece evin önünde nöbet tutsa da ben de biraz uyuyabilsem."** [Buhârî, *Cihad ve Siyer*, 70; Müslim, *Fedâilüs-Sahâbe*, 40] Hz. Aişe anlatmaya devam ediyor: "Daha Efendimiz bu temenniye yeni dilendirmişti ki, dışarıdan bir kılıç sesi duyduk. Allah Resûlü içeriden seslenerek, kapıda duran ve o kılıç seslerinin sahibi olan şahsın kimliğini öğrenmek için: **"Kim o dışarıda ki?"** diye seslendi. Dışarıda duran: "Ya Resûlullah! Benim Sa'd b. Ebî Vakkas."

diye cevap verdi. Efendimiz sevinmişti, dışarıda duran Allah Resûlü'nün dayım dediği yiğitler yiğidi Sa'd'dı. **“Ey Sa'd! Gecenin bu saatinde seni bura-ya getiren nedir?”** dedi Resûlullah. Sa'd dedi ki: **“Ya Resûlullah! Münafıkların söylediği sözleri duydum, yatamadım, ya sana bir şey olursa diye endişelendim. Yatakta dönüp duracağıma senin odanın kapısının önünde nöbet tutmak istedim. Ben buradayım Ya Resulallah! Sen rahatına bak, ben sabaha kadar burada nöbet tutacağım.”** Allah Resûlü, Sa'd'ın bu sözlerinden o kadar memnun oldu ki, ona hayır dualarında bulundu ve rahatça uyumaya başladı.”

[Tirmizi, 3756]

O gün sabah namazına kadar Sad'ın gözüne uyku girmemiş, nöbet tutmuştu. Onun nöbeti *Mekke*'de daha on yedi yaşında iken başlamış, *Medine*'de devam etmiş, *Kadisiye*'de de devam edecek ve en son bereketli bir hayat ile son nefesini verdiği bitirecekti.

Allah Resûlü (*sas*) İslâm binasının temellerini *Medine*'de çok sağlam atmak istiyordu. Bunun içinde tüm vesileleri zorluyor, elinden geldiğince bu işin bir an önce başarıya ulaşması için bütün imkânlarını seferber ediyordu.

İşte bu amaçla daha hicretin üzerinden 6-7 ay geçmeden sağa-sola seriyyeler göndermeye başla-

mıştı. Bu küçük birliklerin amacı hem civar yerlerde olan-bitenden haberdar olmak, hem *Mekke*'nin gidişatını takip edip, özellikle onların ticari kervanlarının peşine düşerek *Mekke*'yi ekonomik yönden sıkıştırmak, ayrıca da *Medine* dışındaki kabilelere İslâm'ın mesajını duyurmaktı. İşte bu amaçlarla Efendimiz, hicretin ikinci yılında meydana gelecek *Bedir* Gazvesi'ne kadar, birine kendisinin de iştirak ettiği tam sekiz tane seriyye/birlik oluşturup, çeşitli hedeflere yönlendirmişti. [Bkz: *Siyer Atlası*, s. 193-218]

Bu sekiz seriyyenin hemen hemen hepsinin içerisinde bir yiğit vardı ki, hiçbirinden geri kalmamıştı. O yiğit Sa'd b. Ebî Vakkas'tan başkası değildi. Allah Resûlü ne zaman falanca yere bir birlik gidecek diye çağrıda bulunsa, hafif kısa boylu, kıvrıkcık saçlı, esmer tenli bakanların bakmaya doyamadıkları 30 yaşındaki bir yiğit: "Ben Ya Resûlullah!" diyerek öne atılır ve görev almak için elinden geleni yapardı. O kadar bu görevlere heveslidir ki, Allah Resûlü bir gün onun hakkında şöyle diyecektir: "**Sa'd b. Ebî Vakkas harp hastası/sevdalısı bir adamdır.**" [Vakıdî, *Kitabü'l-Meğazi*, s.256] Yani o risalet mesajının ötelere taşınması için her zaman meydana atılan, bir iş duyduğunda yapmak için hemen elini havaya kaldıran bir yiğittir. O şahsiyetinin anahtarları olan hamiyet ve hamaset ile yerinde duramayan bir kahramandır.

İşte bu yiğit *Bedir* öncesi tertip edilen sekiz seriyyeye ya komutan olarak, ya er olarak ama her

zaman bir görev alarak katılmış ve her seferinde de kendisine verilen vazifeyi liyakatiyle yerine getirmişti.

Bu seferlerin ikincisi olan *Rabiğ* Seriiyye'sinde Sa'd b. Ebî Vakkas, İslâm tarihinde bir ilke daha imza atacaktı. Hatırlayın *Mekke*'de daha İslâm'ın ilk günlerinde eline geçirdiği bir deve kemiği ile bir müşriğin kafasına vurmuş, onu yaralamış ve risalet tarihinde ilk kanı dökerek bir ilke imza atmıştı. Şimdi ise hicretten sekiz ay sonra *Rabiğ* Seriiyyesi'nde risalet davası adına ilk oku atarak yine tarihe ismini bu alanda bir ilk ile tekrar yazacaktır.

Efendimiz (*sas*) hicretin üzerinden sekiz ay geçtiği bir zaman diliminde Şevval ayında amcasının oğlu, ileride *Bedir*'in aslanlarından ve şehitlerinden olacak olan Ubeyde b. Haris komutasında altmış ila seksen askeri *Kızıldeniz* yakınlarında bulunan *Rabiğ* bölgesine göndermişti. Sa'd b. Ebî Vakkas da bu birliğin içerisindeydi. Müslümanlar *Rabiğ* bölgesine geldikleri zaman Ebû Süfyan komutasında *Mekke* müşriklerinin 200 kişilik bir birliği ile karşılaştılar. İki birlik sıcak çatışmaya girmeden birbirlerine güç gösterisinde bulunmaya başladılar. *Mekkeliler* en iyi kılıç kullanan ve ok atanları ile bir şeyler yapıp, Müslümanları korkutmak istiyorlardı. Bu arada Sa'd dayanamadı ve birliğin komutanı Ubeyde b. Haris'in yanına gelerek: " Ne olur bana izin ver de, şunları

biraz korkutayım.” dedi. Ubeyde biraz gönülsüzdü, ama Sa'd zorlayarak izni kopardı. Sa'd b. Ebî Vakkas torbasında bulunan yirmi oku alarak *Mekkelilere* biraz yaklaştı ve okları öyle hızlı ve seri bir biçimde mahirce attı ki, bir anda *Mekkeliler* kendilerini büyük bir ok yağmurunun altında hissettiler ve Müslümanlara yardımcı kuvvetlerin geldiğini zannedip, dağılmaya başladılar. *Mekkeliler* gerisin geriye kaçarlarırken Sa'd şiirler ^[7] okuyor, Müslümanlar ise Sa'd'ı bu cesaretinden dolayı kutluyorlardı. O gün, Sa'd'a düşman tarafından atılan bir ok isabet edecekti. O ok, İslâm tarihde savaş halinde bir Müslümana isabet eden ilk ok olacaktı. Böylece Sa'd bu konuda da yine bir ilke imza atacaktı. [İbn Sa'd, *Tabakât*, c.2, s. 7; Vâkidi, *Meğazi*, c.1, s. 11]

İşte Sa'd b. Ebî Vakkas böyle bir şeref de sahibi olarak risalet davası uğruna ilk kanı akıtan, ilk oku atan ve ilk oku yiyen de yine kendisi oluyordu.

[7] Sa'd b. Ebî Vakkas'ın orada okuduğu şiir şöyleydi:

**Söyleyin bana,
Oklarımla düşmanları kaçırıp,
Dostlarımı da koruduğum haberi ulaştı mı Resulullah'a,
Attıklarımla düşmanın kalbine korku saldım,
Dostlarımın kalbindeki korkuları da aldım,
Ey Allah'ın Resûlü! Söyley misin bana,
Benden önce var mıydı böyle bir okçu,
Düşmanların kalbine böylesi bir korkuyu salan,
Ey Allah'ın Resûlü! Adalet ve insanlığı öğrettiğin bu dinin,
Hak ve hakikatin ta kendisidir.**

(İbn Hacer, *el-İsabe*, c.1, s. 713; Hakim, *el-Müstedrek*, c. 3, s. 498)

Birlik *Medine*'ye dönüp, olay Allah Resûlü'ne anlatılınca, Efendimiz de memnun oluyor ve Sa'd'ı yine böyle hayırlı bir işin öncüsü olduğu için kutluyordu.

Diğer tüm seriyyelerde de Sa'd b. Ebî Vakkas'ı görüyor, cesaret ve kahramanlığına şahit oluyoruz. Ama asıl onu *Bedir* ve *Uhud*'da görecek, hamaset ve hamiyetine hayran olacağız.

BEDİR'DE...

Hicretin ikinci yılı ve aylardan Ramazan ...

Allah Resûlü kurmuş olduğu istihbarat ağı ile bir haber alıyor: Ebû Süfyan büyük bir kervan ile Şam'a doğru hareket ediyor... Bu haber üzerine Allah Resûlü o kervanı ele geçirmek için sahâbesine derhal hazırlanmalarını emrediyor.

Bir anda 300 küsur yiğit Efendimiz'in önünde sıraya diziliyor ve O'nun emrini beklemeye başlıyor. Sıraya giren askerler arasında on ila on altı yaşları arasında çocuklar da var. Bu çocuklar sanki analarından süt yerine imanın aşkını emmişler, babalarından Resullullah'ın sevdasını öğrenmişlerdi. Bilal'in "*Hayye ale'l-cihad/Haydi cihada!*" nidasını duyunca, kılıçlarını taşıyacak kudretten aciz olan bu yavrular: "*Lebbeyk Ya Resulallah/Başgöz üstüne Ya Resulallah!*" deyip orduya seçilmek için sıraya

dizilmişlerdi. Komutanlar komutanı önünde duran yiğitlerini kontrol ediyor; kimine bazı tavsiyelerde bulunuyor, kimini yaşı küçük diye ayırıyor, kimine de farklı bir vazife veriyordu. Askerlerin arka tarafında hepsi de hemen hemen aynı yaşta bir boyda dokuz-on çocuk gördü.^[8] Allah Resûlü (sas) , onların yanlarına doğru yürüyünce gözleri dolu dolu oldu. Resûlullah küçük yaşta bu çocukların yüreklerinde yanan cihad aşkına hayran olmuştu.

İşte sahâbî buydu. Onlar i'lâ-i kelimetullah/Allah'ın kelamını yüceltmek için yaşa-başba bakmazlardı. İş başa düşünce vazife şuuru ile *lebbeyk* deyip cihad meydanına atılırlardı.

Bunun için Ebû Eyyüb el- Ensarî doksan küsür yaşında İstanbul surlarına gelip dayanmıştı.

Ümmü Haram seksen küsür yaşında Kıbrıs adasına ayak basmıştı.

Ammar b. Yasir doksan küsür yaşında Hz. Ali'nin arkasında hak için *Sıffin* meydanında şehadete ulaşmıştı.

Sahâbe şuuru buydu. Onlar yedisinde ne idiyeler yetmişinde de oydu.

[8] Kaynaklarımız o gün yaşı on beşin altında olan çocuk sahâbilerin şunlar olduğunu söylerler: Abdullah b. Ömer, Üsâme b. Zeyd, Rafî b. Hadic, Bera b. Âzib, Useyd b. Züheyr, Zeyd b. Erkam, Zeyd b. Sabit, Ebû Said el-Hudrî, Cabir b. Abdullah ve Ümeyr b. Ebi Vakkas. (Vâkıdî, *Meğâzî*, c. 1, s. 21; Belâzuri, *Ensabü'l-Eşraf*, c. 1, s. 288)

İşte şimdi neredeyse yedisinde olan dokuz-on çocuk İslâm askerlerin en uç noktasında duruyor ve kendilerini kontrol edecek olan ordunun komutanını bekliyorlardı. Sa'd b. Ebî Vakkas, o günleri şöyle anlatır:

“O gün kardeşim Ümeyr, on altı yaşlarında idi, bir lahza yerinde durmuyor, bir o tarafa bir bu tarafa kaçıp duruyordu. Merak ettim bu halini ve yanına vararak dedim: ‘Ey Ümeyr! Neyin var senin, neden bir o tarafa bir bu tarafa kaçıp duruyorsun?’ Ümeyr dedi ki: ‘Ey Sa’d! Baksana Allah Resûlü (sas) yaşı küçük olanları ordudan ayırıyor. Ya beni de ayırırsa, ya bana da çık derse, ya beni de bu iman ile inkârın ilk karşılaşmasından mahrum bırakırsa ben ne yaparım!’ Ben de: ‘Sen kılıcını beline as gel, senin boyun onlardan biraz daha uzundur, belki Allah Resûlü bunun için seni alabilir.’ Ümeyr: ‘Hayır, Sa’d! Kılıcımı belime bağlarsam hiç almaz. Çünkü kılıcım boyumdan uzundur, yere sürülüyor. Allah Resûlü, beni bu halde görürse kesin geri çevirir. Bunun için önce beni seçsin, sonra kılıcımı bağlarım.”

Bu sözler üzerine Sa'd b. Ebî Vakkas: “Git sıraya gir, inşallah Allah Resûlü seni seçecektir.” dedi. Abisinin bu telkinleri ile Ümeyr gitti, o çocukların arka tarafında durdu. Efendimiz onlara doğru yürüyünce parmakları üzerine biraz daha dikildi, boyunu daha uzun göstermeye çalışıyordu. Efendimiz

(sas) "Ey Bera b. Azib, ayrıl!" dedi. Bera on ila on iki yaşlarında idi. Bera ağlayarak ayrıldı. Sonra, ileride büyük bir hadis âlimi olacak olan ve bize tam 1170 tane hadis rivayet eden o gün için on bir yaşındaki Ebû Said el- Hudri'ye döndü ve onu da ayırdı. Sonra dokuz ila on yaşlarındaki Cabir b. Abdullah'ı, sonra on beş yaşlarında ki Hz. Ömer'in oğlu Abdullah'ı da ayırdı. Her ayrılan hıçkırıklarla ağlıyordu. Bu çocuklar neye üzülmüyorlardı. Mahrum oldukları oyuncaklara mı, gidemedikleri internet kafelerine mi, yoksa keyif çatacakları seyahatlere mi? Hayır, her biri bu işin sonunun ne olacağını çok iyi biliyor, gidip de gelmemenin, varıp da dönmemenin olduğu bir cenk meydanına doğru yola koyulacaklarının iyice farkındaydılar. Ama yüreklerindeki aşk onlara hiçbir şeyi düşündürmüyor, tek dertleri Allah ve Resûlü uğruna cihad meydanına çıkmaktı.

Efendimiz (sas) , Abdullah b. Ömer'i ayrınca bir feryat sardı ortalığı ... Abdullah, hemen babası Ömer'in yanına vardı. "Ne olur baba! Resûlullah'a söyle beni de alsın, eğer sen söylersen seni kırmaz." Ama, Hz. Ömer hayır diyordu. Allah Resûlü almamışsa bir bildiği vardır, eve dön bir başka sefere diyordu. Bu sefer amcası Zeyd'in yanına gidiyordu. Amca da aynı şeyi söyleyerek onu geri gönderiyordu. Abdullah boyun bükerek, gözyaşı dökerek evinin yolunu tutuyordu.

Sıra Ümeyr'e gelmişti, daha Allah Resûlü'nün o mübarek lisanından bir şey çıkmadan Ümeyr ağlamaya başlamıştı. Efendimiz önce onu da ayırmıştı, ama Ümeyr öyle ısrar etmiş, öyle yalvarmıştı ki, sonunda Efendimiz ona izin vermişti. Allah Resûlü'nden izini koparınca koşa koşa eve gitti, kılıcını aldığı gibi abisi Sa'd b. Ebî Vakkas'ın yanına gelmişti: "Haydi Ey Sa'd! Şimdi kılıcımı bağla!" dedi. Abi Sa'd b. Ebî Vakkas kılıcı küçük kardeşi Ümeyr'in beline bağladı. Gerçekten kılıcın uçları yere sürünüyor ve Ümeyr kılıcı zor taşıyordu. Ama buna rağmen yine de Ümeyr, o gün hayatının en sevinçli gününü yaşıyor ve bu sevinci *Bedir*'in meydanında akıtacağı kanı ile noktalayacaktı. [Vâkidi, *Meğâzi*, c. 1, s. 21; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 3, s. 36]

Seçilen -Vâkidi'nin verdiği sayıyı esas alırsak- 74 Muhacir, 239 Ensar'dan oluşan tam 313 yiğit Allah Resûlü'nün arkasında *Medine*'den 160 km. uzaklıktaki *Bedir*'e doğru yola çıkmışlardı. İşte o 74 Muhacirden biri Sa'd b. Ebî Vakkas, diğeri ise o günler on altı yaşlarında olan kardeşi Ümeyr b. Ebî Vakkas'tı. *Bedir* Kur'an'ın deyimi ile *Yevmü'l-Furkan*'dı [Enfâl Sûresi, 8/4]; hak ile batılın, inkâr ile imanın, hidayet ile delaletin birbirinden ayrılacağı bir gün, bir zemin-di...

Savaş başladı ve yiğitler orada İslâm'ın sancağını yere düşürmeme adına melekleri hayran bırakacak

bir samimiyetle cihad ediyorlardı. Başlar veriliyor, kelleler alınıyordu. Verenlerden biri Ümeyr olacaktı. Savaşmış, savaşmış en sonunda müşrik kılıçların muhatabı olmuş, yaralanmış yere düşmüştü. Abi Sa'd onu o halde görünce koşa koşa yanına gelmişti: "Ey Ümeyr'im! Ey ismi gibi küçük olan taze gül, yaralandın mı?" demişti. Ümeyr gözünde yaş, yüzünde sevinç: "Sa'd, ben gidiyorum, Allah ve Resûlü uğruna feda olarak gidiyorum. Sevdiğim, özlediğim şehadet uğruna gidiyorum." dedi. Ümeyr, abi Sa'd'ın kollarında son nefesini verdi. Sa'd ağlamaya başladı ve gözyaşları içinde çatlayan dudaklarının arasından şu cümleler süzülüyordu: *"Güle güle Ümeyr'im! Az yaşadın ama öz yaşadın, Benden sonra geldin, hem imana, hem bu hayata ... Ama benden önce gidiyorsun; Hem şehadete, hem cennete ..."*

Ümeyr'in şehadeti abi Sa'd'a daha da bir güç verdi. Kardeşinin kanlar içerisinde olan bedenini bir kenara bıraktı ve harbe döndü. O gün savaş meydanının yıldızları vardı. Hamza, *Bedir*'in yıldızı idi, Ali *Bedir*'in yıldızı idi, Zübeyr *Bedir*'in yıldızı idi ve Sa'd da *Bedir*'in bir yıldızı idi. O gün *Bedir*'in meydanında dört yiğit vardı ki, bu yiğitler görenleri hayran bırakıyorlardı. Bu dört yiğit iki kılıçla savaşıyorlardı *Bedir*'in meydanında ... Bu yiğitlerden biri, Hz. Hamza idi, biri Hz. Ali bir diğeri pek fazla tanımadığımız aslında Sevde validemizden dolayı Allah

Resûlü'nün bacanağı olan Mabed b. Vehb'ti ve bir diğeri ise Sa'd b. Ebî Vakkas'tı. O gün Sa'd iki elinde iki kılıç adeta önüne çıkanları biçiyordu. Sahâbeden Abdullah b. Mes'ud *Bedir'*de Sa'd'ı anlatırken diyor-
du ki: "O gün Sa'd yaya idi ama uzaktan görenler onu atlı zannederdi. Çünkü öyle savaşıyordu ki, ancak bir binek üzerinde olan öyle savaşılabildi." [İbn Sa'd, *Tabakat*, c.3, s. 141; Zehebi, *Sıyeru A'lâmi'n-Nubela*, c.1, s. 67]

*Bedir'*in kızıştığı bir anda Sa'd b. Ebî Vakkas yaya olarak Müşrik ordularının piyade kısmına yaklaşmış ve piyadelerin komutanı Said b. Âs ile karşı karşıya gelmişti. Said, *Mekke'*nin korkusuz savaşçılarından biriydi. Elinde; "Zülketife" isimli bir kılıç vardı. Said ne zaman bu kılıç ile savaşmışsa onun bu kılıcından sağ kurtulan olmamıştı. Şimdi Sa'd, bu kılıcın karşısındaydı. Karşılıklı vuruşmaya başladılar. Herkes nefeslerini tutmuş bu vuruşmayı seyrediyordu. Bir aralık Sa'd, Said'i yere devirdi ve son bir kılıç darbesi ile onu *Bedir'*de tarihe gömdü. Elindeki efsane kılıcını aldı ve onunla vuruşmaya başladı. Derken *Mekke* ordusu dağıldı ve kaçmaya başladılar.

İman ordusu inkâr ile karşılaştıkları bu ilk savaşta 70 müşriği öldürmüş, 70'ini de esir almıştı. *Bedir'*de on dört Müslüman da şehit olmuştu. İşte on dört kişiden bir tanesi de Sa'd'ın kardeşi Ümeyr'di. Savaş bitince Sa'd, Allah Resûlü'nün (*sas*) yanına geldi. Efendimiz kardeşinin şehadetinden

dolayı Sa'd'ı kutladı. O anda Efendimiz de, Sa'd da çok duygulanmışlardı ve gözlerinden yaşlar boşanmıştı. Böyle duyguların coştığı bir ortamda Efendimiz (*sas*) denge adına hepimize ölçü olacak bir müdahalede bulundu. Sa'd'a döndü ve dedi ki: **“Ey Sa'd aldığın o kılıcı götür ganimet mallarının içerisine koy. O sadece senin hakkın değil, tüm Müslümanların hakkıdır.”**

Bundan sonra olanları bizzat Sa'd b. Ebî Vakkas anlatır. Müslim ve Tirmizi'de geçen uzunca bir hadiste Sa'd b. Ebî Vakkas der ki: “Efendimiz Said'den aldığım o güzel kılıcı yerine koymamı söyleyince, ben dönüp Allah Resûlü'nden bir daha o kılıcı bana vermesini istedim. Bu sefer Allah Resûlü daha sert bir ifade ile bana o kılıcı koymamı istedi. Ben de o kılıcı götürüp yerine koydum. Daha sonra Enfal Sûresinde esirler ve ganimetlerle ilgili ayetler indi ve ganimetlere ait düzenlemeler vazedildi. Bu sefer Allah Resûlü (*sas*) beni çağırdı ve: **‘Ey Sa'd! Şimdi gidip alabilirsin’** dedi. Ben de gittim, o kılıcı aldım.”

[Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 43; Tirmizi, 3079]

Bu hadiseden çok önemli mesajlar çıkarmak mümkündür. En önemli mesaj hiç şüphesiz Allah Resûlü'nün kamu malına karşı gösterdiği hassasiyettir. Karşısında duran dayısının oğlu, yiğit bir cengâver ve kardeşini din uğruna feda eden bir ağabeydir. Kendi öldürdüğü bir düşman askerinin

kılıcını almıştır. Ama ne olursa olsun daha o konuda Allah, elçisine herhangi bir hüküm vazetmediği için, Efendimiz kendiliğinden bir insiyatif kullanma yerine, verilecek hükmü bekliyor, en yakınlarına bile asla kamu malını kullanmaları yönünde bir ayrıcalık tanıımıyordu. Çünkü Efendimiz (*sas*) halkın malını haksızca yiyenlerin ve bu konuda sınırları ihlal edenlerin karınlarını ateşle doldurduklarını çok iyi biliyordu. Bunun için bir tek hurmanın dahi haksızca alınmasına tahammül etmiyor, kendi almadığı gibi, ashâbının da almaması yönünde onları eğitiyordu. İşte biz *Bedir*'de, Sa'd b. Ebî Vakkas'a yaptığı uyarıda bunu görüyoruz.

UHUD'DA...

Risalet davasının yiğit insanı Sa'd b. Ebî Vakkas, *Bedir*'de başından sonuna kadar Allah Resûlü'nü memnun etmiş, işin sonunda da on altı yaşındaki kardeşi Ümeyr'i bu din uğruna kurban vermişti. Bugün *Bedir*'e gidebilenler oradaki on dört şehit mezarına şahit olurlar. O on dört mezardan bir tanesi Sa'd'ın kardeşi Ümeyr'indir.^[9]

[9] Diğer 13 şehit sahâbî ise şunlardır:

Muhacirlerden: Ubeyde b. Haris, Züşsimaleyn b. Abdi Amr, Âkul b. Bükeyr, Mihca Mevla Ömer b. Hattab, Safvan b. Beyzâ,

Ensar'dan: Sa'd b. Hayseme, Mübeşşir b. Abdulmünzir, Yezid b. Hâris, Ümeyr b. Humam, Râfi b. Mualla, Hârise b. Sürâka, Avf b. Haris ve Muavviz b. Haris.

İslâm askerleri *Medine*'ye büyük bir sevinç ile girdiklerinde o günler on beş yaşında bir delikanlı bir kenara oturmuş ağlıyordu. Bu delikanlı bir taraftan ağlıyor, bir taraftan da: "Oldu mu şimdi Ey Ümeyr! Biz böyle mi anlaşıştık. Hani hep beraber olacaktık. Arkadaşlık, dostluk bu mu?" diyor, gözlelerinden yaşlar boşanıyordu. Bu sözlerin sahibi Hz. Ömer'in oğlu Abdullah'tan başkası değildi. Abdullah b. Ömer yıllar geçecek Ümeyr'i unutmuyacaktı. "Aynı yaştaydık, aynı soydandık, arkadaştık. Beraberce *Medine*'nin sokaklarında gezer dolaşırdık ama o gitti, hem de bir daha bizim elde edemeyeceğimiz bir şerefe nail olarak gitti ama biz kaldık." diyordu.

Unutmayanlar sadece Abdullah b. Ömer değildi, abi Sa'd da unutmuyacak hep kardeşini vefa ve büyük bir hasretle anacaktı.

Bedir sonrası Sa'd b. Ebî Vakkas'ın, Allah Resûlü ile aralarında bir hatıraya şahit oluyoruz:

Sa'd birgün geldi ve yoluna baş koyduğu Efen-dimiz'den bir dua istedi. Dedi ki: "Ya Resûlüllah! Bana dua edermisin, benim de dualarım müstecab olsun, yani el-Mücib olan Allah katında kabul görsün. Ellerim ilahi dergâha doğru açıldığı zaman boş dönmesin."

Bu duaya bizim de çok ihtiyacımız var değil mi? ... Biz de ne kadar isteriz kabul edilen bir du-

anın sahibi olabilmek ... İlâhi dergâhta boş çevril-
meyen çağrı ve davetlerin sahibi olabilmek... Bunun
için Efendimiz'in vereceği cevabı çok merak ediy-
ruz. Allah Resûlü (sas) "dayım" diyerek taltif edip
sevdiği Sa'd'a döndü ve dedi ki: **"Ey Sa'd! Temiz
(helal) şeyler ye! Duası kabul olunan bir kimse
olursun. Muhammed'in canını kudret elinde
bulunduran Allah'a yemin ederim ki, kişi haram
bir lokmayı midesine indirir de bu sebepten
kırk gün (duası) kabul olunmaz. Hangi kulun
eti (bedeni) haram, murdar ve faizden büyüyüp
gelişirse ateş ona daha lâyıktır."**[Ahmed b. Hanbel, *el-
Müsned*, c. 3, s. 321, 399]

Helal lokma ve duanın makbuliyeti ... Belki bir
anda ilişki kuramayabiliriz, ancak şurası açık ki: Al-
lah, kanına haram karışmış birinin duasını asla kabul
etmez. Çünkü insanın ruh hali ile yedikleri arasında
yakın bir bağ vardır. Bu bağ bugün modern tıbbın-
da ilgilendiği bir alandır. Modern tıp, "Kimyasal
elementlerden kaynaklanan ruhi belirişler" adıyla
insanın yediği ile ortaya çıkan ruh hali arasında ya-
kın bir bağ olduğunu söyler. Yediği lokmada haram
olan, onun bunun hakkı ve emeği olan, onun bunun
gözyaşı ve feryadı olan bir insan hiçbir zaman ruh
saffetine kavuşamayacak, ruhen safi olamayanların
duaları da kabul görmeyecekti. İşte Sözü'n Sultânı
olan Efendimiz bu hakikati Sa'd b. Ebî Vakkas'ın

şahsında tüm Müslümanlara öğretiyordu. Bu uyarıyı yaptıktan sonra o elleri hiçbir zaman boş dönmeyen Âlemlerin Sultanı ellerini kaldırıyor ve diyor ki: **“Allah'ım! Sen Sa'd'ın dualarını boş çevirme. Sen Sa'd'ın dualarına icabet et. O dua ettiği zaman duasını kabul buyur”** [Tirmizi, 3751]

Allah Resûlü'nden böyle bir duayı almıştı Sa'd. Bu duayı bir kez de *Uhud*'da alacaktı. Artık dost düşman herkes Sa'd'ın havaya kalkan elinden korkmaya başlamış, onun lisanından çıkan sözlerin ilahi dergâhta karşılık bulacağından endişe duymadan, Sa'd b. Ebî Vakkas'tan hayır duaları almak için yarıyorlardı.

Sahâbe içerisinde böyle bir ayrıcalığa sahip olan Sa'd b. Ebî Vakkas şimdi Hicret'in üçüncü yılında Allah Resûlü'nün arkasında *Uhud* dağı yolundadır. Efendimiz (sas), Mekkelilerin *Bedir*'in öcünü almak için *Medine*'ye saldırmak üzere bir ordu hazırladıkları istihbaratını alınca, ashâbı ile istişare eder ve neticede çoğunluk olan gençlerin fikrini kabul ederek *Uhud* dağının eteklerinde düşmanı karşılamaya karar vermişlerdi.

O gün *Uhud* dağının eteklerinde 700 sahâbî, 3000 kişilik *Mekke* ordusuna karşı savaşıyordu. Allah Resûlü ordusunu dağın eteklerinde konuşlandırdı. Okçuları *Ayneyn* tepesine yerleştirdi. Piyadeleri, sü-

varileri, sancaktarları her birisini bir yerlere yerleştirerek, gerekli tedbirleri aldı. Şimdi herkes savaşın başlamasını bekliyordu. İşte tam bu esnada Sa'd b. Ebî Vakkas ile Abdullah b. Cahş arasında geçen bir konuşmaya şahit oluyoruz. Abdullah, Sa'd b. Ebî Vakkas'ın duasının makbul olduğunu bildiği için onun yanına gelmiş: "Ey Sa'd! Gel sana diyeceklerim var." demişti. Bu iki yiğit delikanlı birbirlerinin arkadaşlarıydılar. Sa'd, Allah Resûlü'nün dayızadesi, Abdullah ise halazadesiydi.^[10] Abdullah duasının makbuliyetinden zerre miktarı şüphe duymadığı Sa'd'ın elini tutar, *Uhud*'un yamaçlarında bulunan bir kayanın arkasına getirir ve söze şöyle başlar: "Ey Sa'd! Biraz sonra harp başlayacak, gel önce sen bir dua et ben âmin diyeyim, sonra ben bir dua edeyim sen âmin de, olur mu?" Sa'd: "Tamam." dedi ve önce Abdullah'ın teklifiyle Sa'd başladı dua etmeye: "Allah'ım! Biraz sonra savaş başlayacak. Ne olur benim karşıma güçlü bir düşman askeri çıkar. Ben onunla vuruşayım, o da benimle vuruşsun. Sonra ben onu öldüreyim. Üzerindeki her şeyini ganimet olarak alayım ve bu halde Allah Resûlü'nün yanına varayım. Başımdan geçenleri ona anlatıp, Allah yolunda vermiş olduğum bu gayretten onu haberdar edip, memnun edeyim. O da benim bu halime bak-

[10] Abdullah b. Cahş, Efendimiz'in (ﷺ) halası Ümeyme'nin oğlu, müminlerin annelerinden Zeynep bint Cahş'ın ise kardeşidir.

sın ve tebessüm etsin.” Abdullah b. Cahş, Sa'd b. Ebî Vakkas'ın duasına gönülden bir “Âmin.” dedi. Dua sırası Abdullah'ta idi. Şimdi Abdullah dua etmek için ellerini kaldırır ve şöyle der: “Allah'ım! Biraz sonra harp başlayacak, ben de Sa'd'ın istediği gibi güçlü bir düşman askeri karşıma istiyorum. Onunla savaşıyım, o da benimle savaşınsın, ama en sonunda o beni öldürsün ve yıllardır hasretini çektiğim şehadete beni kavuştursun. Sonra gelip bedenimde müslâle yapsın; kulağımı, burnumu, gözlerimi kes-sin, oysun. Sonra sen bana: ‘Ey Abdullah! Ne yaptın benim sana verdiğim azaları?’ diye sorduğunda, ben sana diyeyim ki: ‘Ya Rabbi! Sen verdin ama ben kullanamadım. Ben onları kirlettim, günahlarla karattım. O halde senin huzuruna gelmeye hayâ ettim. Ve günahlarımın bir kefareti olarak Uhud'da senin Peygamberi'nin sancağının selameti uğruna feda ettim.’ Sen de bana: ‘Doğru söyledin.’ diyerek beni affedip, katına alsın.”

Abdullah'ın duası bitmiş, ama Sa'd'ın dilinden bu duaya âmin demek gelmemişti. Abdullah kolu ile Sa'd'a vurdu: “Hani anlaşılmamız, nerde âmin de-yişin?” dedi. Sa'd istemeyerek: “Âmin.” dedi.

Sonrasını yine Sa'd anlatır: “Vallahi! Uhud'un sonunda ben duama, o da duasına kavuşmuştu. Ben azılı bir düşman askerini katledip, her şeyini ganimet olarak getirip Efendimiz'in önüne serince Allah Resûlü sevinmiş beni kutlamıştı. Sonra şehitler

arasında Abdullah'ı aramış ve onu da aynen duada istediği hal üzere bulmuştuk. Yanına varıp uzuvları kesilmiş bu cesede bir öpücük kondurmuş ve şöyle demiştim: “Kardeşim! İstediyin sana verildi. Allah şehadetini mübarek etsin.” [Heysemî, *Mecmaü’z-Zevâid*, c. 9, s. 302]

Çünkü Sa’d da, Abdullah da helal lokma yiyenlerdendi. Helal lokma yiyen müminlerin elleri boş dönemezdi, onların elleri de boş dönmemişti.

Uhud’da Sa’d b. Ebî Vakkas o güne kadar hiç kimsenin elde edemeyeceği bir şerefi elde edecekti. O zaten hep ilklerin adamı idi. İlk kez risalet davası uğruna kan dökendi. İlk kez risalet davası uğruna ok atandı. Şimdi bir ilke daha imza atacak ve yoluna baş koyduğu, binler canın o cana kurban olduğu, ilk günden bu güne kadar herkesin: “Anam, babam, nefsim sana feda olsun Ya Resûlullah!” dedikleri Allah Resûlü, Sa’d b. Ebî Vakkas’a: **“Anam babam sana feda olsun Ya Sa’d!”** diyecekti. O güne kadar Allah Resûlü bu sözü hiç kimseye söylememişti. Başta Buhârî ve Müslim olmak üzere birçok kaynak Hz. Ali’den şöyle bir rivayet naklederler: Hz. Ali der ki: “Allah Resûlü o güne kadar böyle bir ifadeyi Sa’d b. Ebî Vakkas dışında başka biri için kullanmamıştı.”

[Buhârî, *Cihad*, 3; Müslim, *Fedâilü’s-Sahâbe*, 41; Tirmizi, 3755]

Bu hâdisе nasıl olmuş ve Efendimiz Sa’d’a bu sözü nasıl söylemişti? Bilindiği gibi *Uhud* üç safhalı

bir savaştı. Birinci safha ikinci bir *Bedir* gibiydi. İkinci safha okçuların yerlerini terk etmesi ile başlayan dağılma ve arkasından acı olayların şehadetlerin başladığı anlardı. Üçüncü safha ise savaşın en zorlu ve en çetin kısmı olan ve bizzat Allah Resûlü'nün de sıcak çatışmasının tam ortasında kalıp yaralandığı zorlu bir bölümdü. İşte bu safhanın başında Allah Resûlü *Uhud*'un yamaçlarına doğru tırmanırken yanında sadece iki insan vardı. Bunlardan biri Talha b. Ubeydullah, diğeri ise Sa'd b. Ebî Vakkas'tı. [Buhârî, *Fedâilü Ashâbi'n-Nebi*, 14]

O ana kadar Müslümanların bir çoğu ve müşriklerin neredeyse tamamı Efendimiz'in (*sas*) öldüğünü zannediyorlardı. Allah Resûlü biraz *Uhud*'un tepesine doğru tırmanınca durdu ve aşağıda can pazarı yaşayan oraya buraya koşan, zalim kılıçlar önünde doğranan ya da çözülererek sebat edemeyip kılıçlarını elden düşüren Müslümanlara baktı, yaşlı gözlerle onları biraz seyretti.

O anda Allah Resûlü'nün önünde iki seçenek vardı. İlki; sesiz kalıp, olanları ve olacakların sonucunu beklemek ... İkincisi; yaşadığını haber vererek, biten ümitleri yeniden yeşertip, canını tehlikeye atarak, İslâm askerlerini etrafında toplamak... Birincisi, Efendimiz (*sas*) için daha kolay ve daha güvenliydi. Zaten olan olmuştu. İkincisi ise zor ve tehlikeliydi. Eğer müşrikler Allah Resûlü'nün ölmediğini anlar-

larsa bu sefer saldırıp onu öldürebilirlerdi. Zaten İslâm ordusu o an için darmadağın olmuştu. Efendimiz, o Rahmet Peygamberi her şeye rağmen ikinci ve zor olan seçeneği tercih etti. Kendisini askerleri uğruna tehlikeye attı ve Talha ve Sa'd'ın: "Yapma ya Resûlullah! Sesini duyarlarsa müşrikler seni rahat bırakmaz." demelerine rağmen, o var gücüyle haykırarak: "**Helümme ileyye ene Resûlullah! / Bana gelin ben Resûlullahım, işte buradayım!**" dedi.

[Taberi, *Tarih*, c. 3, s. 20]

Bu ses, ölü toprağı serpilmiş *Uhud*'a yeniden hayat bahşetmişti. Adeta ölen ruhlar yeniden dirilmiş, dizlere yeniden derman, dillere yeniden ferman gelmişti. Eller kılıçları yeniden tutmuş ve bir anda İslâm askerleri canlanmışlardı. Efendimiz'in sesini duyan *Uhud*'un tepesine doğru koşmaya başlamıştı. "Bana gelin diyordu" Allah Resûlü, ihanet etseniz de, emrimi dinlemeseniz de, davamı ucuza satsanız da, çamura batsanız da bana gelin diyordu. Ebû Bekir, Ali, Zübeyr, Ensar'dan Ziyad b. Seken ve arkadaşları, Ümmü Ümare ya da bilinen adı ile Nesibe validemiz, hemen Efendimiz'in yanına gidiyorlardı. Bir anda Allah Resûlü'nün etrafına yirmiye yakın sahâbî gelmişti. Ama gelenler sadece Müslümanlar değildi, Efendimiz'in ölmediğini duyan bazı Müşrik savaşçılar, son bir darbe indirip, İslâm davasının mesajını bitirmek istiyorlardı. Bunun için başta Mus'ab

b. Umeyr'in katili İbn Kamia olmak üzere, Malik b. Zübeyr, Abdullah b. Şihab, Sa'd'ın abisi Utbe b. Ebî Vakkas ve diğerleri bu küçücük topluluğa saldırmaya başladılar. İşte ne olduysa o anda oldu, Efendimiz'in rubai dişleri kırıldı, kazılan çukura düştü, başındaki miğferin demir halkaları yanaklarına battı ve her taraftan okların, kılıçların, mızrakların muhatabı oldu. Yanında olan o yirmi sahâbî Allah Resûlü'nü koruma adına tarihin görüp yazmadığı bir fedakârlık ortaya koyuyorlardı. Canlarını Efendimiz'in mübarek canının selameti uğruna feda ediyorlardı. Kimi kılıç sallıyor, kimi ok atıyor, kimi bedenini Efendimiz'e kalkan ediyordu. Yiğitler yıkılıyorlardı, birer birer Efendimiz'in önünde ... Ensar'ın gençleri *Uhud*'un o can pazarında Allah Resûlü'nü koruma adına canlarını hiç çekinmeden veriyorlardı. Ali, elindeki kılıç ile o zalim adamlara karşı koyuyor, Zübeyr ile Ebû Bekir ellerinden geldiğince bir şeyler yapıyorlardı. Talha da bedenini Efendimiz'e kalkan yapıyordu.

Bu tabloda Sa'd b. Ebî Vakkas Allah Resûlü'nün önüne oturmuş, onu koruma adına en büyük kabiliyeti olan ok atma maharetini orada ortaya koyuyor, eline aldığı okları beklemeden düşmanın üzerine atıyordu. O attıkça Efendimiz arkadan ona ok uzatıyor, Sa'd'ın her atışında da; **"İrmi! (Ya Sa'd) Fedake Ebî ve Ümmî/ At! (Ya Sa'd) Anam, babam sana feda olsun."** diyordu. [Buhâri, *Cihad*, 3; Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 41; Tirmizi, 3755]

Bu nasıl bir ödöl Ya Rabbi! Tüm iman edenlerin kurban olmak için can attıkları, anayı, babayı, canı, cananı O'na feda ettikleri Muhammed (sas), Sa'd'a; o gün defalarca **"Anam, babam sana feda olsun!"** diyordu. Sadece bunu mu diyordu, hayır... Allah Resûlü, Sa'd'a her ok uzattığında: **"Allah'ım bu senin okundur, yani senin adın için atılmaktadır. İlahi! Sad'ın atacağı okun hedefini doğrult ve onun yapacağı duaları kabul buyur"** diyordu.

Bu tabloda Allah Resûlü ile Sa'd arasında çok farklı bir atmosfer oluşmuştu. Efendimiz bazen oku veriyor, vurulacak hedefi de söylüyor, Sa'd da okunu o hedefe doğru doğrultuyor ve bir tanesini kaçırmadan tam hedefinden vuruyordu. Böyle bir ortamda Müşriklerden İbn Urfe künyeli Hibban b. Arıka isimli bahtsız bir adam yaralı İslâm askerlerine su taşıyan, onların yaralarını saran Ümmü Eymen validemize bir ok attı. Ümmü Eymen yaralanıp yere düştü. Hibban bu hale çok sevindi ve güldü. Ama o olanlar Allah Resûlü'nün çok ağırına gitmişti, çünkü Ümmü Eymen'in Allah Resûlü katında çok farklı bir yeri vardı. Annemden sonra annem dediği iki hanımdan biriydi o,^[11] Zeyd b. Harise'nin eşi, torunu sayılan Üsâme'nin annesi idi. Ümmü Eymen'in yaralanması Efendimiz'e öyle dokundu ki, hemen

[11] Diğeri de Hz. Ali'nin annesi Fatıma bint Esed'di.

bir ok uzattı Sa'd'a: **"Ey Sa'd! Şu Allah düşmanını ne olur yere ser."** dedi. Sa'd: "Sen merak etme Ya Resûlullah! Ben şimdi onun işini bitiririm Allah'ın izni ile..." dedi ve okunu o İslâm düşmanın üzerine doğrulttu ve adamı tam kalbinden vurarak yere serdi. Efendimiz tebessüm etti ve dedi ki: **"Sa'd, Ümmü Eymen'in intikamını aldı. Ey Sa'd! Allah senin duanı kabul etsin ve oklarını da hedefine isabet ettirsin."** [Halebi, *İnsanü'l-Uyûn*, c. 2, s. 504]

Sa'd o gün attığı ok sayısını kendi bile bilmiyordu. O gün savaş bitene kadar Allah Resûlünün önünde durmuş ve hayatının sonuna kadar da *Uhud*'daki o tabloyu hiç unutmamıştı. Elde ettiği bu şeref unutulacak bir şeref değildi ki ... O unutmadığı gibi ondan sonra gelenler de babalarının bu büyük şerefini hep iftihar ile anacaklardı. Sa'd b. Ebî Vakkas'ın kızı Aişe kendisini insanlara şöyle tanıta-caktı: "Ben, *Uhud* günü Hz. Peygamber'in anne ve babasını feda ettiği bir muhacirin kızıyım." [Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, c.1, s. 101]

Uhud savaşının sonlarına doğru Efendimiz (sas) Sa'd'ı yanına çağırıp onu bir göreve gönderecekti. Efendimiz, Mekkelilerin ne düşündüğünü öğrenmek maksadı ile Sa'd'ı onların karargahına doğru gönderip, ne yaptıklarını iyice gözleyip gelmesini istemiştir. Sa'd'ı, düşman askerlerinin içine gönderirken Efendimiz (sas) diyordu ki: **"Şayet on-**

lar develeri bırakıp, atlarına binerlerse demek ki tekrar bize saldıracaklar. Yok eğer develerine binerlerse demek ki, Uhud'u terk edecekler."

Sa'd b. Ebi Vakkas bu bilgiyi alarak, *Mekke* askerlerini görebileceği bir yere kadar gider ve onları gözetlemeye başlar. Bir müddet sonra onların develerine binip *Mekke*'ye doğru yol aldıklarını görünce, gelir bunu Efendimiz'e anlatır. Efendimiz de hem bu haberden hem de Sa'd'ın verilen görevi yerine getirmesinden memnun olur ve onu bir kez daha hayırla yâd eder. [Vakıdî, *Kitabü'l-Meğazi*, c. 1, s. 298]

Sa'd'ın hayatının her sayfası gururla anacağı hatıralarla doludur.

Ya bizlerin, yarın mahşer gününde Efendimiz (sas) ile yüz yüze geldiğimizde var mı bir tek hatıra hayatımızda? "Ya Resûlullah! Hiçbir şeyim yok ama şu işi seni memnun etme adına yaptım" diyebileceğimiz... Hiç değilse bir tane olsun, belki o kurtuluşumuza vesile olur. Hz. Muhammed'i (sas) bu hayatta memnun edenler, işin neticesinde memnun olacaklardır. . O'nu memnun etmenin yolu da risalet davasına sahip çıkmakla olur.

Bu bölümü Efendimiz (sas) 'ın kutlu lisanından çıkan mübarek bir sözü ile bitirelim. Efendimiz (sas) bir sabah namazı sonrasında ashâbına döndü ve dedi ki: "Elâ ünnebikum bi hiyarikum/ Size

en hayırlılarınızın kimler olduğunu bildireyim mi?” Sahâbe hep bir ağızdan; “Belâ Ya Resûlullah!/ Evet Ya Resûlullah.” dediler.

Efendimiz dedi ki: “**Sizin en hayırlılarınız görüldükleri zaman aziz ve celil olan Allah’ı başkalarına hatırlatan kimselerdir.**” [Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. 6, s. 459]

Sahâbe nesli böyleydi, onlar görüldükleri zaman başkalarına Allah’ı, Resûlünü, imanı ve İslâm’ı hatırlatırlardı. Ya bizi gören bizde neyi hatırlıyor. Eğer bizi görenler bizde başka şeyleri hatırlıyorlarsa, durup bu noktada iyice kendimizi sorgulamalıyız. Nelerimiz eksik ki, bizler Allah ve Resûlünü hatırlatmıyoruz. Yoksa Allah korusun bizler hatırlamadığımız için mi hatırlatamıyoruz?

Rabbim hatırlayanlardan ve hatırlatanlardan eylesin. (âmin)

UHUD’UN ARDINDAN...

Uhud Gazvesi’nden sonra Allah Resûlü (sas) *Medine*’ye döndüğünde, yaralı İslâm ordusu da büyük bir mahcubiyet içerisinde *Medine*’ye dönmüşlerdi. *Uhud* her ne kadar bir yönü ile mağlubiyet olsa da, bir çok yönü ile de bir mesajlar manzumesi idi. Bu olay üzerine inen yaklaşık 70 ayet o gün sahâbeye çok şey söylemişti. Eğer ilkeler terk edi-

lir, konulan yasalar çiğnenir, her zaman ve zeminin
 komutanı/önderi olan Hz. Muhammed'in (sas)
 emirlerine karşı kulak tikanırsa işin akibetinin ne
 olacağı yaşanan acı tecrübelerle onlara ve onların
 şahsında tüm Ümmet-i Muhammed'e öğretildi.
 Verilen ders şu idi: "İlkeleri koruyun, yasaları çiğne-
 mayın ve Muhammedî buyruklara kulak tıkamayın.
 Eğer bunları yaparsanız sizlerin Uhudları bitmez!"
 İşte biz Muhammed ümmeti ne yazık ki, yıllar
 oldu halen Uhudları yaşamaya devam eder olduk.
 Uhudlarımız bitmez oldu. Zalım çizmeler mahzun
 ve mazlum coğrafyalarımızın üzerinden eksik ol-
 madı. Hasret kaldık *Bedir*'deki manzaralara, hasret
 kaldık Hamzaların kükreyişine, Ali'nin adalet dağ-
 tan zülfikarına, Sa'd'ın aleme duyurduğu hamiyet ve
 hamasetine ... Hasret kaldık, çünkü bizler de dinle-
 medik önümüzde duran Abdullah b. Cübeyr'leri ...
 Onlar haykırdı yapmayın, etmeyin Muhammed'in
 emrine karşı gelmeyin, onun dediklerini unutma-
 yın ... Ama duymadık, duyurmadık bunun içinde
 hep ağladık, hep feryat işittik, hep gözyaşı döktük
 ve hep mahzun olduk. Öyle ise yapılacak şey bel-
 lidir, bir daha aynı yanlış yapmamak, siperleri terk
 etmemek, Muhammed'in diriltlen sesine ve sedası-
 na kulak verip, neyi bize emretmiş ise yapmak, bizi
 neyden alıkoymuşsa ondan da yüz çevirmek...

İşte sahâbî *Uhud*'u böyle algılamış ve bir daha
 Uhudları yaşamamak için gayret etmişti. Sa'd b. Ebî

Vakkas, *Uhud*'u hatırlayınca yüzleri kızarmayan, dizlerine vurmayan bir avuç bahtiyardan biri idi. O *Uhud*'da kendisine biçilen rolü ziyadesi ile yerine getirdiği gibi *Uhud* sonrası da rolünün hakkını vermeye devam edecekti.

Allah Resülü *Uhud*'dan hemen sonra ihanet çetelerinden biri olan Benî Nadir Yahudilerine yöneldi ve bu hain topluluğu *Medine*'den sürüp çıkardı. Yapılan *Medine* Vesikası'na ihanet eden bu Yahudiler, bir yıl önce de rahat durmamış, bundan dolayı Efendimiz *Bedir*'in arkasından da Benî Kaynuka'ya aynı cezayı vermişti. Efendimiz bu iki Yahudi kabilesine ihanetlerinin bedelini ödetirken Sa'd b. Ebî Vakkas da bu iki gazvede yer almıştı. Zaten Sa'd'ın olmadığı tek bir gazve yoktu. O, Efendimiz'in iştirak ettiği on tanesi sıcak çatışmanın yaşandığı, onyedisinde ise herhangi bir çatışmanın olmadığı toplam yirmi yedi gazvenin hepsine katılmıştı. Ayrıca Sa'd, Efendimiz'in bizzat katılmadığı ama çeşitli serriyeler gönderdiği elli beş birliğin de neredeyse büyük bir kısmına katılmıştı. Bunun için Efendimiz: **"Sa'd harb hastası/sevdalısı bir adamdır."** [Vakidi, *Kitabü'l-Meğazi*, s.256] demişti. Doğru idi o harb hastası idi ama bu hastalık insanları öldürmek için değildi. Zaten yirmi üç yıllık risalet davasının ortaya koyduğu toplam seksen iki savaşta iki taraftan ölen insan sayısının toplamı sadece 1327 kişiydi. [Daha fazla bilgi için bkz:Hamidullah, Muhammed; Hz. *Peygamber'in Savaşları*]

Bu o günün karanlık orta çağını dikkate alırsak çok da ciddi bir rakam değildir. İslâm'ı bir şiddet dini olarak takdim edenlerin kulakları çınlasın. İslâm adam öldürmek için değil, insanlığı diriltmek için yola çıkmıştır. Zaten verilen tüm savaşlar, İslâm ile insan arasındaki engelleri kaldırmak içindir. İslâm bu engelleri kaldırmak adına yirmi üç senede seksen iki irili, ufaklı savaş amaçlı birlikler göndermiş ve bunun neticesinde 327 tane şehit vermiş, 1000 tane de düşman askeri öldürmüştür. Dolayısı ile bu alanda İslâm'ı mahkûm etmeye çalışanlara şunu söyleyelim ki; boşuna uğraşmasınlar ve bu alandan İslâm'ı cahil yığınlar nezdinde karalamaya çalışmasınlar. Çünkü biz her alanda olduğu gibi bu alanda da alnımız ak, tarih sayfalarımız ise paktır. Bizi bu alanda mahkûm etmeye çalışanlar ancak kendileri mahkûm olurlar.

DiĞER GAZVELERDE ...

Sa'd b. Ebî Vakkas, o yirmi üç yıllık süreçte risalet davasının âleme duyurulması için tertiplenen seksen iki tane birliğin büyük bir kısmında görev almıştır.

O *Hendek*'te Allah Resûlü'nün seçtiği 300 kişinin arasında, elinde kazma kürek hendekler kazmıştır. Ardından savaş başladığında ise Ahzab ordularına karşı yine imanın saflarında kılıç sallamıştır. Bu

gazve sırasında da yaptığı bir iş Resûlullah'ı sevindirmiş ve güldürmüştü. Zehebi'nin aktardığı bilgiye göre, Ahzab ordusu içerisinde kendisini çok iyi koruyan bir asker vardı. Kalkanı ile korunuyor, Müslüman askerler durunca kalkıp ok atıyor, tekrar kalkanın arkasına gizleniyordu. Bu adamı Efendimiz (sas) Sa'd b. Ebî Vakkas da farketmişlerdi. İşte o anlarda Hz. Sa'd, bu adamı gözüne kestirdi, okunun hedefi olarak onu belirledi ve adam başını kaldırır kaldırmaz, attığı ok ile adamı yere serdi. Efendimiz (sas) bu tabloyu izlerken öyle bir memnun oldu ki, mübarek dişleri görünürcesine tebessüm etti.

[Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübela*, c. 1, s. 103]

Ahzab Savaşı'nın hemen ardından Benî Kurayza Gazvesi'nde bulunmuş, Hicrî 6. yılda Efendimiz'in (sas) arkasında umre yapma maksadı ile *Mekke*'ye doğru yönelmiş ve *Hudeybiye* kuyularının başında konaklamış, o da 1400 sahâbî gibi Semure ağacının altında Allah Resûlü'ne, yolunda ölmek üzere biat etmiş, bundan dolayı da Kur'an'ın övgüsüne, Resul'ün müjdesine nail olmuştur.

Bir fetih olan *Hudeybiye* Antlaşması'ndan sonra *Hayber*'e yönelen ve oradaki şer cephesinin başına imanın balyozunu vuran o kutlu ordunun içerisinde yine yerini almış ve orada da Muhammedî çehreyi güldürmüştür.

Tarihler Hicrî 8. yılı Ramazan ayını gösterdiğinde Allah Resûlü arkasındaki 10.000 kişilik büyük bir ordu ile yeryüzünün en kansız fethini gerçekleştirme adına *Mekke'*ye doğru yönelmişti. O gün İslâm'ın izzetini âleme duyurma günüydü. Gün hamiyet ve hamaset günüydü. Gün izzet ve kuvvet günüydü. Bunun için Allah Resûlü *Mearuzzehran'*da konaklayan İslâm ordularının her bir ferdine bir ateş yakmasını emir ediyordu. Bir anda gecenin karanlığı, insanlık tarihinin en kutlu topluluğunu yak-tıkları ateşlerle aydınlanıyor, gören mümin yürek-lere sükûnet, inkarcı yüreklere korku salıyordu. O günün sabahında bu muhteşem ordu komutanlar komutanı tarafından çeşitli kollara ayrılmıştı. Allah Resûlü daha dün kovalandıkları, sürülüp çıkarıldıkları, işkenceye uğrayıp alay edildikleri bu sokaklarda İslâmın izzetini duyurmak istiyordu. Kollara ayrılan İslâm ordusu 15 bayrak, 14 sancak ile *Mekke'*ye girecekti. 15 bayrağın 3'ü Muhacirlere, 12'si ise İslâm'a kol kanat geren *Medine'*nin sadık dostları Ensar'a aitti. O gün Allah Resûlü, Muhacirlerin 3 bayrağını şu üç yiğide teslim etmişti: Bir bayrağı Hz. Ali taşı-yordu, bir bayrağı Zübeyr b. Avvam taşıyordu ve bir bayrağı da *Medine'*nin sokaklarında gezdiği zaman Allah Resûlü'ne rastladığında, Efendimiz'in (sas) : **“İşte bu benim dayımdır, kimin böyle bir dayı-sı var?”** diyerek, onun yiğitliğini âleme duyurduğu

Sa'd b. Ebî Vakkas taşıyordu. O güne kadar o bayrak uğrunda bir çok şeylerini feda etmiş bu üç yiğit bugün öz vatanlarına girerken, yoluna baş koydukları o bayrakları taşımanın ayrıcalığını kazanmışlardı.

Fetih gerçekleşmiş, yıllar yılı şirkin karanlığından dolayı mahzûn olan *Kâbe* o gün gülmeye başlamış, İbrahim'in kutlu torunu aynı dedesi gibi elindeki asa ile *Kâbe*'nin içerisindeki putları bir bir yere devirmiş, **"Hak geldi batıl zail oldu. Muhakkak ki batıl zail olmaya, yok olup kaybolmaya mahkumdur."** [İsrâ Sûresi, 17/81] hakikatini âleme duyurmuştu.

Fethin hemen akabinde Sa'd b. Ebî Vakkas yine Allah Resûlü'nün arkasında *Huneyn*'de görev almıştı. *Huneyn*, *Uhud*'un aksine öncesi bir *Uhud* sonrası bir *Bedir* olan harbti. Ama Sa'd bu harbte de hem öncesinde, hem sonrasında sabit kadem Allah Resûlü'nün arkasında yer almış ve en zorlu zeminlerde bile istikamet üzere durmasını çok iyi bilmişti.

Hicrî 9. yılın Recep ayında bir imtihan seferi olan *Tebûk*'ta da yer almış, bu zorlu sefer öncesi **"Kim Allah yolunda zorluk ordusunu donatacak"** diyen Peygamber'in çağrısına icabet ederek, Hz. Osman gibi, Abdurrahman b. Avf gibi ve Talha b. Ubeydullah gibi ciddi bir mal infakında bulunmuş, kendi de bu zorlu seferde bizzat yer almıştı.

Bu zorlu imtihan seferinin hemen akabinde Allah Resûlü putlardan ve şirke ait her izden arın-

dırılan *Kâbe*'ye ilk kez İslâmî ilkelere uygun hac yapmaları için 300 kişilik bir kabile göndermek istedi. *Medine*'de ashâbı içerisinde 300 kişiyi bu iş için seçti. Bu 300 kişiye ve *Mekke*'de bulunan diğer Müslümanlara Hac emiri olarak Hz. Ebû Bekir'i seçti. Efendimiz ayrıca Hz. İbrahim'in tevhid ilkelere doğrultusunda insanlara haccın menasikini öğretecek öğretmenler seçti. İşte Ebû Hureyre bu öğretmenlerden biri idi, Cabir b. Abdullah bu öğretmenlerden biri idi ve Sa'd b. Ebî Vakkas da bu öğretmenlerden biri idi. Bu 300 kişilik hac kafilesi yola çıktıklarında semanın kapıları açıldı ve Cibril-i Emin, Muhammedü'l-Emin'e Kur'an'ın tek besmele ile başlamayan ve bir ulti-matom özelliği taşıyan Berae ya da bilinen adı ile Tevbe Sûresi'ni gönderdi. Efendimiz bu sûrede vazedilen ilkeleri, Hac maksadı ile *Mekke*'de bulunan Müslümanlara ve o gün için halen haram topraklarda bulunan müşriklere duyurmak için Ehl-i Beyt'inden olan Hz. Ali'yi *Mekke*'ye gönderdi. Hz. Ali bu ayetleri orada hazır bulunan tüm insanlara ilan etti. Böylelikle bölge tamamen şirkten arındırılıp, tevhide teslim oldu.

Aradan bir yıl geçince Efendimiz hicretin 10. senesinde kalabalık bir topluluk ile ilk ve son hac-cını yapmak üzere *Mekke*'ye doğru yola çıktı. Sa'd b. Ebî Vakkas da bu büyük topluluğun içerisinde, Efendimiz'in hemen arkasında idi. Allah Resûlü (sas) Ebû Zur'â er-Râzî'nin (v. 264/877) verdiği

rakam ile o yıl 114.000 kişiye hac emirliği yapmıştı. [İbn Cevzî, *Telkih*, s. 103] Bu hac sırasında Sa'd b. Ebî Vakkas ciddi bir rahatsızlığa yakalandı. Hz. Sa'd'ın o hatırası üzerinde ayrıca durulması gereken bir konudur.

HASTALIK VE ARDINDAN GELEN MÜJDE

Veda Haccı sırasında Sa'd b. Ebî Vakkas çok ağır bir hastalığa yakalanmıştı. Öyle ki, bir çokları Sa'd'ın bir daha ayağa kalkamayacağını düşünmeye başlamışlardı. Efendimiz (*sas*), dayızadesi olan bu yiğit insanın hastalığını duyunca hemen onun yanına gitti. Baktı ki, Sa'd gerçekten çok hasta ve yatakta yatıyor. Efendimiz'in, Sa'd'ı ziyareti hasta yatağında onu öylesine memnun etmişti ki, Sa'd sevincinden ne yapacağını şaşırmıştı. O ziyaret anını Sa'd b. Ebî Vakkas kendisi bize şöyle anlatıyor:

"Resûlullah (*sas*) benim yanıma gelince, O'na dedim ki: 'Ya Resûlullah! Ben çok hastayım ve ölüm yolundayım. Biliyorsun mal sahibi, zengin bir kimseyim. Şuan bir kızımdan başka mirasçım da yok.'^[12] Bundan dolayı malımın üçte ikisini Allah

[12] O günlerde sadece biri kızı olan Sa'd b. Ebî Vakkas, o günden sonra birçok evlilik yapmış ve bu evliliklerden pek çok çocuğu olmuştur. Onun yaptığı toplam evlilik sayısı on, bu evliliklerden olan çocuklarının sayısı ise on sekiz erkek ve on sekiz kız olmak üzere otuz altıdır. (Detaylar için bkz. s. 170; ayrıca çocukları arasında anneleri tespit edilebilenlerin

yolunda tasadduk etmek istiyorum. Bunu yapayım mı?’ Efendimiz: **‘Hayır’** dedi. Bu sefer: ‘Yarısını vereyim mi?’ dedim. Yine: **‘Hayır’** dedi. ‘Ya üçte birini vereyim mi?’ dedim. **‘Evet! Üçte biri olur!’** dedi ve ekledi: **‘Üçte bir az sayılmaz, ciddi bir miktardır. Ey Sa’d! Mirasçılarını senden sonra zengin bırakman, onları insanlara avuç açan yoksul kimseler olarak bırakmandan daha hayırlıdır. Allah rızasını gözeterek verdiğin her şeyin karşılığında, mutlaka sevap kazanacaksın. Hatta bu gaye ile hanımının ağzına koyduğun bir lokma bile sana sevap kazandırtacaktır.’** Bu konuşmadan sonra Sa’d b. Ebi Vakkas, gözyaşları içerisinde dedi ki: ‘Ya Resûlullah! Siz hacdan sonra *Medine*’ye döneceksiniz, ama ben ölüp burada defnedileceğim ve sizden geri kalacağım.’ Efendimiz (*sas*) buyurdular ki: **‘Hayır, sen de geri kalmayacaksın. Sen Allah’ın rızasını arayarak amel işleyeceksin de onunla derecen artacak, değerini yükselecek. Senin uzun zaman yaşayacağını umuyorum. Hatta bir takım kavimler senden faydalanacak, diğer bir kısmı da senden zarar görecekler.’** Sonra Efendimiz şöyle dua ettiler: **“Allah’ım! Ashâbımın hicretini tamamla, onları ökçeleri üstünde gerisin geriye döndürme!”** [Buhârî, *Cenâiz*, 35; Müslim, *Vasiyyet*, 5]

Efendimiz (sas), bu sözleri ile Sa'd b. Ebî Vakkas hakkında çok önemli bilgiler veriyordu. Onun vefat etmeyip, uzun yıllar yaşayacağını, bundan dolayı çokça çocuklarının olacağını ve yapacağı işlerle Müslümanları sevindireceğini, kafirleri ise zelil duruma düşüreceğini söylüyordu. Efendimiz (sas) bu son cümlesi ile yıllar sonra İran'ın fatihi olacak olan Sa'd'ın o günlerini okurcasına bu müjdeleri veriyordu. Sözü'nün sonunda diyordu ki: **"İnşallah sen Sa'd b. Havle gibi olmayacaksın. Asıl acınacak durumda olan oydu, yazık onun haline!"** Bu sözleri ve bu müjdeleri verdikten sonra Efendimiz, Sa'd'a bir hekime gitmesini tavsiye etti. Bölgede Sakifli/Taifli meşhur bir tabip vardı, ismi Haris b. Kelede idi. Allah Resûlü, Sa'd'a Haris'e gidip tedavi olmasını emretti. Şifayı veren tabi ki Allah'tı ama kula düşen o şifanın geleceği vesileleri zorlaması idi. İşte Allah Resûlü, Sa'd'a hastalığının şifasını Haris isimli hekimin yanında aramasını tavsiye etmişti. Demişti ki: **"Ey Sa'd! Sen kalbinden hasta bir adamsın. Sakiflilerin kardeşi Haris b. Kelede, tabipliği iyi olan bir adamdır. Medine'nin acve hurmasından yedi tane alıp, onları çekirdekleri ile birlikte ezerek macun yapsın ve sana içirsin. Umulur ki, o ilaç sana şifa vesilesi olsun."** [Ebû Davud, Tıb, 12]

Sa'd b. Ebî Vakkas, söylenenleri yapmış, o hekimin yanına gitmiş ve onun verdiği ilaçların vesilesi ile de iyileşip ayağa kalkmıştı.

Bu olayda Allah Resûlü'nün yazık oldu deyip, üzüldüğü Sa'd b. Havle kimdi? Ve ne yapmıştı ki, Efendimiz onun haline üzülyordu? Sa'd b. Havle aslen İranlı olan yiğit bir sahâbîydi. İlklerden, öncülerdendi. İbn Sa'd, *Tabakât*'ında onun ikinci Habeşistan hicretine katıldığını ve yıllarca orada kaldığını, daha sonra Müslümanlar *Medine*'ye hicret ettiklerinde onun da hicret ettiğini belirtir. Sa'd b. Havle *Medine*'ye hicret ettikten sonra Efendimiz ile beraber *Bedir*'e, *Uhud*'a ve *Hendek* gazvelerine katılır. Bu gazvelerden sonra tarihler ihtilaflı olmasına rağmen hicret ettiği yurdu *Mekke*'ye dönmeye karar verir. Bir müddet *Mekke*'de yaşar ve en sonra o da Sa'd b. Ebî Vakkas gibi Veda Haccı'nı Efendimiz ile birlikte yapar ve hac sonrası burada hastalanarak vefat eder. Onun vefatına Efendimiz çok üzülür. Üzüntüsünün iki sebebi vardır: İlki; sabıkudan, evvelinden olan bir dostunu kaybetmesi, İkincisi ise; hicret ettikleri belde olan *Mekke*'de ölmesi...

Allah Resûlü ve sahâbe *Mekke*'den *Medine*'ye hicret etmişlerdi. Bu hicret iman adına ve iman yoluna idi. Onlar öyle bir halde hicret etmişlerdi ki, o beldeye dönmeyi ve o belde de ölmeyi kendilerine kerih görmeye başlamışlardı. Hicret ettikleri belde de ölmeyi hicretlerinin tamamlanmaması olarak anlamışlardı. Gittikleri beldeye ölmek var, dönmek yok ilkesi ile gitmişlerdi. Bunun içinde hiçbiri artık

*Mekke'*ye dönmeyi düşünmüyor, ana baba ocaklarında ölmek istemiyorlardı. Bundan dolayı Efendimiz, Sa'd b. Havle'nin *Mekke'*deki ölümüne üzülyordu.

Bu olaydan sonra Sa'd b. Ebî Vakkas kırk küsur sene daha yaşayacak ve Allah Resûlü'nün verdiği müjde gereği niceleri onun vesilesi ile yükselecek ve yine niceleri onun vesilesi ile alçalacaktı. Birçok çocuğu olacak, malı bereketlendikçe bereketlenecek, nice Müslümanlar onun vesilesi ile hayırlara erişecekti. Bu bereketin mal noktasındaki kısmını anlamamız için şu bilgiye bakmamız yeterlidir. O her yıl infakları dışında 5000 dirhem zekat verirdi. Buna rağmen vefat ettiği zaman varislerine 250.000 dirhem miras bırakmıştı. [İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 3, s. 149]

Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Efendimiz'in vefatından sonra Müslümanlara nasıl hayırlar kazandırttığını ise diğer bölümlerde aktaracağız

4. Bölüm

HULEFA-İ RAŞİDÎN DÖNEMİNDE

SA'D B. EBÎ VAKKAS

(*Radiyallahu Anhu*)

Veda Haccı'ndan sonra Sa'd b. Ebî Vakkas iyileşmiş ve o da Allah Resûlü ile birlikte *Medine*'ye dönmüştü. Efendimiz (sas) daha hacda iken gözlerini öte âleme çevirmiş ve her sözünde artık bir daha görüşemeyebiliriz, bir dahaki sene buluşamayabiliriz anlamında ifadeler kullanmaya başlamıştı. İbn Abbas'ın rivayeti ile de, bu sözlerin ardından Efendimiz sadece 81 gün yaşayacaktı. Efendimiz'in adım adım Refik-i A'la'ya yolculuğunu sahâbe büyük bir hüznün ile izliyorlardı. Ama yapacak bir şey yoktu; her beşer gibi, beşer âleminin tartışılmaz sultanı olan Hz. Muhammed de (sas) bu hayattan öte hayata yolculuk edecekti.

Tarihler hicrî 11. yılın Rebiulevvel ayını gösterince hüznü veda gerçekleşecek ve Hz. Peygamber (sas) o gün için sahâbesini, sonraları da ümmetinin tamamını yetim olarak bırakıp, özlemini çektiği Rabbine doğru gidecekti. Bu zor ayrılık

sahâbenin tamamını derinden etkilemişti. Etkilenenlerden biri de hiç şüphesiz Allah Resûlü'nün dayızadesi Sa'd b. Ebî Vakkas'tı. Sa'd, Efendimiz'in (sas) vefat haberini duyunca olduğu yere yıkılmış ve saatlerce kendine gelememiş, bu hüznü nasıl yüreğinde taşıyacağını bilememişti. Ancak Hz. Ebû Bekir'in o dirilti sesi ile hayat bulmuş ve bu vedanın Allah'ın bir kanunu olduğunu hatırlayarak, teslimiyet göstermişti. Efendimiz'in vefatının hemen ardından Müslümanlar, Benî Saide çardağında Ensar'ın öncülüğünde toplanmış, halifenin kim olacağı konusunda çeşitli konuşmalar yapılmış, işin neticesinde Hz. Ebû Bekir'in olmasına karar verilmişti. Orada yapılan biattan sonra ertesi gün mescidde büyük biat yapılmıştı. Müslümanların seçilen ilk halifesi olan Hz. Ebû Bekir'e ilk biat edenlerden biri de Sa'd b. Ebî Vakkas olmuştu. Sa'd, Hz. Ebû Bekir'i çok iyi tanıyan biriydi. Zaten Sa'd'ı iman halkasına taşıyan da Hz. Ebû Bekir olmuştu. Onun bu makama layık olduğunu bilen Hz. Sa'd, o günden sonra halifenin emirlerini yerine getirmek için beklemeye başlamıştı.

HZ. EBÛ BEKİR DÖNEMİ'NDE ...

Hiz. Ebû Bekir'in hilafet günleri zor günlerdi. Efendimiz'in emanet ettiğı İslâm devletinde peygamberli toplumdan, peygambersiz topluma geçiş sancılı bir süreç ile oluyordu. Her tarafta irtidat, başkaldırı, itaatsizlik ve karışıklık baş göstermişti. Hiz. Ebû Bekir böyle bir zaman diliminde önceliğı bu karışıklığı dindirmeye vermesi gerekirken; sahâbenin de neredeyse tamamının aksine görüş bildirmiş olmasına rağmen o, Efendimiz'in hazırlattığı Üsâme ordusunu Bizans üzerine gönderme kararından vazgeçmedi. Bu orduya hareket emri verdiği zaman Hiz. Ömer, Hiz. Osman, Sa'd b. Ebî Vakkas, Said b. Zeyd ve birkaç başka sahâbî ile birlikte, halifenin huzuruna geldi ve dedi ki: "Ey Allah Resûlü'nün Halifesi! Araplar her taraftan aleyhimize geçtiler. Böyle bir zamanda senin orduyu bölmen doğru değildir. Bu orduyu dinden dönenler için hazırlamalı ve bunların üzerine göndermelisin. Eğer sen orduyu Rumlar üzerine gönderirsen, bu irtidat edenlerin *Medine*'ye baskın yapmayacaklarından emin bile değiliz. İslâm iyice yerleşip, mürtedler çıktıkları yere dönünceye kadar yahut kılıçla yok edilmeye kadar Rumlar üzerine yapılacak seferi tehir et. Bu sıkıntılar bertaraf edildikten sonra Üsâme'yi

yine onların üzerine gönderirsin. Şu anda Rumların bize karşı bir savaş harekâtında bulunduklarından dahi emin değiliz.”

Bu sözler karşısında Hz. Ebû Bekir sinirlendi, ayağa kalkarak sünnete ittibanın ne demek olduğunu gösterircesine şöyle dedi: “Ey Ömer! Bilsem ki, kurtlar ve köpekler beni kapacak, bilsem ki, kurtlar *Medine*’yi istila edecek ve müminlerin annelerini ayaklarından tutup sürükleyecek, ben yine de, Allah Resulu’nün hazırlamış orduyu geri döndürmeyeceğim. Hayır, Üsame’nin ordusu kesinlikle hareket edecek.” [Ibn Kesir, *el-Bidaye*, c. 6, s. 308]

Hz. Ebû Bekir’de müthiş bir kararlılık vardı o günlerde. Aynı kararlılığı ordu komutanı Üsame’nin değiştirilme teklifinde de görüyoruz. Sahâbe, Hz. Ömer’e rica ediyor, diyorlar ki: “Madem Halife bu orduyu Rumlar üzerine göndermede kararlı o zaman Hz. Ebû Bekir’e söyle bari Üsame’yi azledip yerine biraz daha yaşlı, tecrübeli birini atasın, bazıları Üsame genç diye rahatsız oluyorlar.” Üsame, o günler daha yirmisine ayak basmamış toy bir delikanlıdır. Hz. Ömer bu talebi Halife Ebû Bekir’e ulaştırınca, Hz. Ebû Bekir bir anda ayağa kalktı ve Hz. Ömer’in sakalını tuttu ve dedi ki: “ Ey Annesi acı haberini alasıca! Ey Hattab’ın oğlu! Sen bana neyi teklif ettiğinin farkındamısın. Sen nasıl Allah Resûlü’nün atadığı bir komutanı benim azletmemi

teklif edersin. Vallahi! Sonucu ne olursa olsun ben asla Efendimiz'in atadığı komutanı azletmeyeceğim." [Taberi, *Tarih*, c. 6, s. 46]

Bu konuda da ciddi bir kararlılık ortaya koyan Hz. Ebû Bekir orduyu Üsame b. Zeyd'in komutasında hareket ettirdi. Bu orduda sahâbenin bir çokları yer almıştı. Yer alanlardan biri de Sa'd b. Ebî Vakkas'tı. Sa'd, hiçbir itiraza kapı açmadan genç komutan Üsame'nin emri altında orduda yer almış, verilen her emri de yerine getirme hususunda da en küçük bir itirazı olmamıştı.

Ordunun hareket etmesi, *Medine*'nin civarındaki bir çok şer ve nifak cephesinin yüreğine korku salmıştı. Onların zihinlerinde şöyle bir düşüncenin hasıl olmasına vesile olmuştu: "Eğer İslâm devleti böyle bir zamanda bu kadar büyük bir orduyu Bizans üzerine göndermeye güç yetiriyorsa, kesinlikle bunlarla baş edilmez. Çünkü bunlar çok güçlüdürler." Üsame'nin ordusu daha savaşmadan düşmanların yüreklerine böyle bir korku salınmış oluyordu.

Üsame ordusu selamete gideceği yere varıyor ve herhangi sıcak bir çatışma olmadan yine selamete *Medine*'ye geri dönüyordu. Bu sefer Halife Ebû Bekir (ra), İslâm ordularını çeşitli cephelere irtidat hareketlerini dindirmek üzere gönderiyordu. O günlerde peygamberlik iddiası ile ortaya çıkan ve

ciddi bir sıkıntı haline gelen Müseylemetü'l-Kezzab üzerine büyük bir ordu gönderilecekti. Asabiyet ve taassubun bir araya getirdiği *Yemame* halkı üzerine ordu gönderilince *Medine*'de çok az kimse kalmıştı. Geriye kalan bir avuç sahâbî Peygamber şehrini koruma işini üstlenmişlerdi. İşte o gün görevi icra edenlerden biri de Sa'd b. Ebî Vakkas olmuştu. O, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali ve bir grup sahâbî ile *Medine*'nin güvenliği adına günlerce nöbet tutmuş ve gerekli adımları atmışlardı. [İbn Kesir, *el-Bidaye*, c. 6, s. 311]

İki buçuk yıl süren Hz. Ebû Bekir'in zorlu hilafet günlerinde Sa'd b. Ebî Vakkas bazen cephelerde, bazen *Medine*'de kendisine verilen görevleri yerine getirme adına gayret içerisinde olmuştu. Hz. Ebû Bekir kendinden sonra İslâm ümmetine Hz. Ömer'i halife olarak atayarak, bu dünyadan göçüp gitmişti. Artık yepyeni bir sayfa açılıyordu İslâm Tarihi'nde. On buçuk yıl sürecek Ömerli günler başlıyordu...

HZ. ÖMER DÖNEMİ'NDE ...

Hiz. Ömer'in hilafet günleri, İslâm tarihinin fetihler noktasında en bereketli sayfalarının bulunduğu günlerdi. O günler izzet günleriydi, şeref günleriydi, rahmet günleriydi, kuvvet günleriydi ve Sa'd'ın şahsiyetinin iki anahtarı olan hamaset ve hamiyetinin doruklarda seyrettiğı günleriydi. Bu günlerde Sa'd b. Ebî Vakkas'ı daha fazla aktif olarak görüyoruz. Bu bereketli zaman dilimleri Sa'd'ın *İran* topraklarında destan üzerine destan yazacağı günlerdi. Sasanî İmparatorluğu'nu yerle bir edip, o topraklara İslâm'ın mesajlarını ulaştırıp, imanın tohumlarını oralara ektiğı günlerdi.

Hiz. Ebû Bekir, hilafeti döneminde İslâm ordularını beş ana kola ayırmıştı. Bu beş ana cephe de Irak ve *İran*'da Sasanîlere; Şam, Filistin, Ürdün ve Humus'ta ise Bizans'a/Rumlara karşı mücadele veriliyordu. Yani Müslümanların risalet davası daha 25. yılını doldurmadan devrin iki süper gücünün temellerini sarstığını görüyoruz. Bu cephelerden *Irak* ve *İran* topraklarında Sa'd b. Ebî Vakkas aktif görev aldığı için biz özellikle buralara odaklanacak, Sa'd'ın buralarda nasıl bir destan yazdığına şahit olacağız.

Hicrî 13. yılda Hiz. Ebû Bekir Irak topraklarının komutanı olan Halid b. Velid'i Şam'a doğru yön-

lendirince Irak cephesinin komutanı Müsenna b. Hârîse olmuştu. O günler Bizans ile *Yermuk*'ta ciddi savaşlar oluyordu. Halid'in efsanevi başarısı ile *Yermuk*'ta Bizans büyük bir yenilgiye uğratıldığında Halife Ebû Bekir vefat etmiş, Hz. Ömer hilafete geçmiş ve bazı mülahazalarla Halid'i azlederek, Sa'd b. Ebî Vakkas'ı komutan olarak atamıştı. *Şam* cephesinde bunlar yaşanırken *Irak* cephesinde de sıcak gelişmeler oluyordu.

Sasanîlerin yeni kralı Şehriyar İslâm askerlerinin büyük bir kısmının *Şam*'a kaydırıldığını duyunca büyük bir ordu tertipleyip, Müslümanları tamamen bölgelerinden sürüp çıkarmak istediler. Sasanîlerin büyük ve güçlü ordusunun kendilerine doğru geldiklerini duyan İslâm komutanı Müsenna, ölümüne direnmek için askerlerine talimatlar verdi. Derken iki ordu karşı karşıya geldi ve bu karşılaşma Allah'ın yardımı ile Müslümanların lehine sonuçlandı. Bu mağlubiyet İranlıların moralini oldukça bozmuştu. Bunun üzerine Sasanîler daha güçlü bir ordu ile Müslümanların karşısına geçmek için hazırlıklar yapmaya başlamışlardı. Bunu haber alan komutan Müsenna, olayı bizzat halifeye bildirmek ve istişare etmek maksadı ile *Medine*'ye geri dönmüştü. O zamanlarda Halife Ömer sahâbîlerin büyükleri ile oturmuş İslâm ordularının hareketlerini istişare ediyordu. Sıra Sasanîlerle yapılan savaşların

konusulmasına gelince, istişare heyetindeki bazı sahâbiler, şimdilik bu cephedeki askerlerin geri çekilmesini teklif ettiler. Ama ordu komutanı Müsenna söz alarak buna karşı çıktı ve o toprakların İslâm ile tanışması için biraz daha gayret etmenin lazım geldiğini ve düşmanı gözümüzde büyütmemek gerektiğini söyledi. Hz. Ömer, Müsenna'nın görüşünü kabul ederek o cepheyi biraz güçlendirdi, bir miktar daha asker vererek, ordunun komutanlığına da Ebû Ubeyd b. Mes'ûd es-Sakafî'yi getirdi ve Müsenna b. Hârise ile birlikte onları *İran* topraklarına gönderdi.

Bu yeni ordu *İran* topraklarına vardığında *İran*'da da değişiklikler olmuş, Şehriyar'ın yerine Kraliçe Azer Midhat tahta geçmiş, geçer geçmez de ordularının genel komutanlığına Rüstem-i Zâl'ı, bizim Zaloğlu Rüstem diye bildiğimiz o efsanevi komutanı geçirmişti. Rüstem-i Zâl komutayı ele alırmaz, İslâm ordularını bölgesinden sürüp çıkarmaya ant içmişti. Bu hırs ile içlerinde otuz fil bulunan büyük bir birliği İslâm ordusuna karşı gönderdi. *Fırat Nehri*'nin bir yakasında İslâm askerleri, diğer yakasında Rüstem'in ordusu beklemeye başladılar. İslâm askerlerinin komutanı Ebû Ubeyd, beklemenin bir faydasının olmayacağına kanaat getirerek, *Fırat*'ın üzerine basit bir köprü kurdurarak askerleri öteki yakaya geçirdi. İslâm askerleri nehrin diğer yakasına geçince bir anda fillerle donatılmış orduyu

gördüler, filleri gören atlar ürkmeye başladı ve böyle oluncada İslâm ordusu dağıldı. Tarihe 'Köprü/Cisr Savaşı' diye geçen bu savaş büyük bir mağlubiyet ile İslâm ordusunun aleyhine sonuçlandı. Bu savaş sırasında ordu komutan Ebû Ubeyd de şehit oldu. [İbn Kesir, *el-Bidaye*, c. 7, s. 26, 27]

Bu mağlubiyet gerek İslâm askerleri arasında, gerek *Medine*'de büyük bir üzüntü ile karşılandı. Halife Ömer hemen sahâbenin büyüklerini –ki içlerinde Hz. Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf gibi Aşere-i Mübeşşere'nin yiğitlerinin olduğu bir topluluğu- topladı ve istişare etmeye başladı. O günlerde Sa'd b. Ebî Vakkas Halife Ömer tarafından bir görevle Hevazin bölgesine gönderilmişti.

İstişarede herkes bir şeyler söylüyor, ortaya çok değişik fikirler ileri sürülüyordu. Hz. Ömer başından beri bu önemli cepheye bizzat kendisi komuta etmek istiyordu. Ama özellikle Hz. Ali ile Abdurrahman b. Avf buna karşı çıkıyor, Halife'nin *Medine*'yi terk etmesini uygun görmüyor ve yerine başka bir ismi görevlendirmesini teklif ediyorlardı. Başka biri ama kim? İşte sahâbe ve başlarında da Halife, *İran* topraklarına gönderilecek ismin kim olacağını düşünüyorlardı. Tam bu esnada içeriye bir asker girdi, elinde bir mektup vardı. Mektubu halife Ömer'e uzatınca asker: "Ey Müminlerin Emiri! Bu mektubu size *Hevazin*'den Sa'd b. Ebî Vakkas gönderdi." diyor-

du. İşte o an Abdurrahman b. Avf ayağa kalktı ve: "Aranan adam bulundu. Ey Emire'l Müminin! *İran* topraklarına arslan pençesi Sa'd'ı gönderebilirsin." dedi. Hz. Ömer bu teklifi duyunca heyecanlandı ve o anda büyük bir memnuniyetle kabul etti. [Taberi, *Tarih*, c. 4, s. 84; İbn Esir, *el-Kamil*, c. 2, s. 451]

Öyle ya bu iş için ondan daha uygun biri mi vardı!? Hemen bir mektup yazarak Sa'd'ı *Medine*'ye çağırdı, ona yeni görevini anlattı ve bir an önce hazırlanmasını emretti. Sa'd dünden hazırды, zaten o hamaset ve hamiyet ile yoluna baş koyduğu İslâm'ın sancağını ötelere taşıma adına verilen her göreve *lebbeyk* deyip koşardı. Sahâbeyi sahâbe yapan şuurda bu değil miydi? Onlar eylem adamı, görev adamı idiler. Başlarında olan ister yirmi yaşlarında bir delikanlı olan Üsâme olsun, ister siyah tenli Habeşli bir köle olan Bilal olsun, ister Arap olmayan Selman olsun ne fark ederdi. Önemli olan risaletin mesajının âleme yayılması idi. İşte böyle oldukları için daha aradan yirmi beş yıl geçmemişti ki, İslâm'ın mesajı kıtaları ve medeniyetleri zorlamaya, onları kendi önünde diz çöktürmeye başlamıştı. Yine o şuur diriltirse, yine sahâbî hassasiyeti oluşturulsa, yine sadece ecir, karşılığı, mükâfatı Allah'tan bekleyerek yürüyecek bir nesil ortaya çıksa, netice aynı olacak ve on beş asır sonra olsa bile sahâbenin elde ettiği başarının aynısı elde edilecektir.

Sa'd b. Ebî Vakkas hazırlıklarını tamamlamış, kendisi ile birlikte hareket edecek ordu *Medine*'nin dışında konaklamıştı. Şimdi Halife Ömer Sa'd'ı ve İslâm askerlerini uğurlamak için onların yanındadır. Ordu hareket etmeye başlamış, ordunun komutanı ile Müslümanların Halifesi Ömer en arkalarda hem yürüyor, hem konuşuyorlar. Konuşan Halife Ömer'dir, dinleyen ise komutan Sa'd b. Ebî Vakkas'tır. Hz. Ömer ne diyor biliyor musunuz? Faruk lakablı Ömer sözlerine şöyle başlıyor: "Ey Sa'd! Sakın Allah Resûlü'nün dayısı ve arkadaşı olman seni gururlandırmasın. Bu gurur seni Allah'ın emrini uygulamaktan alıkoymasın." [Vakûdi, *Fütûhu's-Şam*, c.1, s. 68]

Bu uyarı çok önemli bir uyarı idi ve Hz. Ömer bunu yaparak aslında Sa'd'ın şahsında hepimizi uyarıyordu. Babalarımızın, ailelerimizin, mensubu bulunduğumuz yapılarımızın hiçbirinin kurtuluş vesilesi olmadığını söylüyordu. İnsanın ailesinin iyi oluşu, babasının hacı, hoca oluşu insanı ne yazık ki kurtarmıyor, asıl kurtuluş yolunun insanın kendi amellerinde olduğu gerçeğinin altı çiziliyordu. İşte Halife Ömer, Sa'd'a bunları söylüyordu. Sözlerinin devamında da; İslâm savaş hukukunun sınırlarını hatırlatıyordu. Müslümanların hukuklu insanlar olduğunu, hayatın her alanının kendine özgü hukuku olduğu gibi, savaş ve cihadında hukuku olduğunu

söylüyor; her şart ve durumda bu hukuka uyma zorunluluğunun altını çiziyordu. Diyordu ki: *"Allah, kötülüğü kötülük ile değil, iyilikle giderir. Allah ve insanlar arasında, O'na itaatten başka bir şey yoktur. Allah katında bütün insanlar eşittir. Allah onların Rabbi, onlarda O'nun kullarıdır. Onlara verilen hayat için, Allah'ı zikrederek, O'nun kanunlarına tabi olarak, O'na hamdederler. Sen, Resûlullah'tan ne gördünse, nasıl şahit oldunsa, aynen öyle hareket et ... "* [Vakîdî, *Fütûhu's-Şam*, c.1, s. 68]

Hız. Ömer yapacağı tüm uyarıları İslâm ordusunun komutanı Sa'd b. Ebî Vakkas'a yaptıktan sonra, Hız. Sa'd İran topraklarına doğru yola çıkıyordu. Hız. Ömer, ordunun düzen ve selameti içinde Abdurrahman b. Rebia'yı kadı/hakim, o toprakları çok iyi bilen ve aslen oralı olan Selman-ı Farisi'yi ordu kılavuzu ve olan biteni yazması içinde Ziyad b. Ebîh'i katip olarak atıyordu. [İbn Esir, *el-Kamil*, c. 2, s. 433]

İslâm orduları *Medine*'den yola çıkıp Sasanî/İran topraklarına varana kadar, birçok bölgeden geçip gideceklerdi. Bu yolculuk esnasında İslâm askerlerini tanıyan, onların sade yaşantılarına, mütevazı yapılarına şahit olanlar, bu mütevazı duruşlarına rağmen izzet, vakar ve onurlarından zerre miktarı ödün vermeyen hallerini görenler, onlardan oldukça etkileniyor, İslâm askerlerinin o halleri gönüllerinde farklı tesirlerin oluşmasına sebep oluyordu.

Bugün *Irak* toprakları içerisinde bulunan *Kadisiye* mıntıkasına gelene kadar, nice insanların gönülleri bu haliyle fethediliyor, nicelerinin yüreklerine iman ağacının meyveye durması için tohumlar atılıyordu. Yüreklerle iman tohumunu ekmeyi becerenler, elbette coğrafyalara da o tohumu ekeceklerdi. İşte Sa'd b. Ebî Vakkas ve beraberindeki iman ordusu önce gönülleri, sonra toprakları fethetme maksadı ile yollarına devam ediyorlardı. Çünkü onlar bu duruşu/tavır, metodu yollarına baş koydukları Hz. Muhammed (sas) 'ten öğrenmişlerdi. Yollarının rehberi olan o yüce kamet, onlara '**bir âdemin bir âlem**' olduğunu öğretmişti. Bir insanın imana taşınmasının yüz kızıl tüylü deveden, ya da güneşin üzerine doğup battığı tüm beldelerin fethinden daha değerli olduğunu belletmişti. Bu öğretilerle yetişen Sa'd b. Ebî Vakkas, *İran* topraklarında yürürken amacının kan dökmek, ganimet toplamak değil, insan ile iman arasındaki engelleri kaldırmak olduğunu çok iyi biliyordu.

ARSLAN PENÇESİ KADİSİYE'DE ...

Sa'd b. Ebî Vakkas, zorlu bir yolculuktan sonra İslâm ordusu ile beraber *İran* topraklarının kapısı sayılan *Kadisiye*'ye ulaştılar ve orada konakladılar. O günlerde *İran* taht kavgalarını biraz sonlandırmış ve başlarına Yezdicerd isimli bir kralı geçirmişlerdi. Hz.

Ömer, bu savaşın çok ciddi bir savaş olduğunu çok iyi bildiği için diğer cephelerdeki İslâm askerlerini de buraya doğru sevketti ve hepsi Hz. Sa'd'ın komutasında birleşti. Böylelikle İslâm ordusunun sayısı 30.000 ile 36.000 civarında oldu. [İbn Kesir, *el-Bidaye*, c. 7, s. 38] Bu ordunun içerisinde Hz. Sa'd ile birlikte *Bedir*'e katılmış 99 sahâbî de vardı. Onların olması bu savaşın ikinci bir *Bedir* olarak algılanmasına sebep olmuştu. Ayrıca bu ordu içerisinde *Hudeybiye* ashâbından ve sonrasında iman edenlerden 310 sahâbî, *Mekke Fethi*'nde bulunmuş veya sonrasında iman etmiş 300 sahâbî ve bilinen sahâbe çocuklarından da 700 kişi olduğu kaynaklarımızda belirtilir. Böyle bir tablonun olması ayrıca Hz. Sa'd'ın ordusunun değerini anlamak açısından önemlidir. [İbn Esir, *el-Kâmil*, c. 2, s. 453]

İslâm ordusu *Kadisiye*'de gelip konaklayınca Hz. Sa'd, Hz. Ömer'in emri gereği savaştan önce işi barış yolu ile halletme adına karşı tarafın komutanı Rüstem-i Zâl'a elçi gönderdi. Giden elçi olumlu bir cevap ile dönmeyince durum Hz. Ömer'e bildirildi. Hz. Ömer bu sefer Hz. Sa'd'a askerleri içerisinde güçlü, kuvvetli ve vakarlı olanlardan bir heyet belirleyip, onları Sasanî İmparatorluğu'nun Kralı Yezdicer'de göndermesini istedi. Sa'd b. Ebî Vakkas, hemen Hz. Ömer'in emrini yerine getirdi ve Nu'man b. Mukarrin başkanlığında on dört kişilik

bir heyet seçti. Bu heyet önce Rüstern-i Zâl'in yanına gittiler ve kral ile görüşme taleplerini ilettiler. Rüstern de bu talebi krala iletti ve kralın kabul etmesi ile İslâm ordularının heyeti kralın sarayına gittiler. İran'ın ihtişamlı sarayında İslâm'ın izzet ve şerefi ile dimdik duran Nu'man ve beraberindekiler, o topraklara geliş amaçlarını karşılarında duran devrin süper güçlerinden biri olan Sasanîlerin kralına karşı korkusuzca dile getirdiler.

Yezdicerd, karşısında büyük bir vakar ile duran bu heyete, niçin geldiklerini sorduğunda, heyetin sözcüsü Nu'man söz aldı ve geliş amaçlarını şöyle anlattı: *"Biz sizi kula kul olmaktan kurtarıp Allah'a kul etmeye geldik. Gel bu dini kabul et, dinde kardeşimiz ol. Eğer bunu kabul etmezsen kavmin ile aramızdan çekil onların kabul etmesine engel olma! Eğer bunu da kabul etmezsen aramızda hakem olacak olan sadece kılıçtır, yani savaşıcağız"* dedi. Bu cesaretle söylenen sözler, Yezdicerd'i adeta çıldırttı. Büyük Sasanî hükümdarına, hem de sarayında söylenecek sözler değildi bunlar ... Bir anda Yezdicerd ayağa kalktı ve dedi ki: *"Bu ne cüret, bu ne cesaret, siz kendinizi ne zannediyorsun? Eğer elçileri öldürmek, halkın nazarında kötü karşılanmamış olsaydı, bu sözlerinizden ötürü hepinizi şimdi kılıçtan geçirmiştım. Siz Araplar benim tanıdığım en barbar, en şakî bir milletsiniz. Siz değil miydiniz birbirinizi yiyen, siz değil miydiniz*

kabile kabile birbirinize giren, siz değil miydiniz kız çocuklarınızı diri diri toprağa gömen, birbirinizin mallarını talan eden, başkalarının kervanlarını vurarak yaşayan ... Biz sizinle konuşmaya bile tenezzül etmez, sizi topraklarımıza bile almazdık. Uç beylerimize emreder, onlarda sizi ellerindeki asanın ucu ile idare ederlerdi. Ben biliyorum, sizin oralarda sık sık kıtlık olur, kıtlık olunca çevreye saldırmaya başlarsınız. Ne oldu yine kıtlık başladı da aç mı kaldınız ki, bizim topraklarımıza geldiniz?”

Bu hakaretvari sözleri söyledikten sonra, kral yanındaki adamlara dönüyor, diyor ki: “Bunlar aç kaldıkları için buralara gelmişler, götürün bunları, sorun en soyluları kimse onlara birer elbise verin, sonra birer çuval yiyecek doldurup sırtlarına verin ve geldikleri yere gönderin.”

Bu sözler üzerine Nu'man b. Mukarrin bir daha söz alıyor: “Ey Melik! Vallahi biz senin dediğin gibi bir topluluktuk. Ama daha sonra Allah bize içimizden bir elçi gönderdi. O elçi bizi kula kul olmaktan, taşlardan topraklardan kendi ellerimizle yaptığımız putlara tapmaktan, kız çocuklarımızı diri diri toprağa gömmekten kurtardı. Biz Allah'ın önünde eğilmeyi ondan öğrendik, Allah'ın karşısında eğildiğimiz günden itibaren başka hiçbir şeyin önünde eğilmedik. Vallahi bizler şu an sizler dünyayı ne kadar seviyorsanız, ondan kat ve kat daha fazla ahireti

ve ölümü seviyoruz. Sen bu sözlerimi savaş meydanına çıkınca anlayacaksın, ama gel yapma! Müslüman ol ve dinde kardeşimiz ol!”

Kral iyice sinirlenir; bu sefer Müslümanlara bir ceza vermek için: “Sizin en soylunuz kim?” diye sordu. 14 kişilik o heyette, Nu'man b. Mukarrin, Büsr b. Ebû Rühm, Hanzala b. Rebî', Muğire b. Şu'be, Muanna b. Hârise, Asım b. Amr, gibi çok önemli isimler var. Kafilenin en genç olanı Asım b. Amr'dı. Bu genç, meşhur komutan Ka'ka b. Amr'ın kardeşidir. O, Sasanî kralının “en soylunuz kim” sorusundan anladı ki, ya öldürecek, ya da bir ceza verecek; kafilenin büyüklerine bir şey olmasın diye hemen bir adım öne çıktı, Abdullah olmanın sorumluluğu ile sağına soluna bakmadan: “Ben heyetin en soylu olanıyım” diyerek öne atıldı.

Kral, hemen adamlarına emir verdi: “Bu adamların iyilikten anladıkları yok, zaten bedevi adam iyilikten ne anlar; bir çuval alın içini toprak doldurun, sonra o çuvalı bu gencin sırtına verin, bunları da arkasına dizin, şehirde dolaştırın; biraz halkımız Arapların düştükleri bu hali görsünlerde, neşeleri açılsın.” dedi.

Denilen yapıldı; bir çuval toprak Asım b. Amr'ın sırtına yüklendi, diğer Müslümanlar onun arkasında, şehirde dolaştırılarak alay edildi. Sonra

Müslümanlar; İslâm ordugâhına gitmek için yola koyuldular. Ancak Asım b. Amr, sırtındaki çuvalı indirmiyordu. Kafilenin başkanı Nu'man, içi toprak dolu olan çuvalı indirmesini istemesine rağmen, Asım indirmiyordu. O çuvalı İran topraklarından Kadisiye'ye kadar atının sırtında taşıdı. Kimse Asım'ın ne düşündüğünü bilmiyordu. Müslümanlar Kadisiye'ye doğru yaklaştıklarında; Nu'man ve beraberindekiler olanları komutan Sa'd b. Ebi Vakkas'a anlatmak için ona doğru yürüdüklerinde, Asım atının üzerindeki çuvala yüksek bir tepenin üzerine çıktı; oradan çuvalın içerisindeki toprağı yere doğru boşalttı, boşatırken şunu haykırıyordu: "Ey İslâm'ın Mücahidleri! Ey Müslümanlar! Size İran'ın, Pers İmparatorluğu'nun ilk toprağını ben getirdim, gerisini kılıçlarımızla siz alacaksınız."

Bir anda Kadisiye'nin meydanını tekbirler inletti. Asım b. Amr'ın bu sözleri İslâm mücahitlerini büyük bir aşka ve şevke getirdi. [İbn Kesir, *el-Bidaye*, c. 7, s. 42, 43; İbn Esir, *el-Kâmil*, c. 2, s. 457, 458]

Heyet, komutanları Sa'd'ı yapılan tüm konuşmalardan haberdar ettikten sonra, Hz. Sa'd savaştan başka bir yol olmadığını anlamıştı. Ordusuna savaş hazırlığı emrini verdiğinde, Sasanî ordusu da Rüstem-i Zâl'in komutasında hazırlıklara başlamıştı. 120.000 askerden oluşan bu ordunun içerisinde 33 tane de fil vardı. Müslümanların sayısı ise onların

dörtte biri kadardı. Böyle olmasına rağmen, Müslümanlarda derin bir huzur, ama Sasanî ordusunda büyük bir endişe vardı. Özellikle Rüstem, gördüğü bir rüyanın da etkisi ile savaşma noktasında pek hevesli değildi. O gördüğü rüyayı yanındaki kâhinlere tabir ettirmiş, onlarda o rüyayı Müslümanların gali-biyeti olarak yorumlamışlardı. Bundan dolayı Rüstem, savaş yapmadan sorunu çözebilir miyiz diye Müslümanlardan bir elçi istemişti. Bu talep üzerine Sa'd b. Ebî Vakkas, Rebî b. Amr isimli bir sahâbîyi ona göndermişti.

Rüstem, İslâm elçisinin geleceğini duyunca yolları kırmızı halılarla, çadırının içerisini altın ve gümüşlerle süslenmiş minderlerle, etrafı gücünün timsali olacak ihtişamlı şeylerle ve ipekli perdelerle donatmıştı. Bunu yapmaktaki amacı gelen İslâm elçisinin bu ihtişamı görerek, etkilenmesini sağlamak ve sahip oldukları gücü İslâm askerlerine ileterek onların yüreklerine korku salmaktı. Ancak Rebî b. Amr, “en büyük şeref İslâm’dır” ilkesince yetişmiş, önemli bir isimdi. O İslâm’dan aldığı güç ve kuvvetle, hiçbir şeye takılmadan, büyük bir vakarla o yolları yürüdü, atından indi ve onu çadırların direklerinden birine bağlayarak, Rüstem’in huzuruna doğru yürümeye başladı. Askerler: “Kılıcını bırak! Öyle komutanın huzuruna gir!” dediklerinde, sert bir ifade ile: “Ben kendi keyfim ile sizin komutanınız ile

görüşmeye gelmedim. O davet etti, ben de geldim. Kılıcımı alırsanız görüşmeden döner giderim” dedi. Bu sözler Rüstem’e iletilince, Rüstem: “Bırakın gelsin” dedi ve Rebî belindeki kılıç ile Rüstem’in huzuruna çıktı.

Rebî b. Amr’ın bu vakur edası oradakilerin hepsini etkilemişti. Dili tutulsun diye çaba harcayan Rüstem’in kendi dili tutulmuştu. Rüstem bu halde Rebî b. Amr’a sordu: “Ey Elçi! Sizi buralara getiren amaç nedir? Neden ülkemize geldiniz?” Rebî b. Amr dedi ki: “Biz sizleri kula kul olmaktan kurtarıp Allah’a kul etmeye geldik. Biz sizleri dinlerin sömürsünden kurtarıp İslâm’ın rahmetine kavuşturmaya geldik. Biz sizleri dünyanın darlığından kurtarıp, ahiretin genişliğine kavuşturmaya geldik. Kim bunları kabul ederse, biz de onu kabul eder, ondan vazgeçeriz. Kim de bu davetimize karşı çıkarsa, Allah’ın va’dettiğine kavuşuncaya kadar onunla savaşıyoruz.” Oradakiler büyük bir merak ile: “Allah’ın va’dettiği nedir?” diye sordular. Rebî dedi ki: “Şehit olanlarımıza cennet, sağ kalanlarımıza zafer!”

Bu sözler Rüstem’i de, orada bulunanları da sarsmıştı. Bu derin sarsıntı ile Rüstem, Rebî b. Amr’a dedi ki; “Sen İslâm ordularının komutanı mısın?” Rebî b. Amr dedi ki; “Hayır, ben sadece sıradan bir askerim. Fakat Müslümanlar bir vücüdün azaları gibidirler. Onların en alt seviyesinde olan birinin

verdiği söz, en üst seviyede olan kişilerin vereceği söz gibidir.” Rüstem’in şaşkınlığı daha da artarak yanındaki müşavirlere dönüp dedi ki: “Eğer bu İslâm ordularının sıradan bir askeri ise kim bilir, çadırdaki komutanları nasıl biridir. Eğer komutanları böyle biri ise kim bilir *Medine*’deki halifeleri/liderleri nasıl biridir.” Rüstem’in diyemediği hakikati de biz diyelim: “Eğer halifeleri böyle biri ise kim bilir, o halifeyi de yetiştiren Hz. Muhammed (sas) nasıl biridir.”

Rüstem bu sözler karşısında: “O zaman bize biraz mühlet verin, adamlarınızla görüşelim” dedi. Rebî dedi ki: “Biz, Peygamberimizden, **‘düşmanınıza üç günden fazla mühlet vermeyin’** uyarısını işitmişiz; bundan dolayı kararınızı çabuk verin.” Rüstem: “tamam” dedi. Bu görüşmelerden sonra Rüstem yine elçi istedi, Hz. Sa’d ona yine elçiler gönderdi; ama hiçbir sonuç alınamayınca savaş kaçınılmaz oldu. [İbn Esir, *el-Kâmil*, c. 2, s. 464-468]

Savaşın başlayacağı gün iman ordusunun komutanı Sa’d b. Ebî Vakkas çok hasta idi. Hatta yerinden kalkacak takati yoktu. Ama buna rağmen askerlerinin önüne geçti ve onlara öğle namazını kıldırdı. Namazdan sonra askerlerine döndü ve onlara cihadın, şehadetin, Allah yolunda gayret etmenin önemine dair bir konuşma yaptı. Sözünün sonunda dedi ki: “Size dört tekbir getireceğim. İlk tekbirimi duyunca hazırlanın, ikinci tekbirimi duyunca,

silahlarınızı kuşanın, üçüncü tekbirimi duyunca, süvarilerinizi harekete geçirin. Dördüncü ve son tekbirimi duyunca; *'La havle vela kuvvete ilah billâh'* deyin ve var gücünüzle düşmana saldırın." Sonra askerlerine şu ayeti okudu: **"Andolsun ki, Zikir'den (Tevrat'tan) sonra Zebur'da da yeryüzünde ancak iyi kullarımın mirasçı olacaklarını yazmıştık."** [Enbiya Sûresi, 21/105]

Sa'd b. Ebî Vakkas dediği gibi ilk tekbiri getirek İslâm ordusunu harekete geçirdi. Tam dört gün boyunca *Kadisiye* meydanında adeta ikinci bir *Bedir* yaşandı. Zaman zaman Müslümanlar çok zor anlar yaşadılar. Ama Muğire b. Şu'be, Tüleyha b. Huveylid, Amr b. Ma'dikerb, Ka'ka b. Amr, Cerir b. Abdullah, Dırar b. Hattab, Halid b. Urfata ve Ebû Mihcen es-Sakafî gibi yiğitlerin vesileleri ile Allah büyük bir zafer nasip etti. Son gün Sasanîlerin efsanevi komutanı Rüstem-i Zâl öldürüldü ve Sasanî ordusu darmadağın oldu. İman ordusu, İslâm ile insan arasına giren bu batıl topluluğu *Kadisiye*'de tarihe gömdü, ciddi bir ganimet ve güç kazanarak bu harpten zaferle çıktı. Komutan Sa'd b. Ebî Vakkas elde edilen ganimetleri develere yükleyerek, bir miktar asker ile birlikte bu büyük zaferin haberini Halife Ömer'e ulaştırmaları için göndermişti. Hz. Ömer, gelen bu büyük müjdeyi ve ganimetleri gözyaşları içerisinde karşılamış ve arslan pençesi diye isimlendirilen

komutan Sa'd b. Ebî Vakkas'a, hayır dualarda bulunmuştu. Bu zafer ile birlikte artık Sasanîlerin topraklarının fethi başlamış, Sa'd'ın arslan pençesi Mecusîlerin ateşini o topraklarda bir daha yanmamak üzere söndürmüştü.

İRAN FATİHİ

Sa'd b. Ebî Vakkas, elde edilen o büyük zaferden sonra yaklaşık iki ay *Kadisiye*'de kalmıştı. İki ay sonra İslâm ordusu biraz dinlenip, kendine gelince, İslâm ile insan arasındaki engelleri kaldırma ve imanın diriltten mesajlarından mahrum olanlara bu mesajları ulaştırma adına, askerleri ile birlikte yeniden yollara düşmüştü. Sa'd b. Ebî Vakkas önce *Kuî* denen şehre girmişti. *Kuî* tarihi bir şehirdi, hatta bir rivayete göre Hz. İbrahim'in Nemrud tarafından ateşe atıldığı yer burası idi. Bu şehir savaşız teslim alındı. Çünkü artık İslâm'ın gücü düşmana öyle bir korku salıyordu ki, İslâm ordularının karşısına geçmeye kimseler güç yetiremiyorlardı.

*Kuî*den sonra iman ordusu *Behreşir* şehrine girdi. Burası da savaşız elde edildi. Sasanîler saraylarını bırakıp kaçmışlardı. Göz kamaştıran bu saraya giren İslâm askerleri bir anda Dırar b. Hattab'ın tek bir sesleri ile irkildiler. Dırar bir taraftan tekbir getiriyor, bir taraftan: "Sadakte Ya Resûlullah!" diyor, bir taraftan da gözyaşı döküyordu. Dırar b. Hattab'ın

böyle davranmasının çok önemli bir anlamı vardı. Bunu bilenler, başta Sa'd b. Ebî Vakkas olmak üzere sahâbenin ilkleri, o anlarda gözyaşlarına boğulmuşlardı. Sahâbeyi böyle bir ortamda ağlatan neydi biliyor musunuz? O günden tam on yıl önce Allah Resûlü (sas) Ahzab ordularının saldırılarını önlemek için Selman-ı Farisî'nin görüşünü kabul ederek hendekler kazmaya başlamışlardı. O anlarda sahâbenin önüne büyük bir kaya çıkmıştı. Ne yapmışlarsa kayayı yerinden edemeyince, Resûlullah'a haber vermişlerdi. Allah Resûlü (sas) oraya gelmiş, Hz. Selman'ın elindeki kazmayı almış ve o kayaya vurmaya başlamıştı. Efendimiz üç kez vurmuş, üçünde de semaya kıvılcımlar saçılmış, kayada paramparça olmuştu. Sonra Efendimiz ashâbına o kıvılcımların neyin habercisi olduğunun müjdesini vermişti. Demişti ki: **"O kıvılcımlar size çok yakın bir zamanda Bizans'ın, Sasanîlerin ve Yemen'in saraylarının ve hazinelerinin sizin olacağının müjdesidir."**

[Taberi, *Tarih*, c 3, s. 45]

Aradan on yıl geçmeden Halid b. Velid, *Yermuk*'ta Bizans saraylarını, Sa'd b. Ebî Vakkas ise Sasanî saraylarını Müslümanlara kazandırtmıştı. Resûlullah'ın verdiği bu büyük müjde ve gösterdiği bu büyük hedef çok geçmeden bu yiğitlerin vesilesi ile gerçekleşmişti. Akabinde ise daha nice yerlerin kapıları İslâm'a açılacaktı. İşte o anlarda sahâbeye tek bir ge-

tirten ve onları başka bir iklime sokan hatıra bu idi.

Sasanîlerin bu şehirlerini fetheden İslâm askerleri durdurak bilmiyorlardı. Çünkü vahyin rahle-i tedrisatında yetişen sahâbe nesli şunu çok iyi anlamışlardı:

Her gün namazlarda okunan **“Elhamdullillahi rabbil âlemin/Hamd tek bir âlemin değil, tüm âlemlerin rabbi olan Allah’a aittir.”** ayetinde Allah, sayısı bizce meçhul olan âlemlerden bahsediyorsa, o zaman risaletin mesajı sadece bir âleme değil belki bin âleme ulaştırılmalıdır. O halde durmak yok, bıkkınlık yok, yorgunluk yok, dünyada var olan her insana bu mesaj ulaştırılmalıdır...

İşte İran topraklarındaki İslâm askerleri bu bilinç ile coğrafyaları arşınıyor, bir an durmadan bu hak yolda yürüyorlardı.

Büyük komutan Sa'd b. Ebî Vakkas emrindeki askerlerle şimdi Sasanîlerin başkenti *Medâin*'e doğru yürüyorlardı. *Medâin*, *Dicle* nehrinin karşı tarafında idi. İranlılar, İslâm ordusunun arkalarından geldiklerini görünce tüm köprüleri yıkmış, nehrin karşı tarafında kendilerini güvenceye almışlardı. Sa'd b. Ebî Vakkas, ordusu ile nehrin kıyısına geldiğinde karşıya geçme imkanının olmadığını gördü. O anda askerlerine hitaben dedi ki: “Ey Mü'min Kardeşlerim! Görüyorsunuz ki, çok zor durumda

kalan düşman, nehrin diğer tarafına sığınmak zorunda kalmıştır. Şayet onları nehrin karşı yakasında mağlup edersek zaferimiz tam bir zafer olacaktır. Bundan dolayı ben atımı nehre sürüyorum, benimle gelen gelsin.”

Bu cihad aşkını anlamak gerçekten zordur. Atlarını *Dicle*'nin azgın sularına doğru sürecektir kadar yürekte bir aşk taşımak, herhalde sahâbeye has bir durumdur. Sa'd b. Ebî Vakkas korkusuzca bu adımı atınca, askerleri de aynısını yaptı ve bir anda binlerce kişi nehrin karşı kıyısına geçmek için seferber oldu. Olanları uzaktan seyreden İranlılar: “Bunlar insan olamaz, olsa olsa bunlar cinlerdir” demek durumunda kaldılar. [Dineverî, *el-Ahbârü't-Tuvâl*, s. 126] İslâm askerleri karşı tarafa geçince, İranlılar kaçtılar. Kimisi *Medâin*'i terk etti, kimisi de *Kasru'l-Ebyâd* denilen Beyaz Saray'a sığındılar. Üçgün burada direnen İranlılar sonrasında teslim oldular. Müslümanlar Sasanîlerin meşhur saraylarına girince, tekbir sesleri ile *Medâin*'i inlettiler. Sarayın büyük salonuna girince Sa'd b. Ebî Vakkas'ın dilinde şu ayet vardı: **“Onlar geride nice bahçeler, pınarlar, ekinler, güzel konaklar, zevk ve sefasını sürdürdükleri nice nimetler bırakmışlardı. İşte böylece biz de onları başka bir topluma miras bıraktık.”** [Duhan Sûresi, 44/25-28] Hz. Sa'd, daha sonra o büyük salonun bir köşesinde fetih namazı kıldı ve sonra askerlerine

sarayı resim ve heykellerden temizlemelerini emretti. Orasını bir mescide çevirdi ve Müslümanlara ilk Cuma namazını da orada kıldırdı. Bu fetih sırasında çok ciddi bir ganimet elde edildi.^[13] Bu ganimetler develere yüklenerek *Medine'*ye, Halife Ömer'e gönderildi. Müslümanlar elde ettikleri bu büyük zaferlere rağmen, bir an dahi durmuyor, yeter demiyor, daha fazlasını elde etme için çabalıyorlardı.

Medâin'in fethinden hemen sonra Sa'd b. Ebî Vakkas orada kalarak, İslâm askerlerini kaçan Yezdicerd'in ve askerlerinin peşine yolladı. Onlar *İran*'ın *Celûlâ* şehrinde toplanmışlardı. Ka'kâ b. Amr'ın komutasında oraya gönderilen 12.000 kişilik İslâm ordusu o toprakları da fethedecek, arkasından *Tikrit*, *Musul*, *Mâsebezân* ve *Karkısıyâ'*ya kadar fethi vardiyeceklerdi.

KÛFE ŞEHRİNİN KURULMASI

Medâin'de bir müddet kalan İslâm askerleri bu süre zarfında iklim ve coğrafya farklılığından dolayı büyük bir kısmı hastalanmıştı. Sa'd b. Ebî Vakkas askerler arasında yayılan bu hastalığın sebebinin hava ve mekân değişimi olduğunu anlamıştı. O günlerde

[13] P. Hitti'nin tespitine göre (o bu tespiti İbn Esir ve Taberî'nin verdiği bilgiler üzerinden yapıyor) elde edilen ganimetin miktarı dokuz milyar dirhem civarında idi. Bkz: Hitti, Philippe; *Siyasi ve Kültürel İslâm Tarihi*, c.1, s. 237

Sa'd b. Ebî Vakkas olan biteni halife Hz. Ömer'e rapor etmeleri için bir heyet göndermişti. Heyet Hz. Ömer'in huzuruna girip hadiseleri anlatınca, Hz. Ömer, heyetteki kişilerin hallerini pek iyi görmedi. Yüzleri sararmış, bedenleri zayıf düşmüş, halsizlik üzerlerine çökmüştü. Hz. Ömer onları bu halde görünce: "Vallahi ben sizleri böyle göndermemiştim. Siz *Kadisiye*'de iken de bana gelmişsiniz. O zaman böyle değildiniz. Ne oldu sizlere, neden böyle değiştiniz?" diye sordu. Heyettekiler: "Ey Müminlerin Emiri! Bulduğumuz yer başka yerlere benzemiyor. Nehir kıyısında olduğu için nem ve rutubet çok, bunlarda bizi bu hale düşürdüler." Bu sözler üzerine Hz. Ömer, Sa'd b. Ebî Vakkas'a hitaben şöyle bir mektup yazdırdı:

"Arayın, o bölgede iklimi daha elverişli bir yer bulun ve orduyu oraya intikal ettirin. Ama dikkat edin o bölge ile *Medine* arasında herhangi bir ırmak ya da başka bir engel bulunmasın." [İbn Esir, *el-Kamil*, c. 2, s. 527]

Sa'd b. Ebî Vakkas Hz. Ömer'in emri gereği, o bölgeyi çok iyi bilen Selman-ı Farisî ile Huzeyfe b. Yemani'yi görevlendirdi ve bölgede bir keşif yapmalarını istedi. Bu keşif neticesinde *Kûfe* şehrinin yeri tespit edildi ve orada ordugâh maksadı ile bir şehir kuruldu. Sonraları bu ordugâh büyük bir yerleşim alanına dönüştü. Görüldüğü gibi İslâm savaşta bile

şehirleryıkan değil, şehirler inşa eden bir medeniyettir. *Kûfe*, böyle inşa edilmiş bir şehirdir, *Basra* böyle inşa edilmiş bir şehirdir ve *Mısır*'ın *Fustad* şehri yani *Kahire* böyle inşa edilmiş bir şehirdir.

Sa'd b. Ebî Vakkas büyük bir gayret ile *Kûfe* şehrini inşa etmiş ve askerlerini bu şehirde toplamıştı. Ordunun da kaydırılması ile *Kûfe* ciddi bir nüfusa ulaşmış, tam bir şehre dönüşmüştü. Şehirde yapılan Cuma Mescidi kırk bin kişilik bir cami idi ve namazlarda burası dolup, taşıyordu. Böyle olunca Halife Ömer de Sa'd b. Ebî Vakkas'ı bu şehrin ilk valisi olarak atamıştı.

Bu valilik görevi Sa'd b. Ebî Vakkas'ın hayatında yeni bir sayfanın açılmasına sebep olacaktı. Tam iki buçuk yıl sürecek bu valilik görevinde yine bir çok fethe ve önemli işlere imza atacaktı. Onun nasıl bir vali olduğuna dair Amr b. Ma'dikerb, kendisine soru soran Hz. Ömer'e şöyle anlatır: *"Ben onu, karınca gibi halka para toplayan, halkına karşı çocuğuna düşkün bir anne gibi şefkatli, bedevi Arap gibi kanaatkar, vergi toplamasında Nebatlı gibi hamiyetli, ganimetleri eşit taksim eder, adaletle hüküm verir ve savaşta ok atar bir halde bıraktım."* Onun bu cevabını dinleyen ve daha önce Sa'd'ın, Amr'ı öven mektubunu okuyan Hz. Ömer: *"Sanki sizler birbirinizi övdünüz"* der. Bunun üzerine Amr: *"Hayır Ey Mü'minlerin Emiri! Ben ancak bildiğimi açıkça anlattım"* der. [Belâzuri,

Fütûhu'-Büldan, c. 317] Zaten o ilk halkanın insanların-
dan başka ne beklenebilinirdi ki, onlar muallimleri
olan Allah Resûlü'nden ancak bunu öğrenmişlerdi.

Sa'd b. Ebî Vakkas valiliği boyunca böyle hassas
olmasına rağmen bir kısım fitneciler onun hakkın-
da bazı dedikodular yaymaya başladılar. Yayıdıkları
dedikodularda diyorlardı ki: "Sa'd b. Ebî Vakkas
namazlarda tadili erkâna riayet etmiyor, savaşımlara
kendi çıkmıyor ve ganimetleri adaletle dağıtmıyor."

[14] Bu sözler, *Medine*'de Halife Ömer'in kulağına gi-

[14] Sa'd b. Ebî Vakkas için söylenenleri ve arkasından yaşananları
şu rivayet çok güzel tasvir ediyor:

Câbir b. Semure anlatır: Kûfeliler Sa'd b. Ebî Vakkas'ı Hz.
Ömer'e şikâyet ettiler. O da bunun üzerine kendisini görevden
alıp yerine Ammar b. Yasir'i atadı. Kûfeliler Sa'd hakkında o
kadar şikâyet ettiler ki, kendisinin namazı düzgün bir şekilde
kılmadığını bile söylediler. Bunun üzerine Hz. Ömer, haber
salarak Sa'd'ı yanına çağırdı ve: "Ey Ebû İshak! Bu kimseler
senin namazı da düzgün kıldırmadığını iddia ediyorlar" dedi.
Sa'd b. Ebî Vakkas: "Vallahî, ben onlara Resûlullah'ın kıldır-
dığı gibi namaz kıldırır ve hiçbir şeyi eksik bırakmazdım. Mesela;
yatsı namazını kıldırır, farzda ilk iki rekâtı uzatır, son iki rekâtı
hafif tutardım" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Bizim senin
hakkındaki kanaatimiz de zaten bu idi Ey Ebû İshak!" dedi.
Buna rağmen Hz. Ömer, bazı adamlarını *Kûfe*'ye tahkikat
yapmaları için gönderdi. O heyet, soruşturma yapmadığı yer
bırakmadı. Nereye gittilerse, herkes Sa'd'dan övgü ile bahsetti.
En sonunda heyet, Absoğulları'na ait bir mescide girdi.
Onlardan Üsâme b. Katade isimli kendisine Ebû Sa'd'den denilen
bir adam ayağa kalktı ve: "Madem bizden Allah adına söz
aldınız o zaman söyleyelim ki, Sa'd, askerinin başına geçip savaşa

dince Hz. Ömer, Sa'd'ın asla bu işleri yapmayacağını bilmesine rağmen, olayı incelemek için sahâbeden Muhammed b. Mesleme'yi *Kûfe*'ye gönderdi. Hz. Ömer'in buradaki tavrı çok önemlidir. O ne hemen bu dedikodulara inanıp, hüküm veriyor, ne de Sa'd benim adamımdır, o asla böyle bir şey yapmaz diyip, bu söylentilere kulak tıkıyor. İkisini de yapmadan olayı bizzat yerinde incelemek ve ona göre karar vermek için bir elçi gönderiyor. Bu, tam da lakabı Faruk olana yaraşır bir tavidir.

Muhammed b. Mesleme *Kûfe*'de araştırma yapınca olayın bazı çevrelerin bilinçli olarak uydurdukları ve halkın içerisinde yaydıkları bir iftira olduğuna kanaat getiriyor. Bu dedikodular Sa'd b. Ebî Vakkas'ın kulağına gidince çok üzülüyor ve bu sözler onun çok zoruna gidiyor. İçlerinde o fitne ateşini de yakan bir kısım Kûfeliyi mescidde toplayarak

gitmez, ganimetleri eşit taksim etmez, hükmünde de adaletle davranmaz" dedi. Bunun üzerine Sa'd b. Ebî Vakkas: "Madem öyle diyorsun Allah'a yemin olsun ki, ben de: "Allah'ım! Senin şu kulun yalancı ise gösteriş ve riya için bu sözleri söylemiş ise onun ömrünü uzat, fakirliğini çoğalt, belalara duçar kıl" diye üç kez dua edeceğim" dedi. Sonraları bu adama kim olduğu sorulduğunda: "Belaya uğramış, kocamış bir ihtiyarım, bana Sa'd b. Ebî Vakkas'ın bedduası değdi" derdi. Hadisi rivayet eden eden Abdülmelik b. Ümeyr: "Yıllar sonra ben o şahsı gördüm, yaşlılıktan kaşları gözlerine sarkmıştı, yollarda kız çocukları önüne geçer, onunla alay ederlerdi." demiştir. (Buhâri, *Ezan*, 95; Müslim, *Salât*, 158)

onlara diyor ki: “ Ey benim namazımı, cihadımı ve ganimet dağıtımımı beğenmeyip, dillerine dolayanlar, sizler mi beni böyle şeylerle itham edeceksiniz. Biz bu davayı nasıl bugünlere getirdik, biliyor musunuz? Günler olmuştu da ağzımızdan bir lokma geçmemişti ve ben gecenin karanlığında dolaşırken küçücük bir deri parçasına rastlamıştım. O toprağın içindeki parçayı alıp yıkamış, sonra ısıtıp çiğnemiş, böylelikle açlığımı birkaç gün dindirmiştim. Biz, o günlerden geçerek bu günlere geldik, şimdi ey İslâm'ı babalarının mirası olarak görenler sizler bizleri mi beğenmiyorsunuz.”

Sa'd b. Ebî Vakkas bu olayın üzüntüsü ile Muhammed b. Mesleme ile birlikte *Medine*'ye geri dönmüştü. Olayı Halife Ömer'e arz eden Muhammed b. Mesleme'nin raporu, *Kûfe*'de bir kısım insanların kasıtlı fitnelerinden başka bir sorunun olmadığını söylüyordu. Halife Ömer olay böyle neticelenince Sa'd'ı tekrar *Kûfe*'ye geri göndermek istemedi. Onu kendi yanında *Medine*'de tutarak, oraya yine ilk hal kanın bir neferi olan Ammar b. Yasir'i gönderdi. Ama Kûfeliler, Ammar b. Yasir'i de beğenmediler ve onun için: “Zayıf, siyasetten anlamıyor” dediler. Hz. Ömer onu da bir müddet sonra azletti ve şöyle dedi: “*Kûfe* halkına karşı, benim yardımcım kim olacak? Onlara kuvvetli birisini vali tayin etsem, onu azgın

ve facir gösteriyorlar; zayıf birisini tayin etsem onu da küçük görüyorlar.” [Belâzurî, *Fütûhu’-Büldan*, c. 317]

İslâm tarihinde de adı hep olumsuz hadiselerle ve ihanetlerle anılan *Kûfe* şehrine, duası müstecap olan Sa’d b. Ebî Vakkas’ta şöyle bir bedduada bulunmuştur: “Allah’ım! Hiçbir emiri onlardan, onları da hiçbir emirden memnun etme!” [Ya’kubi, *Tarihü’l-Ya’kubi*, c. 2, s. 155]

Sa’d b. Ebî Vakkas bu olaydan sonra *Medine*’de, Hz. Ömer’in yanında kalmaya başlamıştı. İşte bugünlerde *Medine* en acı günlerinden birini daha yaşayacaktı. Mecusi köle Firuz mescidde Halife Ömer’e suikast düzenleyecek ve İslâm’ın ikinci halifesini ölümcül bir darbe ile yaralayacaktı. Yaralı Halife, bu halde üç gün kalınca Müslümanlar kendinden sonraki halifeyi tayin etmesini ondan talep edecek, Halife Ömer ise buna hep karşı çıkacak, ama ısrarlar çoğalınca bir halife atama yerine altı kişilik bir heyet seçecekti. İşte Sa’d b. Ebî Vakkas da bu altı halife adayından biriydi. Hz. Ömer, Sa’d’ın ismini söyleyince şu uyarıyı yapma ihtiyacı hissediyordu: “ Ben, Sa’d’ı *Kûfe* valiliğinden ihaneti ya da acziyeti yüzünden azletmiş değilim. Sadece olayı tahkik etmek için azletmiştim. Şimdi eğer halife o seçilirse zaten bir şey yok, eğer o seçilmezde sizden başka biri seçilirse Sa’d’a eski görevini yeniden verin.” [İbn

Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 31]

HZ. OSMAN DÖNEMİ'NDE...

Hız. Ömer, kendinden sonra halifeyi belirleyecek heyeti seçip, onlara gerekli olan her şeyi en ince ayrıntısına kadar söyleyip vefat edince, heyet başkasını Abdurrahman b. Avf, söylenenleri yerine getirdi ve üç gün içerisinde yapılan uzun görüşmeler ve araştırmalar sonucunda, Hız. Osman'ın üçüncü halife olarak seçilmesine karar verdi. Hız. Osman'a ilk biat edenlerden birisi de Sa'd b. Ebî Vakkas oldu. O biat ederken şöyle diyordu: "Artık insanların yolları apaydın. Hak ortaya çıkmış, batıl ise tamamen yok olup gitmiştir." [İbn Esir, *el-Kamil*, c. 3, s. 73] Bu sözleri ile Hız. Sa'd, hem ümmetin tefrikaya kapı açmadan bu işi halletmesine, hem de Hız. Osman gibi sevdiği birinin halife olmasına karşı duyduğu memnuniyeti dile getiriyordu.

Hız. Osman hilafete geçer geçmez ilk iş olarak Hız. Ömer'in vasiyeti gereği o günlerde *Kûfe* valisi olan Muğire b. Şu'be'yi görevden azl ederek, Sa'd b. Ebî Vakkas'ı *Kûfe*'ye yeniden vali olarak gönderdi. Bu, Hız. Osman'ın hilafeti döneminin ilk vali ataması olma özelliğini taşıyordu.

Sa'd b. Ebî Vakkas'ın *Kûfe*'ye geldiği ikinci valilik görevi çok fazla sürmez. Burada Beytü'l-Mal'dan sorumlu Abdullah İbn Mes'ûd ile aralarında bazı

ihtilaflar çıkar,^[15] bunun üzerine Halife Osman, Sa'd b. Ebî Vakkas'ı görevden azleder. Sa'd'ın yerine daha sonraları adı bir çok olumsuz tabloya karışan Velid b. Ukbe'yi atar. Bu görev değişikliği sırasında Sa'd b. Ebî Vakkas ile Velid arasında geçen bir konuşma, bize imamet ile saltanat arasındaki farkın ne kadar derin olduğunu öğretecek mahiyettedir. Sa'd b. Ebî Vakkas, gelen yeni valiye görevi teslim ederken, bazı endişelerini dile getirir ve der ki: "Ey Ebû Vehb!^[16] Seni görmediğimden beri, senin mi zekân arttı yoksa biz mi ahmaklaştık?" Bu söz üzerine Velid şöyle diyecekti: "Tasalanma Ey Ebû İshak! Bu bir saltanattır. Sabahleyin bu saltanatın tadını başka biri, akşamleyin başka biri çıkarır." Sa'd b. Ebî Vakkas bu söze biraz daha sinirlenir ve: "Size bu saltanatın tadını tattıranın kim olduğunu iyi biliyoruz" diyerek, tavrını ortaya koyar. [İbn Abdilberr, *el-İstiab*, c. 3, s. 596]

İşte imamet ile saltanat arasındaki en büyük fark... İmamet devlet yönetimini büyük sorumluluk

[15] Bu ihtilafın ana sebebi kaynaklarımızda şöyle belirtilir: Sa'd b. Ebi Vakkas, Beytü'l-Mal'den vadesi belli bir miktar borç almıştı. Borcun ödeme zamanı gelince, ödeyememişti. Bu konuda çok titiz olan Abdullah b. Mes'ûd, borcu tahsil etmek istemiş, Hz. Sa'd ödeyemeyince çok sert ifadeler kullanmış, bu da aralarının bozulmasına sebep olmuştu. Daha fazla bilgi için bkz: İbn Esir, *el-Bidaye*, c. 8, s. 76

[16] Velid b. Ukbe'nin künyesidir.

olarak görürken, saltanat ise bu işi büyük bir fırsat, günümüz tabiriyle söylersek büyük bir rant olarak görmektedir. Sorumluluk olarak gören vazifeyi üstlendiğinde ciddi bir titizlikle işi yürütmeye çalışırken, fırsat olarak gören daha fazla ne elde edebilir derdine düşer. .

Bu azletme işi ve Hz. Osman dönemindeki bazı olumsuz gelişmeler, o günlerde Sa'd b. Ebî Vakkas'ı inzivaî bir hayata itmişti. Bu görevden sonra *Medine* yakınlarında bulunan *Akik* köyüne yerleşmiş ve ömrünün sonuna kadar da birkaç kez dışında buradan dışarı çıkmamış, gerek Hz. Osman döneminde, gerek Hz. Ali dönemindeki siyasi olayların hiçbirine karışmamıştır.

Hz. Osman'ın şehadeti ile başlayan acı olayların arefesinde, oğlu Ömer ile yeğeni Haşim, bir gün Sa'd b. Ebî Vakkas'ın yanına gelir ve ona halife olmasını teklifederler. Derler ki: "Ey Sa'd! Dışarıda şu an yüz bin kılıç senin vereceğin emri bekliyor ve seni hilafete en layık biri olarak görüyorlar, ne dersin bu işe?"

O yüce insan der ki: "Sizin yüz bin kılıcınızdan daha kuvvetli bir kılıç vardır ki, o da mü'mine çekilince kesmeyen, inkârcılara çekilince ise kesen kılıçtır." [İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 2, s. 368]

Sa'd b. Ebî Vakkas bu tavrı ile asla ehl-i kıblenin ne adına olursa olsun birbirlerine karşı kılıç kullanmalarını tasvip etmediğini ifade ediyordu. .

Hız. Osman'ın şehit edildiğini duyduğunda gözyaşlarını tutamamış, dilinden ise şu ayet dökölüvermişti: **“De ki: Size (yaptıkları) işler bakımından en çok ziyana uğrayanları bildireyim mi? (Bunlar) iyi şeyler yaptıklarını zannettikleri halde, dünya hayatında bütün çabaları boşa giden kimselerdir.”** [Kehf Sûresi, 18/103, 104] Bu ayet asilerin halini tasvir eden bir ayetti. Sa'd b. Ebî Vakkas, Hız. Osman'ın bazı uygulamalarını eleştirse de, böyle bir sonucu asla tasvip etmediğini ifade ediyordu. O anda duası makbul olan Hız. Sa'd şöyle dua edecekti: **“Allah'ım! Bu katilleri pişman et. Sonra da azabın ile onları yakala!”** [İbn Kesir, *el-Bidaye*, c. 7, s. 227]

Burada önemli bir hususa dikkat etmemiz gerekir. Sahâbe efendilerimiz arasında bazen ihtilaflar olmuştur, çeşitli meselelerde ayrılıklar yaşanmıştır; hatta *Cemel*'de, *Sıffin*'da olduğu gibi aralarında savaşlar bile cereyan etmiştir. Bu meselelerin hepsinde, o büyük kametler yine bize ders verecek nitelikte tavırlar içerisinde olmuş, o ihtilaflar bile bizler için büyük bir rahmet vesilesi ve örnek ya da ibret vesikası olmuştur. Hız. Sa'd'ın hayatının üzerinden bu örnekliği anlayabileceğimiz bir tablo aktarmak istiyoruz:

Hız. Ömer'in hilafet günlerinin birinde Seyfulah lakaplı Halid b. Velid ile Sa'd b. Ebî Vakkas arasında bir olay üzerine tartışma çıktı. Karşılıklı sert sözlerden sonra Halid, Sa'd'ın yanından ayrıldı. İki yüce sahâbînin arasında geçen bu olaydan nemalanmaya çalışan bazı fitneciler, hemen Sa'd'ın yanına gelerek Halid b. Velid hakkında ileri geri konuşmaya başladılar. Sa'd b. Ebî Vakkas bu konuşmalardan oldukça rahatsız oldu ve onları susturdu. Sonra onların şahsında tüm Müslümanlara örnek olacak şu sözleri söyledi: “ Kardeşim Halid ile aramda bazı sorunlar geçtiği doğrudur. Ama bu sorunlar aramızdaki bağı koparmaz. İhtilaflarımız, dinimizi tehlikeye sokacak boyuta ulaşmadı.” [Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliya*, c.1, s. 95] Bu çağın insanların kulaklarına küpe olacak bir sözdür bu: *İhtilaflarımız, dinimizi tehlikeye sokacak boyuta ulaşmadı*. Bugünün insanı bir bakarsınız dün aynı yolda yürüdüğü, öve öve göklere çıkardığı insanları, yarın aralarındaki bazı ihtilaflardan sonra yerin dibine geçirmeye çalışır. Ama Sa'd b. Ebî Vakkas, bizlere Edebü'l-Hilaf'ı/İhtilaf ahlakını öğretiyor ve asla Müslümanların birbirlerinin aleyhinde dedikodulara malzeme vermemelerini öğütüyordu.

Ders alma duası ile ...

HZ. ALİ DÖNEMİ'NDE VE SONRASINDA ...

Hiz. Osman'ın şehid edilmesinden sonra *Medine*, beş gün halifesiz kaldı. O günlerde asiler bir an önce halifenin seçilmesi yönünde bazı girişimlerde bulundular. Gözler Hiz. Ali'nin üzerindeydi, ama o bu işi kabul etmedi. Asiler bu sefer Hiz. Talha ve Hiz. Zübeyr üzerinde durdular, onlar da kabul etmediler. Teklif Hiz. Sa'd'a da yapıldı, o da kabul etmedi. Bu sefer asiler tekrar Hiz. Ali'nin üzerinde yoğunlaştılar. Hiz. Ali belli şartlarla kabul etti. O günden sonra Hiz. Sa'd'ın tavrı birçok sahâbinin de tavır olarak benimsedikleri sükûnet olmuştur.

Sa'd b. Ebî Vakkas, Hiz. Ali döneminde cereyan eden *Cemel* ve *Sıffin* savaşlarında da bu tavrını korumuş ve tarafsız kalmayı tercih etmiştir. Sıffin savaşından sonra kısa bir müddet hakem olayında görev almışsa da, bu uzun sürmemiştir. Hiz. Ali'nin şehadetinden sonra Hiz. Muaviye'nin döneminde de, bu sesizliğini korumuştur. Ama bazen bıçak kemiğe dayandığında dayanamamış, en gür seda ile hakkın yanında yer almıştır. Mesela; Emevi döneminde başta Hiz. Ali olmak üzere Ehl-i Beyt mensuplarına karşı kötü söz ve muamelelerle karşılaştığında Sa'd b. Ebî Vakkas her zaman Ehli Beyt'in yanında yer almıştır. Bir gün bir topluluğun Hiz. Ali hakkında

ileri-geri konuştuklarına şahit olunca dayanamamış ve demiştir ki: “Siz nasıl bir insan hakkında konuştuğunuzun farkında mısınız? Hakkında konuştuğunuz insan Hz. Hatice’den sonra ilk kez iman edip, namaz kılan insandır. Hicret gecesi Efendimiz’in yatağına kalkmak için değil, ölmek için yatan insandır. Allah Resûlü’nün Fatıma benden bir parçadır dediği Fatıma’nın kocası, cennet gençlerinin efendileri Hasan ve Hüseyin’in babalarıdır. *Tebûk* günü Allah Resûlü’nün: ‘**Ey Ali! Musa’ya göre Harun ne ise bana göre de sen O’sun.**’ dediği bir insandır. Şimdi siz kalkmış böyle bir insan hakkında mı ileri geri konuşuyorsunuz?”

Başka bir gün *Medine*’de birinin Hz. Ali hakkındaki kötü sözler söylediğini işitince, o adamın karşısına çıkmış ve demişti ki: “Ey Adam! Neden Ali b. Ebî Talib’e sövüyorsun? O ilk İslâm’a giren değil miydi? Resûlullah ile birlikte ilk önce namaz kılan o değil miydi? O Resûlullah’ın damadı değil miydi? Bir çok harpte Resûlullah’ın sancağını taşıyan o değil miydi?” Adam bu sözlerle rağmen ileri-geri konuşmaya devam edince, Hz. Sa’d kibleye yöneldi, ellerini kaldırdı ve şöyle dua etti: “Allah’ım! Eğer bu adam senin dostlarından birine sövüyorsa, Sen şu topluluk dağılmadan onlara kudretini göster!” Olayı bize anlatan Kays b. Ebî Hatim diyor ki: “Vallahi! Biz daha oradan ayrılmadan, adamın hayvanı tökezle-

di, adam tepe üstü bineğinden aşağıya düştü, kafası kırıldı ve oracıkta öldü.” [Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, c. 9, s. 499]

Görüldüğü gibi Hz. Sa'd'ın tavrı sükûnet olmasına rağmen, bir sıkıntı gördüğü zaman da bunu düzeltme adına elinden geleni yapıyordu. Hz. Muaviye döneminde, Sa'd b. Ebî Vakkas'ın desteğini almak için çok uğraşmış ama Sa'd hiçbir zaman böyle bir desteği ona vermemiştir. Hatta bir gün biraz fazlaca ısrarcı olunca Muaviye'ye demişti ki: “Başında yapmadığımız bir işi sonunda mı yapacağız?” Bu söz aslında şu anlama geliyordu: Eğer destekleseydik biz Hz. Ali'yi desteklerdik, ona karşı yapmadığımızı sana karşı mı yapacağız?...

Aslında Sa'd b. Ebî Vakkas gelişen olayları çok iyi görüyor, kimin ne adına mücadele ettiğini de çok iyi biliyordu. Onun tek bir derdi vardı o da Müslümanların birbirlerine karşı kılıç kullanmalarıydı. Yoksa Sa'd b. Ebî Vakkas'ın olayları bilmediğini iddia etmek doğru olmaz. Onun Emevi devletini nasıl değerlendirdiğine dair önemli bir rivayeti İbnü'l Esir, *el- Kâmil* isimli eserinde bize şöyle aktarır:

“Emir Muaviye günler süren ısrarları sonucu Sa'd b. Ebî Vakkas'ı yanına getirtti. Sa'd b. Ebî Vakkas saraydan içeriye girerken: ‘Esselamu aleyke eyyühe'l melik/ Selam sana ey melik, ey kral!’ diyerek selam

verir. Bunun üzerine Emir Muaviye: “Neden bana Emire’l-Müminîn demiyorsun?” dediğinde ise Sa’d b. Ebî Vakkas imamet ile saltanatın nasıl iki farklı şey olduğunun bilincinde olan biri olarak şöyle der: ‘Allah’a yemin ederim ki, senin yönetimi ele geçirme yöntemin kabul edilecek bir yol değildi.” [İbn Esir, *el-Kamil*, c. 3, s. 409]

İşte Sa’d b. Ebî Vakkas’ın Emevi yönetimi karşındaki net tavrı bu idi. Onun bu tavrını ve Hz. Ali’ye karşı duyduğu muhabbeti Buhârî’nin naklettiği şu rivayet üzerinden daha iyi anlıyoruz:

Hiz. Muaviye, hilafeti yıllarında hacca geldiği zaman, Sa’d b. Ebî Vakkas’ı ziyaret etti ve ona şöyle dedi: “Ey Ebû İshak! (Sa’d) Şu savaş bizi yordu, hac-cımıza engel oldu. Öyle ki haccın bazı sünnetlerini unutacak duruma geldik. Tavafta bize rehberlik et de, seninle birlikte tavafımızı ifâ edelim.” Hiz. Sa’d bu ricayı kabul etti ve onlara tavafta refakat etti. Tavaf bittikten sonra Hiz. Muaviye, Hiz. Sa’d’ı Darü’n-Nedve’ye götürdü. Onu kendi yanına oturttu. Sonra sözü Hiz. Ali üzerine getirdi ve Hiz. Ali hakkında bazı uygunsuz sözler söyledi. O anda Hiz. Sa’d sözü aldı ve sert bir eda ile dedi ki: “Ey Muaviye! Beni evine soktun ve yanına oturttun. Sonra da Ali’nin aleyhine konuşmaya başlayıp, ona uygunsuz sözler ettin. Allah’a yemin ederim ki, Ali’nin sahip olduğu özelliklerden sadece üç tanesi vardır ki, bunlardan

birine sahip olmak benim için güneşin üzerine doğduğu şeylerin tümüne sahip olmaktan daha hoştur. Keşke *Tebûk* Gazvesi'ne gittiği esnada Resûlullah, şu sözü bana söylemiş olsaydı: **'Ey Ali! Harun'un Musa nezdindeki yerinde olmak istemez misin? Ne var ki, benden sonra peygamber gelmeyecektir.'** İşte bu iltifata mazhar olmayı, üzerinde güneşin doğduğu her şeye sahip olmaya tercih ederdim. Yine Allah Resûlü, *Hayber* Savaşı'nda: **'Yarın bu bayrağı öyle birine vereceğim ki, Allah ve Resûlü onu sever, o da Allah ve Resûlü'nü sever. Cenab-ı Hak, onun eliyle fethi bize nasip edecektir, o asla cepheden kaçacak biri değildir'** dediği Ali için söylenen bu sözleri tüm dünyaya deşmişim. Bir de o Resûlullah'a damat olma şerefini kazanıp, Fatıma'dan çocuklarının olması şerefini bütün dünyaya tercih ederim. Sen kalkmış böyle biri için ileri-geri konuşuyorsun. Ey Muaviye! Artık bugünden sonra bir daha senin yanına gelmeyeceğim." Bu sözleri söylemiş ve orayı terk etmiştir. [Buhâri, *Fedailü Ashâbi'n-Nebi*, 54]

Sad b. Ebî Vakkas bu net tavrına zarar gelmemesi için yeniden köyüne döndü ve vefat edene kadar da bu köyde kaldı.

VEFATI

Tarihler Hicretin 55. yılını gösterdiğinde Sa'd b. Ebî Vakkas hicrî olarak seksen beş'e merdiven dayamış ömrü ile gözleri tamamen kapanmış, nur yüzlü bir piri fani olmuştu. İslâm coğrafyalarının dört bir tarafından insanlar *Akik* köyüne geliyor ve o gün için Aşere-i Mübeşşere'den de, Muhacirlerden de hayatta kalan bu tek insanı ziyaret ediyor, onun müstecab dualarına hissedar olmak için adeta birbirleri ile yarışıyorlardı. Sa'd b. Ebî Vakkas da o yaşına ve rahatsızlıklarına rağmen her geleni kabul ediyor ve isteyene hayırda olması şartı ile dua ediyordu. O günlere dair bir tabloyu bize Abdullah b. es-Sâib naklediyor. Diyor ki: "Yıllar önce Sa'd b. Ebî Vakkas'ı ziyaret etmiştim. Gözleri görmüyordu, ama sesimden beni tanıdı ve: 'Sen *Mekke*'nin en iyi karîlerinden biri olan Abdullah değil misin?' dedi. Ben: 'Evet, ben oyum' dedim. Sevindi ve bana dua etti. O zaman dedim ki: 'Amca! Senin duan makbul oluyor, herkese dua edip duruyorsun kendin içinde dua etsen de gözlerin açılma mı?' Bu sorum karşısında gülümseyerek dedi ki: 'Oğlum! Allah-ü Tealâ benim hakkımdaki takdiri ne ise en güzeli odur, ben niye takdir edilene razı olmayayım ki?'"

Aynı sözleri bir gün oğullarından biri de söyleyecekti. Yanında olan oğullarından biri bir gün: “Ey Babacığım! Herkese dua ediyorsun, Resûlün müjdesi ile de senin duaların ilahi dergâhtan boş dönmüyor. Dua etsen de Allah gözlerindeki rahatsızlığı giderse, sen de daha rahat görsen daha iyi olmaz mı?” dedi. Sa’d b. Ebî Vakkas oğlunun bu talebine karşı dedi ki: “Ey Evladım! Rabbimin bu takdirine karşı ben nasıl başka bir talepte bulunabilirim ki? O’nun dilediği benim de en büyük dileğimdir. Şimdi sen benim gözlerimi boş ver sana yapacağım vasiyetime iyi kulak ver. Evde bulunan bir sandıkta biraz eskimiş bir gömlek göreceksin. Beni o gömlek ile kefenle. O gömlek *Bedir*’de giydiğim gömlekti. O gömlek amcan Ümeyr’in *Bedir* günü şehit olurken el sürdüğü gömlekti. O gömlek *Bedir* günü Allah Resûlü’nün beni teselli etme adına mübarek elini sırtıma sürdüğü gömlektir. İstiyorum ki bu kadar yüce hatıraların olduğu bir gömlek ile Rabbimin huzuruna gideyim.” [İbn Kesir, *el-Bidaye*, c. 8, s. 78]

Sa’d b. Ebî Vakkas bu vasiyetinin üzerinden çok geçmeden bu dünyaya veda edip, Rahim-i Rahman’a doğru yolculuğa çıktı. Seksen kusür yıllık ömrünü Allah ve Resûlü’nü memnun etme adına harcayarak ömür heybesinde yüzünü ak edecek nice hatıra ile noktaladı.

Cenazesi Akık köyünden *Medine*’ye getirildi. Mescid-i Nebî’de, o gün *Medine*’nin valisi olan

Mervan b. Hakem tarafından cenaze namazı kılındı. Cenaze namazına müminlerin annesi Hz. Aişe de katılmıştı. Hz. Aişe gözyaşları içerisinde bu iman insanını son yolculuğuna uğurluyordu. *Baki Kabristanlığı*'nda Abdurrahman b. Avf ile Abdullah b. Mes'ûd'un aralarına defnedildi. Allah ondan da, o güzel bahçenin gülleri olan diğer tüm ashâb-ı kiram efendilerimizden de ebeden razı olsun. (âmin)

Onun cenaze namazı bile bir hakikatin ortaya çıkmasına sebep olmuştu. Cenazesi Mescid-i Nebvî'ye getirilince, Hz. Aişe annemiz namaza iştirak etmek için mescidin içerisinde namazın kılınmasını istemişti. Bu talebe binaen namaz mescidin içerisinde kılınmış, annelerimizde odalarından bu namaza iştirak etmişlerdi. Fakat insanlardan bazıları bu namazı yadırgamış: "Olacak iş değil! Cenazeler hiç mescide sokulmamıştı!" gibi laflar etmişlerdi. Bu sözleri annemiz Hz. Aişe duyunca demişti ki: "İnsanlar bilmedikleri işlere burunlarını sokup ayıplama yarışına girmede ne kadar da aceleci davranıyorlar? Cenazeyi mescidin içine getirdik diye bizi kınamışlar! Oysa Resûlullah, Süheyl b. Beydâ'nın namazını,^[17] cenazesini tam mescidin ortasına getirerek kılmıştı." [İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 3, s. 148]

[17] Süheyl b. Beydâ el-Fihri, hicretin 9. yılında vefat etmiş ve cenaze namazını Resûlullah mescidin içerisinde kılmıştı. Hakkında daha fazla bilgi için bkz: İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 1, s. 783, 784

5. Bölüm

HADİS RİVAYETİNDE SA'D B. EBÎ VAKKAS (*Radiyallahu Anhu*)

Sahâbe içerisinde özel bir konuma sahip olan Aşere-i Mübeşşere'nin bahtiyar on insanının içerisinde Sa'd b. Ebî Vakkas, Efendimiz (sas) 'den, Hz. Ömer ve Hz. Ali'den sonra en fazla hadis rivayet eden sahâbîdir. O kutlu nesil Efendimiz'in her hal ve hareketini, her söz ve nefes alışlarını adeta bir kameraya kaydeder gibi zihinlerine kaydederdiler. Efendimiz'in mübarek lisanından çıkan her söz: "*Ke ennehüm ala ruûsihim et-tayru*/Sanki başlarının üzerinde bir kuş varmış da, o kuşu kaçırmama adına büyük bir hassasiyet" içerisinde dinlenir ve bazıları adeta kendilerini kurban ederek, diğer nesillere o kutlu sözleri aktarma mevzusunda gayret gösterirlerdi. İşte bu gayretin neticesinde Hz. Ömer'den 539, Hz. Ali'den 500, Sa'd b. Ebî Vakkas'tan 271, Hz. Osman'dan 146, Hz. Ebûbekir'den 142, Abdurrahman b. Avf'tan 65, Said b. Zeyd 48, Talha b. Ubey-

dullah ve Zübeyr b. Avvam'dan 38'er, Ebû Ubeyde b. Cerrah ise 14 hadis bugün külliyyatımız içerisinde okumaktayız. [Daha fazla bilgi için bkz: Yıldırım, Muhammed Emin, *Sahâbeyi Nasıl Anlamalıyız?*, s. 141-149]

İşte harb meydanlarının korkusuz kahramanı olan Sa'd b. Ebî Vakkas, bileği ile risalet davasına hizmet ettiği gibi, ilmi ile de hizmet etmiş ve Hadis külliyyatlarımıza 271 tane hadis kazandırmıştır. Yine Kettani'nin çeşitli kaynaklardan bize aktardığına göre Sa'd b. Ebî Vakkas azımsanmayacak ölçüde bir çok konuda fetvalar da vermiştir. Yani o bileğinin hakkını ödediği gibi, aklının ve zihninin de hakkını ödemiş ve her alanda kendinden sonraki nesillere önemli bir miras bırakmıştır. Okuma-yazmada bilen Hz. Sa'd, Buhârî'nin bize bildirdiğine göre: "Bazı kelimeleri oğullarına bir muallimin çocuklara yazı öğretmesi gibi öğretmiştir." [Buhârî, *Cihad*, 25] Belâzuri'de, onun kızı Aişe'ye özel olarak yazı öğrettiğini kaydetmektedir. [Belâzuri, *Fütûhu'l-Büldân*, s.540]

Onun bize rivayet ettiği 271 hadisin, 15 tanesini Buhârî ve Müslim ortaklaşa rivayet etmekte, 5 tanesini sadece Buhârî, 18 tanesini sadece Müslim rivayet etmektedir. Ondandır rivayet edenleri ise üç grupta toplamak mümkündür:

1- Kendisinden hadis rivayet eden çocukları: Amir, Ömer, Muhammed, Mus'ab, İbrahim ve Aişe.

2- Kendisinden hadis rivayet eden sahâbîler: Hz. Aişe, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Cabir b. Semûre.

3- Kendisinden hadis rivayet eden tabiînler: Said b. Müseyyeb, Ebû Osman en-Nehdî, Kays b. Ebî Hazm, Alkame, Ahnef, Amr b. Meymûn, İbrahim b. Abdurrahman b. Avf, Mücahid, Şüreyh b. Übeyd, Eymen el-Mekkî, Bişr b. Said, Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Ebû Salih Zekvân, Urve b. Zübeyr, Dinar Ebû Abdullah, Ganim b. Kays, Malik b. Evs.

Sa'd b. Ebî Vakkas'ın rivayet ettiği hadislerden iki tanesini burada örnek olması kabilinden aktarmak istiyoruz. Bu rivayetlerden bir tanesi Hz. Sa'd'ın hayatının özeti gibidir.

Sa'd b. Ebî Vakkas diyor ki: "Hakkımda, Kur'an'dan dört âyet indirilmiştir: Müslüman olduğum zaman, annem tekrar küfre dönünceye dek benimle konuşmayacağına ve yiyip içmeyeceğine dair Allah'a yemin etmiş ve şu iddiada bulunmuştu: 'Allah sana anne-babana itaati emretti. Ben sana dinini bırakmanı emrediyorum, ama sen dinlemiyorsun.' Sonra üç gün aç ve susuz beklediğinden dayanamayıp bayıldı. Utbe adındaki diğer oğlu kalkıp ona su verdi. O da bana beddua etmeye başladı, bunun üzerine şu âyet indi: '**Biz insana anne babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Senin ilminin bulunma-**

dığı bir hususta, eğer seni şirke zorlarsa onlara itaat etme, ancak dünyada iyilik ile davran! [Lok-

man Sûresi, 31/15]

Peygamber (sas) büyük bir ganimet elde etmişti, ganimetin içinde güzel bir kılıç vardı. Hemen o kılıcı aldım. Peygamber'e (sas) getirdim ve dedim ki: 'Bu kılıç benim olsun, onu ben çok beğendim.' Peygamberimiz çok sinirlendi ve: '**Onu hemen aldığın yere götürüp koy!**' buyurdu. Gittim, tam koyacağım zaman nefsim buna razı olmadı ve tekrar Efendimiz'e gidip başvurdum. Bu defa daha yüksek bir sesle: '**Git onu aldığın yere koy!**' diye bağırdı. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu: '**De ki: (Ey Muhammed!) Sana ganimetlere dair soru sorarlar, de ki: Ganimetler Allah'ın ve Peygamber'inindir.**'

[Enfâl Sûresi, 8/1]

Bir keresinde hastalanmıştım. Peygamber'e (sas) haber gönderdim, beni ziyarete geldi; dedim ki: 'Bırak beni de malımı istediğim gibi taksim edeyim.' Razı olmadı, dedim ki: 'Malımın yarısını vasiyet etsem?' '**Olmaz**' buyurdu. 'Üçte birine ne dersin?' diye sorunca, ses çıkarmayıp sükût etti. Ondan sonra üçte birini vasiyet ettim ve Müslümanlara tassadduk olarak verdim.^[18]

[18] Rivayetin içerisinde bu konu üzerine inen ayetin hangisi olduğu belirtilmemiştir. Zaten Kur'an'da üçte birden fazla mal bırakılamayacağına dair her hangi bir ayette mevcut değildir.

Ensâr ve muhâcirlerden bir grubun yanına gittim, bana dediler ki:

‘Gel sana yedirelim, içirelim.’ Bu, içki haram edilmeden önce idi. Yanlarına vardım bir de baktım ki deve başını kızartmışlar. Bir de şarap fıçısı getirmişler. Yedik, içtik ve eğlendik. Derken yanlarında Ensâr ile Muhâcirlerden söz açıldı. Muhâcirlerin Ensâr’dan daha hayırlı olduğunu söyleyince, Ensâr’dan bir adam, çene kemiklerinden birini alıp başıma ve yüzüme vurdu ve burnumu yaraladı. Hemen Peygamber’e (sas) gidip şikâyet ettim. Bunun üzerine kumar ve içkiyi haram eden şu âyet indi: **‘Şarap, kumar, dikili taşlar ve oklar şeytan işi pis şeylerdir.’** [Mâide Sûresi, 5/9]”

[Müslim, *Fedâilü’s-Sahâbe*, 1877, 78; Tirmizi, 3079]

Buhârî’de geçen bir rivayette ise Sa’d b. Ebî Vakkas, kendisinin ne zaman Müslüman olduğunu ve o günlerde iman edenlerin nasıl bir değeri olduğunu şöyle ifade eder: “İslâm’ın ilk günlerinde Müslüman olanlar, benim Müslüman olduğum gün Müslüman oldular. Ben sadece yedi gün bekledim, sonra Müslüman oldum. Onun için İslâm’ın üçte biriyim.” [Buhârî, *Fedâilü Ashâb*, 222]

SÖZÜN SONU

رَأَيْتُ سُعُوداً مِنْ شُعُوبٍ كَثِيرَةٍ
فَلَمْ أَرَ سَعْدًا مِثْلَ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ

*Nice kabilelerde çok Sa'd'lar gördüm
Fakat Sa'd b. Mâlik gibisini görmedim.*

[Belâzuri, *Ensabü'l-Eşraf*, c.10, s. 13]

Efendimiz (sas) mübarek ellerinde yetişen her bir sahâbî, nübüvvet bahçesinin nadide bir gülü olarak çağlara çok farklı havalar estirirler. Bazen o meltem siddikiyet veya emanet olarak, bazen adalet veya hayâ olarak, bazen ilim veya cömertlik olarak, bazen ihlâs veya vefa olarak, bazen merhamet veya semahat olarak, bazen de daha farklı hallerde bize ulaşır. Söz Resûlullah'ın: “Sa'd benim dayımdır, kimin böyle bir dayısı var, göstereceğin bakalım!” dediği, Uhud günü: “At Ey Sa'd! Anam,

babam sana feda olsun!" dediği, ilklerden, öncülerden, İslâm adına ilk kanı döken ve ilk oku atan Sa'd b. Ebî Vakkas'tan açıldı mı, saadet asrında iman temsiliyeti adına, hamiyet ve hamaset rüzgarı bizi şöyle bir sarsar.

Her geçen gün biraz daha korkaklaştığımız, elde ettiğimiz nimetler artınca kaybetme adına biraz daha endişelendiğimiz, günaha ve harama karşı hassasiyetlerimizi yitirdiğimiz şu zaman dilimlerinde, Hz. Sa'd'ın hamiyetine ve altı sadece heyecan ile değil, iman ile dolu olan hamasetine ne kadar da ihtiyacımız var?

En güzel örnek olan Efendimiz'in (sas) insanlığa en güzel örnekler olsunlar diye yetiştirdiği o güzide topluluğun en önemli isimlerinden biri olan Sa'd b. Ebî Vakkas, iman öncesi çocukluk ve gençlik dönemlerindeki yetişmesi ile, on yedi yaşında iman şerbetini içip Darü'l-Erkam'ın en gözde talebelerinden biri olması ile, annesinin göz bebeği iken en büyük imtihan ve zorlukları annesinin elinden çekmesine rağmen tavizsiz tutumu ile, hicret edip Medine'yi kendine yurt edindikten sonra on kusur yıl Resûlullah'ın arkasında bir gölge gibi ne zaman vazife varsa meydana atılması, ne zaman taltif, ganimet, takdir varsa gözden kaybolması ile bizlere çok şeyler söyledi, bundan sonra da söylemeye devam edecektir.

Onun Hz. Ebû Bekir ile başlayan halifeler döneminden itibaren maruz kaldığı imtihanların şiddetini önceki sayfalarda okuduk, o imtihanların hepsine sabretmek gerçekten her babayiğidin harcı değildir. Onun karşı karşıya kaldığı imtihanları hayatının bir alanında olmamıştı. Düşünün insan sadece makam ile imtihan olabilir, mal ile imtihan olabilir, anne baba veya evlatları ile imtihan olabilir, hastalıkla imtihan olabilir, uğradığı iftiralarla imtihan olabilir, yaşlılıkla imtihan olabilir, zalim yöneticilerle imtihan olabilir. Bir insan hayatının tamamı boyunca bu tarz imtihanların bir ya da ikisine muhatap olabilir. Ama biz Hz. Sa'd'ın uzun ve bereketli hayatında bunların hepsine ve daha nicelerine muhatap olduğuna şahit olduk. Karşısına çıkan bu ağır ve zorlu imtihanların hepsini de yüzünün akı ile tamamladığını gördük.

O bunca şeye rağmen ilk günden vefat edeceği son güne kadar, seksen küsur yıllık uzun ömründe her adımı ile her sözü ile her sükûtü ile bizlere çok şeyler söyleyerek gitti. *Medine*'den yola çıkan İslâm'ın şanlı süvarisi, oradan *Şam*'a, *Şam*'dan *Kadisiye*'ye, *Kadisiye*'den *Medâin*'e uzandı; dur-durak tanımadan, nehir-ırmak engellerine takılmadan gidebilecek en son noktaya kadar imanının mesajlarını taşıdı. Devrin en büyük ve en güçlü imparatorluğunun başına bir balyoz gibi indi; Halid b. Velid'in

yumruğu Romalıları, onun yumruğu ise Sasanîleri tarihin sayfalarına gömdü. Onlar yürüdükleri her karış toprağa iman tohumu ekerek gittiler. Şu an halen o coğrafyalarda iman en güçlü sedası ile yankılanıyorsa, onların o topraklara serptikleri tohumlar sayesinde.

Bundan dolayı tüm sahâbe efendilerimizden ve elbette *Arslan Pençesi* diye tarihe geçen hamiyet ve hamaset kahramanı Sa'd b. Ebî Vakkas'tan alacağımız çok dersler ve mesajlar var. Allah (cc) bizleri ondan ve onun gibi ilk halkanın bahtiyarlarından mahrum bırakmasın.

Sa'd b. Ebî Vakkas, alınının akı ile ömür sermayesini kullanarak Rabbine doğru gitti ve geriye gerçekten büyük bir miras bıraktı. Şimdi zaman, o mirasın yüzünü ak edecek yiğitlerin meydana çıkma zamanıdır. Zaman, sadece geçmişini bir malumat edinme için okuyup, avunma zamanı değil, o bereketli sayfalardan ilham alarak çağın sahâbisi olma zamanıdır.

Evet, bizler Resûlullah'a (sas) sahâbe olma bahtiyarlığına eremeyeceğimizi çok iyi biliyoruz, onları sevap itibari ile de geçemeyeceğizi biliyoruz; ama onlar gibi olmaya çalışarak yaşadığımız çağın sahâbisi olma imkânını elde edebileceğimizi de biliyoruz. Böyle olduğu için o büyük insanların hayat-

larını öğrenmeye çalışıyor, onları tanıdıkça kulluk kalitemizi arttırma adına azmimizi arttırıyoruz.

Hız. Sa'd'ın hayat defterinin sayfalarının bir kısmını öğrendiğimiz bu küçük çalışmanın sonlarında duamız şu olsun:

Rabbim bizleri onların yolundan bir an olsun ayırmasın.

Onların aşklarından, sevdalarından, hamiyetlerinden ve hamasetlerinden bizleri de nasipdar eylesin.

Gerçek manada onları sevebilmeyi, onların sevdiklerini sevmeyi, sevmediklerinden yüz çevirebilmeyi bizlere nasip etsin.

Bizleri bu dünyada onların ayak izlerinden ayırmasın. Hayatımızı onların yolunda kılsın ki, cennette onlara komşu olma şerefine nail olanlardan eylesin.

(âmin, âmin, âmin)

KRONOLOJİ

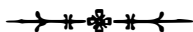

H	M	OLAYLAR
—	571	Hz. Peygamber'in (<i>sas</i>) doğumu
—	593	Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas'ın doğumu
—	610	Bîsetin Başlangıcı
—	610	Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas'ın iman edişi
—	610-611	Hz. Sa'd'ın Allah yolunda ilk kanı dökmesi
1	622	Hz. Sa'd'ın Mekke'den Medine'ye hicreti
1	622	Hz. Sa'd'ın Allah yolunda ilk oku atması
1	622	Hz. Sa'd'ın Seriyyelere çıkması
1	622	Hz. Sa'd'ın Seriyye Komutanı olması

17	638	Hız. Sa'd'ın <i>Kûfe</i> şehrini kurması
17	638	Hız. Sa'd'ın <i>Kûfe</i> valiliği
18	639	Hız. Sa'd'ın <i>Nihavend</i> 'i fethetmesi
21	642	Hız. Sa'd'ın <i>Kûfe</i> valiliğinden azli
23	643	Hız. Ömer'in şehit edilmesi
23	643	Hız. Sa'd, 3. Halife'nin seçilmesi için şûra meclisinde bulunması
24	644	Hız. Sa'd'ın Hız. Osman'a biati
24	644	Hız. Sa'd'ın ikinci defa <i>Kûfe</i> valiliğine atanması
25	645	Hız. Sa'd'ın <i>Kûfe</i> valiliğinden azledilmesi
35	655	Hız. Osman'ın şehit edilmesi
35	655	Halifelige davet edilmesi ve fitneden uzak durması
35	655	Hız. Ali'nin halifeliği
55	675	Hız. Sa'd'ın vefatı

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

Aclunî, İsmail b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafa ve Müzi-Lu'l-İlbas Amma İştehere Mine'l-Ahadisi A'la Elsine-Ti'n-Nâs*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1421/2001.

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned, el-Mektebetü'l İslamiyye*, Beyrut, Lübnan, 1413/1993.

Belâzûri, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Yahya b. Cabir, *Ensabü'l-Eşraf*, Darü'l-Fikr, Beyrut, Lübnan, Tarihsiz.

Beyhakî, Ebû Bekir, Ahmed b. Hüseyin b. Ali, *Delâilü'n-Nübüvve*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1410/1987.

Beyhakî, *el-Medhal İlä Kitabi's-Sünen*, Tahk: Muhammed Ziyâürrahman *el-A'zamî*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1410/1987

Buhârî, Muhammed b. İsmail Ebu Abdullah, *el-Camiu's-Sahih*, Mektebetü et-Tevfikîyye, Kahire, Mısır, Tarihsiz.

Buhârî, *el-Camiu's-Sahih*, Beytül-Efkârü ed-Devliyye
Lî'n-Naşir, Riyad, Suudi Arabistan, 1419/1998.

Deylemî, Şirûye b. Şehradâr, *Firdevsü'l-Ahbâr*, Darü'l-
Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1409/1986.

Dimaşki, Muhammed Bin Salih, *Subulu'l-Huda ver-
Reşad Fi Siret-İ Hayri'l-İbad*, Terc: Yusuf Özbek,
Ocak Yayınları, İstanbul, 1424/2004.

Diyârbekri, Hüseyin b. Muhammed b. Hasan, *Tarihü'l-
Hamis Fi Ahvâli Enfesi Nefis*, Daru's-Sadr, Beyrut,
Lübnan, Tarihsiz.

Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as b. İshak *el-Ezdi*, Es-
Sicistanî, *Es-Sünen-İ Ebî Davud*, Darü'l-Fikr, Bey-
rut, Lübnan, 1414/1994.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh *el-İsfehânî*, *Hilyetü'l-
Evliya ve Tabakâtü'l-Asfiyâ*, Darü'l-Kitabi'l-Arabî,
Beyrut, Lübnan, 1405/ 1981.

Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve*, Tahkik: Muhammed
Revvas Kal'aci, Abdülber Abbas, Dârü'n-Nefâis,
Beyrut, Lübnan, 1412/1991.

Hâkim, *Ma'rifetü Ulumi'l-Hadis*, Darü'l-Ma'rife, Beyrut,
Lübnan, Tarihsiz.

Hâkim, Muhammed b. Abdullah En-Nisabûri, *el-
Müstedrek Ale's-Sahihayn*, Darü'l Kutubi'l İlmiyye,
Beyrut, Lübnan, 1411/1991.

Halebî, Allame Ebî el-Fezâ Nureddin Ali b. İbrahim b.
Ahmed, *İnsânü'l-Uyûn Fi Sireti'l-Emin el-Me'mûn*,
Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1428/
2008.

- Hamidullah**, Muhammed; *İslâm Peygamberi*, (c.1-2)
Terc: Salih Tuğ, İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1993.
- Heysemi**, Nûriddin Ali b. Ebî Bekr, *el-Mecmâu'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid*, Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1408/1988.
- İbn Abdilberr**, Ebu Ömer Yusuf b. abdullah b. Muhammed *el-Kurtubî*, En-Nemerî, *el-İstiab Fi Ma'rifeti'l-Ashab*, Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1415/1995.
- İbn Esir**, İzzuddin Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed, *el-Cezeri*, *Usdü'l-Gabe Fi Ma'rifeti's-Sahabe*, Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1424/2003.
- İbn Habîb**, Ebî Cafer Muhammed, *el-Muhabbar*, Darü'l-İfâk *el-Lebidiyye*, Beyrut, Lübnan, Tarihsiz.
- İbn Hacer**, *el-Askalani Şihabüddin* Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali, *el-İsabe Fi Temyizi's-Sahabe*, Darü'l-Ma'rife, Beyrut, Lübnan, 1425/2004.
- İbn Hacer**, *Fethu'l-Bâri Bi Şerhi Sahihi'l-Buhârî*, (1-16)
Darü'l-Beyan, Kahire, Mısır, 1419/ 1999.
- İbn Hişam**, Ebu Muhammed Abdulmelik, *Es-Siretü'n-Nebeviyye*, Mektebetü's-Safa, Kahire, 1422/2001.
- İbn İshak**, Muhammed b. İshak b. Yesâr, *Siretü İbn İshak*, Tahk: Muhammed Hamidullah, Ma'hadü'd-Dirâse, Tarihsiz.
- İbn Kesir**, Ebû'l-Fida İmaduddin, *el-Bidaye ve'n-Niha-Ye*, Darü'l-Kutubi'l-Maarif, Beyrut, Lübnan, 1406/1987.

İbn Mace, Muhammed b. Yezid *el-Kazvini, Es-Sünen, Darü'l-Kutubi'l-İlmiyye*, Beyrut, Lübnan 1421/2001.

İbn Sa'd, Muhammed, *Kitabü't-Tabakâtü'l-Kebir*, Tahk: Ali Muhammed Amr, Mektebetü'l-Hanimî, Kahire, Mısır, 1421/2001.

İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l Kübra*, Daru's-Sadr, Beyrut, Lübnan 1414/1994.

İbn Sünni, Ebû Bekir, Ahmed b. Muhammed b. İshak, ed-Dineverî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, Mektebetü'l-Ezheriyye, Kahire, Mısır, 1420/2000.

İbnü'l-Cevzi, Ebû'l-Ferec Abdurrahman, *Telkihi Fuhum Ehli'l Eser Fi Uyuni't-Tarih ve's-Siyer*, Mektebetü'l-Adab, Kahire, Mısır, 1419/1999.

İsfehânî, İsmail İbn Muhammed İbni'l-Fazl *et-Teymî, Delâilü'n-Nübüvve*, Darü Taybe, Riyad, Suudi Arabistan, 1409/1986.

Köksal, M. Asım; *Hız Muhammed ve İslamiyet, Mekke-Medine Dönemi*, (c.1-9) İrfan Yayınevi, İstanbul, 1981.

Köksal, *Hız Muhammed ve İslamiyet*, (c.1-4) Işık Yayınları, İzmir, 2007.

Malik b. Enes, Ebû Abdullah, *el-Muvatta*, Daru İhya-İ't-Turasi'l-Arabi, Kahire, Mısır, 1414/1993.

Müslim, b. *el-Haccac, Sahih-U Müslim*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1414/1993.

Nesai, Ahmed b. Şuayb Ebu Abdurrahman, *Sünenü En-Nesai*, Darü'l-Ma'rife, Beyrut, Lübnan, 1422/2001.

Nevevî, Ebû Zekeriyya Yahya İbn Şeref İbn Müri, *Riyâzü's-Sâlihîn*, Terc: M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfü Çakan, Raşit Küçük, Erkam Yayınları, İstanbul, 1427/2006.

Rûdânî, İmam Muhammed b. Muhammed b. Süleyman, *Cem'ul-Fevâid Min Câmi'il-Usûl ve Mecma'iz-Zevâid*, Terc: Naim Erdoğan, İz Yayıncılık, Tarih-siz.

Süyûtî, Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr, *ed-Dürrü'l-Mensur Fî't-Tefsir Bi'l-Me'sûr*, Tahk: Abdullah b. Abdülmuhsin *et-Türkî*, Merkezu'l-Buhûs ve Dirâsati'l-Arabiyye, Kahire, Mısır, 1424/2003.

Taberani, Ebu'l Kasım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'ce-Mü'l-Kebir*, Daru İhya-İ Turasi'l-Arabî, Beyrut, Lübnan, 1413/1993.

Taberi, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Tarih'ul-Ümem ve'l-Mülûk*, Darü'l Kutubi'l İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1422/2001.

Taberi, *Camîu'l-Beyan An Tevili Ayi'l-Kur'an*, Darü'l-Fikr, Beyrut, Lübnan, 1415/1995.

Tirmizi, Muhammed b. İsa, Ebu İsa, *Sünenü't-Tirmizi*, Darü'l İhya *et-Turasi'l Arabî*, Beyrut, Lübnan, 1414/1994.

Türkiye Diyanet Vakfı, *İslam Ansiklopedisi*, (c.1-37), İstanbul, 1988.

Vâhidî, Ebî'l-Hasan Ali b. Ahmed, *Esbabü'n-Nüzûl*, Darü'l-Fikr, Beyrut, Lübnan, 1421/2001.

Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer, *Kitabü'l-Meğâzî*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1424/2004.

Yemânî, Muhammed Abduh; *Ümmü'l-Mü'minin Hatı-cetü Bintü Huveylid Seyyidetün fî Kalbi'l-Mustafa*, Müessesetü Ulûmi'l-Kur'an, Dimeşk, Şam, 1422/2002.

Yıldırım, Muhammed Emin; *Hazreti Peygamber'in Al-bümü*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2010.

Yıldırım, *Nebevi Eğitim Modeli Darü'l-Erkam*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2010.

Yıldırım, *Sahabeyi Nasıl Anlamalıyız?*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2010.

Zehebi, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyer Alâmi'n-Nübelâ*, Darü'l-Hadis, Kahire, Mısır, 1427/2006.

Zehebi, *Tecrid-U Esmâ's-Sahabe*, Daru'l-Beyan, Kahire, Mısır, 1406/1987.

❖ TABLO VE RESİMLER ❖

- ❖ Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Kimlik Tablosu
- ❖ Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Soy Kütüğü
- ❖ Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Aile Tablosu
- ❖ Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Kabrinden Görünümler

SA'D B. EBİ VAKKAS

Adı	Sa'd b. Ebi Vakkas
Anlamı	Mutlu, sakin ve iyi halli
Künyesi/Lakabı	Ebû İshak / <i>İshak'ın Babası</i>
Kabile	Zühreoğulları/Mekke
Yakınlığı	Efendimiz'in (ﷺ) annesi ile aynı kabiledendir. Soyları Zühre'de birleşir, bu yönü ile Efendimiz'in (ﷺ) dayısıdır. En yakın arkadaşlarından biri ve S. göbekten babada soyu birleşen bir yakındır.
Akrabaları	Âmine validemiz, onun kardeşi Abdüveğüs ve meşhur sahâbi Abdurrahman b. Avf ile babaları amca çocuklarıdır.
Doğum Yılı	Miladi, 593/Nübüvvetten 17 yıl önce
Doğum Yeri	Mekke
Fiziki Yapısı	Orta boylu, iri gövdeli, kıvırcık ve gür saçlı ve esmer tenliydi.
Mizacı	Çok cesur ve cömert, hamiyet sahibi ve hamaset kahramanı biriydi.
Baba Adı	Ebû Vakkas/Malik b. Uheyb b. Abdümenaf
Babaannesinin Adı	Kayle bint Ebi Kayle
Dedesinin Adı	Uheyb b. Abdümenaf b. Zühre b. Kilab
Anne Adı	Hamne bint Süfyan
Anneannesinin Adı	Tespit edilemedi.
Dedesinin Adı	Süfyan b. Ümeyye b. Abdüşems b. Kusay
Kardeşleri	Ümeyr, Âmir, Utbe, Sekine, Halide ve Umare
İslâm'a Girişi	Nübüvvetin ilk günleri
Hicreti	Medine
Medine'deki Kardeşi	Sa'd b. Muaz
Peygamberimiz (ﷺ) ile birlikteliği	23 yıl
Rivayet ettiği hadis sayısı	271
Ondan hadis rivayet edenler	Oğulları İbrahim, Amir, Mus'ab, Ömer ve Muhammed; kızı Aişe, Hz. Aişe, İbn Abbas, İbn Ömer, Cabir b. Semure, Said b. Müseyyeb, Ebû Osman en-Nehdi, Kays b. Ebi Hazm, Alkame, Ahnef ve daha başkaları rivayette bulunmuşlardır.

Eşinin/Eşlerinin Adı	Mariye bint Kays b. Madikerb, Ümmü Hâkim bint Kard b. Halid, Ümmü Amr bint Amr b. Zeyd, Ümmü Hilal bint Rebi, Selma bint Hafs, Debbe bint Amr, Ümmü Hacer bint Şehab, Selma bint Cafer b. Sakif, Havle bint Ömer b. Evs, Ümmü Züberrâ
Oğulları	İshak Ekber, Ömer, Muhammed, Âmir, İshak Asğar, İsmail, İbrahim, Musa, Abdullah, Mus'ab, Yahya, Abdullah Asğar, Abdurrahman, Ümeyr, Amr, İmran, Salih ve Osman
Kızları	Ümmü Hâkim, Hafsa, Ümmü Kâsım, Ümmü Gülsüm, Ümmü İmran, Ümmü Hâkim es-Suğra, Ümmü Ömer, Hind, Ümmü Amr, Hamide, Ümmü Zübeyr, Ümmü Musa, Hamane, Ümmü Eyyüp, Ümmü İshak, Remle, Umre ve Aişe
Savaşları/Görevleri	Rabiğ, Harar, Buvat ve daha nice seriyyeler; başta Bedir olmak üzere tüm gazveler, Hudeybiye, Mekke Fethi, Veda Haccı ve daha sonra birçok savaşa katılmıştır. Hz. Ömer ve Hz. Osman zamanında Kûfe valiliği yapmıştır. Başta Kadisiyye olmak üzere onlaraca önemli savaşın komutanıdır.
Mesleği	Ticaret ve askerlik
Vefat Tarihi	Miladi, 675/Hicri, 55
Vefat Yaşı	82
Vefat Yeri	Baki Kabristanlığı/Medine
Vefat Sebebi	Yaşlılık

ÖZELLİKLERİ

İlklerden, öncülerdendir. İslam uğruna attığı ilk ok ile ilk kanı akıtan ve kendisine isabet eden düşman oku ile de ilk kanı akıtılan odur. Cennet ile müjdelenmiş, defaatle Efendimiz'in (ﷺ) taltif ve ikramına mazhar olmuştur. Duasına icabet olunması ile tanınır. Hz. Ömer'in (رضي الله عنه) seçtiği şura heyetindeki altı kişiden biridir. Sa'd, birkaç Kur'an ayetinin sebep-i nüzülü olmuştur. Bizzat kendisi dört ayrı Kur'an ayetinin inişine nasıl sebep olduğunu bize aktarmaktadır.

HAKKINDA SÖYLENENLER

Efendimiz'in (ﷺ) Sa'd (رضي الله عنه) hakkında söylediği birçok söz vardır. Bunlardan birkaçını burada anarsak, en başta Uhud günü Sa'd'a söylediği ve bu şekilde başka kimselere söylemediği şu sözü hatırlamalıyız: *"At Sa'd!, Anam, babam sana feda olsun."* Cabir b. Abdullah (رضي الله عنه) rivayet ediyor: Sa'd, Medine sokaklarında dolaştığında Efendimiz (ﷺ), ona hayranlıkla bakar ve şöyle derdi: *"Kimin böyle bir dayısı var, göstereyim bakalım!"*. Efendimiz (ﷺ), Sa'd (رضي الله عنه) için şöyle dua etmişti: *"Allah'ım! Sa'd sana dua ettiği zaman, Senin duasını kabul buyur."*

SA'D B. EBİ VAKKAS'IN SOY KÜTÜĞÜ

MÜRRE

Yakaza

KİLAB

Teym

KUSAY

ZÜHRE

Abdükusay

ABDÜMENAF

Abdüddâr

Abdüluzza

Haris

Abdümenaf

HAŞİM

ŞEYBE/ABDÜLMUTTALİB

ABDULLAH

MUHAMMED
Sallallahu Aleyhi ve Sellem

Abdullah

Abd

Şihab

Vehb

Abdüavf

Avf

ABDURRAHMAN AVF

Vehb

Kays

Üheyb

Ebü Kubeys

Âmine

Abdüyeğus

Fürey'a

Nevfel

Ebü'l-Vakkas
(Malik)

Hâle

Erkâm

Esved

Utbe

Mahreme

HAMZA
b. Abdülmuttalib

MUHAMMED
Sallallahu Aleyhi ve Sellem

Misver

Âmir

Utbe

Ümeyr

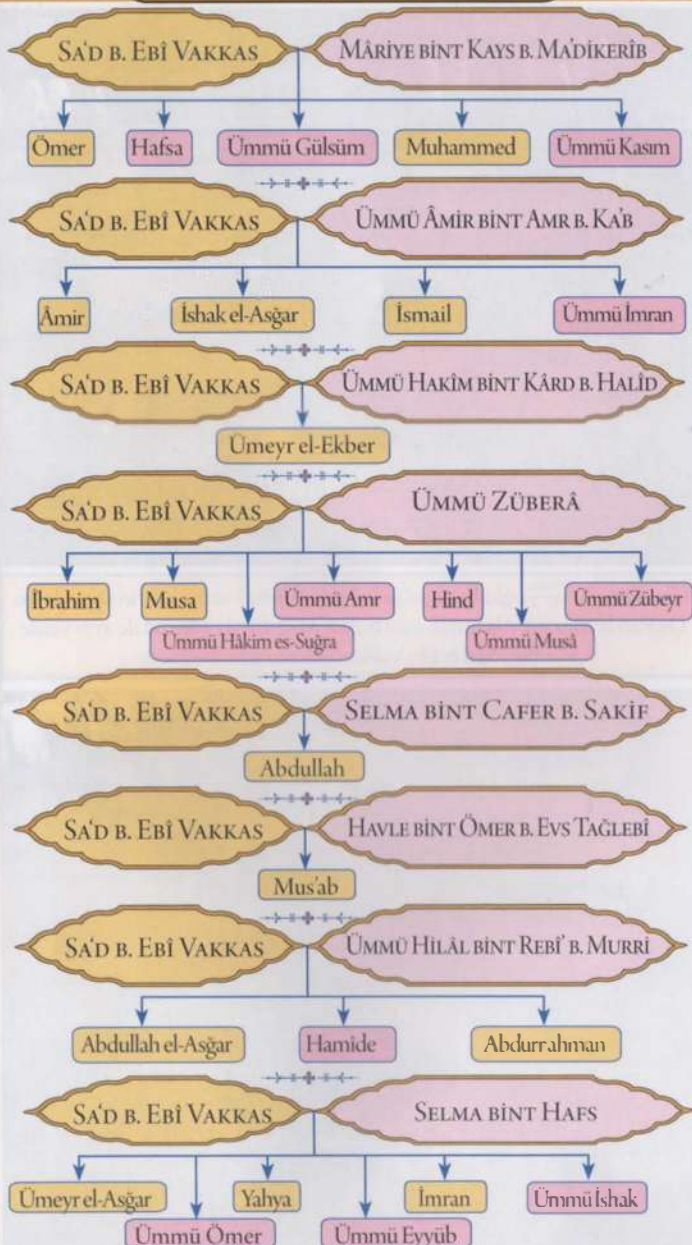
SA'D B. EBİ VAKKAS
Radiyallahu Anhu

Sekine

Halide

Umare

SA'D B. EBİ VAKKAS'IN AİLESİ

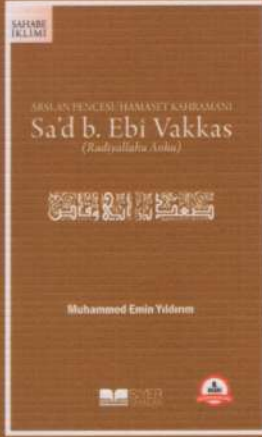

SÂD B. EBİ VAKKAS'IN MEDİNE BAKİ KABRİSTANLIĞI'NDAKİ
KABRİNDEN GÖRÜNÜMLER

Efendimiz'in (ﷺ) oğlu İbrahim'in kabri (sol üstte) ve bu kabrin sağında ise Osman b. Maz'un, Abdurrahman b. Avf, Abdullah b. Mes'ud ile aynı yerde medfun Sâd b. Ebi Vakkas'ın kabri görülmektedir.

- Sa'd b. Ebi Vakkas, ilklerden, öncülerdendir.
- O, İslâm uğruna attığı ilk ok ile ilk kanı **akıtan** ve kendisine isabet eden düşman oku ile de ilk kanı **akıtılandır**.
- O, Cennet ile müjdelenen, defaatle Efendimiz'in (sas) taltif ve ikramına mazhar olandır.
- O, Efendimiz (sas): **"Allah'ım! Sa'd sana dua ettiği zaman, Sen onun duasını kabul buyur."** diye dua ettiği bir bahtiyardır.
- O, Uhud günü Efendimiz'in (sas): **"At Sa'd!, Anam, babam sana feda olsun."** diyerek taltif ettiği arslan pençesidir.
- O, imanın çile dolu yolunda gösterdiği hamiyet ve sabır dolayısıyla Rahman'ın sofrasından indirilen dört ayrı ayetin sebab-i nüzûlüne vesile olandır.
- O, Hz. Ömer'in (ra) seçtiği şura heyetindeki altı sahâbiden biridir.
- Hepsinden öte o, Medine sokaklarında dolaştığında Efendimiz (sas), kendisine hayranlıkla bakarak: **"Kimin böyle bir dayısı var, göstereyim bakalım!"** diye gururlandığı hamaset kahramanıdır.

